

Sisällys

1:2022

ARTIKKELIT

- **Poliisin järjestyksenvalvonnan yhteys väkivallan esiintyvyyteen alueiltaan rajatuissa kohteissa** 1
Jari Taponen ja Mikko Aaltonen
- **Nuoret kustajina: kosto-orientaation yhteys nuorten tekemään väkivaltarikollisuuteen** 22
Laura Mielityinen, Eeva Kalliokoski, Sari Hautamäki ja Venla Hakala
- **Vankilaturvallisuus ja -väkivalta – vankilan henkilöstön kokema fyysinen ja henkinen väkivalta** 39
Jyri Paasonen ja Jesse Vainio
- **Lyhyet artikkelit: Sekularisoituva seksuaalisuus: Biokriminologinen näkökulma väkisinmakaamisrikokseen toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa** 60
Katariina Parhi

PUHEENVUOROT

- Nuorisoriollisuuskyselyn tutkimuskäyttö tähän asti ja tulevaisuudessa** 71
Noora Ellonen
- The future of Nordic criminal policy evaluation** 79
Lars Højsgaard Andersen
- Lectio praecursoria: Henkirikokseen johtavat kehityspolut: rekisteritutkimus vakavan väkivallan tekijöistä Suomessa** 89
Karoliina Suonpää

KIRJA-ARVOSTELUT

- Jyri Paasonen: Yksityisen turvallisuusalan historia** 96
Mikko Aaltonen

- LEHDESSÄ KIRJOITTANEET** 99

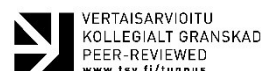
JULKAISIJA Suomen Kriminologinen Yhdistys ry

PÄÄTOIMITTAJA Markus Kaakinen, YTT, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto, markus.kaakinen@helsinki.fi

TOIMITUSSIIHTEERI Anna Raeste, anna.raeste@helsinki.fi

TOIMITUSKUNTA Noora Ellonen, Olli Kaarakka, Aki Koivula, Karoliina Suonpää, Mika Sutela, Miisa Törölä, Miikka Vuorela

TIETOSUOJASELOSTE kriminologia.journal.fi/about/privacy

ISSN 2737-0771

Poliisin järjestyksenvalvonnan yhteys väkivallan esiintyvyyteen alueiltaan rajatuissa kohteissa

JARI TAPONEN & MIKKO AALTONEN

Tässä artikkelissa arvioidaan poliisin järjestyksenvalvonnan yhteyttä alueellisesti rajattuihin väkivaltarikoksiin ja häiriökäyttäytymiseen Helsingissä. Analyysi perustuu poliisin operatiiviseen analyysitietojärjestelmään vuonna 2019 tallentuneisiin valvonta- ja hälytystehtävä tietoihin sekä rikosilmoitustietoihin. Artikkelissa selvitetään, miten poliisin järjestyksenvalvonta kohdentuu ja onko valvonta ajallisesti yhteydessä häiriökohteissa ilmenevän väkivallan ja häiriötä aiheuttavan käyttäytymisen kanssa. Tulosten perusteella poliisin valvonnan läsnäololla ei ole yhteyttä väkivaltarikoksiin eikä järjestyshäiriöihin valvonta-kohteissa, kun eroavaisuudet kohteiden häiriöalttiudessa otetaan huomioon. Vaikka valvonta kohdentuu maantieteellisesti sinne, missä rikoksia ja häiriöitä tilastoituu, se painottuu aikaan, jolloin rikosalttiit henkilöt eivät liiku eikä rikoksia ja häiriöitä esiinny. Siten rikoksia vähentävä pelotevaikutus jää suurimmaksi osaksi muodostumatta. Valvonnan vaikuttavuutta voidaan todennäköisesti lisätä kohdentamalla sitä enemmän häiriöalttiiseen ajankohtaan. Jatkossa poliisin toimenpiteiden vaikuttavuutta häiriökohteissa on tarpeen tutkia vahvoilla tutkimusasetelmilla, joissa valvonnan kohdistumista eri alueille vaihdellaan systemaattisesti.

English summary at the end of the article

Avainsanat: poliisi – valvonta – vaikuttavuus – väkivalta – häiriökohte

JOHDANTO

Tässä artikkelissa arvioidaan Helsingin poliisin järjestyksenvalvonnan yhteyttä alueiltaan rajattujen häiriökohteiden väkivaltarikoksiin ja häiriöihin. Analyysi perustuu poliisin operatiiviseen analyysitietojärjestelmään vuonna

2019 tallentuneisiin valvonta- ja hälytystehtävä tietoihin sekä rikosilmoitustietoihin. Taavoitteena on selvittää, miten poliisin järjestyksenvalvonta kohdentuu ja onko valvonnan läsnäololla ajallista yhteyttä hälytystehtävien ja väkivaltarikosten esiintyvyyden kanssa. Tutkimus on osa kriminologian tieteenalaa

kuuluvaa rikollisuuteen kohdistuvien reaktioiden tutkimuskenttää, ja keskittyy erityisesti rikosentorjunnan tehokkuuteen arvioimalla poliisikontrollin tuottamia vaikutuksia rikollisuuteen.

Poliisikontrollin vaikuttavuudesta on käyty tieteellistä keskustelua vuosikymmenten ajan. 1970–1980-luvulla oli vallalla näkemys, ettei poliisin näkyvän valvonnan lisääminen vähennä rikollisuutta tai paranna kaupunkilaisten turvallisuuden tunnetta (Kelling ym., 1977; Klockars, 1983). 1990-luvun empiirisissä tutkimuksissa kuitenkin havaittiin, että poliisin näkyvyyden lisäämisellä voidaan vähentää rikoksia paikoissa, joissa ilmenee tavallista enemmän rikollisuutta (Sherman & Weisburd, 1995; Sherman & Rogan, 1995; Weisburd & Green, 1995).

Keskustelu poliisin rikoksia vähentävästä roolista on ollut Suomessa vähäistä. Poliisi-toimintaa koskevissa mietinnöissä ja strategioissa ennalta estävyys on nähty osana yleistä preventiivisyysfunktiota, jonka mukaan valvonta lisää kiinnijäämisriskiä ja vähentää vahingollisia tekoja sekä niiden seurauksia (Korttelipoliisityöryhmän mietintö 1979, s. 31; Sisäasiainministeriön mietintö 1987, s. 1; Sisäministeriön strategia 2014). Strategioista johdetussa vuoden 2019 tulossopimuksessa poliisin tulostavoitteeksi on asetettu asuinalueiden rikollisuuden, häiriökäyttäytymisen ja muiden turvallisuusongelmien ennaltaehkäisy lisäämällä näkyvyyttä häiriöalttiilla alueilla (Poliisihallituksen tulossopimus 2019). Tuloksellisuutta seurataan valvonnan ja rikosten määrien muutoksina, vaikkakin yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttaminen on erotettu operatiivisesta tuottavuudesta niiden heikon syy-yhteyden vuoksi (julkishallinnon tulossopimuksesta ks. Salminen ym., 2021).

Oikeuskirjallisuudessa poliisin yleisvalvonta määritellään osaksi rikoksia ja häiriöitä vähentävää toimintaa (Helminen ym., 2012, s. 220). Se on primääristä rikosentorjuntaa, jonka oletettu vaikutusmekanismi perustuu mielikuvaan lisääntyneestä kiinnijäämisriskistä ja rikosseuraamuksen todennäköisyydestä. Pelotevaikutuksen taustalla on varhaisen klassisen kriminologian oletus siitä, että ihmiset toimivat rationaalisesti päättäessään rikoksen tekemisestä tai sen tekemättä jättämisestä (Akers, 2017). Rikollisuus rationaalisenä valintana olettaa, että ihmiset noudattavat tai rikkovat lakia punnittuaan keskenään rikoksesta seuraavia haittoja ja hyötyjä. Teorian mukaan rikos jää tekemättä, jos kiinnijäämisen ja rikosseuraamuksen aiheuttama haitta arvioidaan hyötyä suuremmaksi (Nagin & Paternoster, 1993; Akers, 2017). Haittoja voidaan kasvattaa lisäämällä kiinnijäämisriskiä tai koventamalla rangaistuksia. Kiinnijäämisriskiä voidaan puolestaan kasvattaa lisäämällä esimerkiksi poliisien määrää ja näkyvyyttä (Pike, 1985).

Rutiinitoimintojen teoria olettaa rikosten ja häiriöiden keskittyvän paikkoihin, joissa rikosentekijä ja uhri kohtaavat todennäköisimmin. Rikos tapahtuu, kun motivoitunut rikosentekijä kohtaa sopivan uhrin ilman valvontaa (Cohen & Felson, 1979, s. 602–605). Rikosten ja häiriöiden paikantumista voidaan tarkastella poliisille ilmoitettujen hälytystehtävien avulla. Niistä havaitaan, että samankaltaiset elämäntyyli- ja liikkumistottumukset yhdistävät sekä rikosten uhreja että rikosentekijöitä. Suurin osa poliisille ilmoitettuja hälytystehtävistä keskittyy vain muutama prosentti alalle kaupunkien pinta-alasta (Weisburd, 2014). Tällaisia ovat sosioekonomisesti huono-osaiset asuinalueet sekä tietyt osoitteet, liikenteen risteysasemat, puistot ja sairaalat (Akers & Sellers, 2009, s. 38; Vogel & South, 2016). Helsingissä pahoinpitelyt

kasautuvat Helsingin päärautatieaseman läheisyyteen viikonloppuiltaisina ja öisin. Pienempiä keskittymiä ilmenee laitakaupungin joukkoliikenneasemilla ja ostoskeskuksissa (Kortteinen ym., 2001, s. 321). Samat paikat nousevat esiin myös kaupunkilaisten raportoinnissa turvattomuuden kokemuksissa (Kemppainen ym., 2014, s. 14).

Rikosalttiisiin paikkoihin kohdennettuja rikosentorjuntatoimia voidaan lähestyä tilannetorjuntateorian näkökulmasta. Tilannetorjuntatoimenpiteitä kohdennetaan ajallisesti ja paikallisesti tiettyihin rikosentekotilanteisiin ja niihin vaikuttaviin tekijöihin (Mayhew ym., 1976). Teoriassa on yhteys rutiinotoimintojen teoriaan ja rationaalisen valinnan teoriaan, sillä myös tilannetorjunnan teorian mukaan rikosentekijät punnitsevat rikoksella saavutettavaa hyötyä ja kiinnijäämisriskiä harkitessaan ryhtymistä rikolliseen tekoon (Cornish & Clarke, 2014, s. 1–6). Tilannetorjuntateoriaa on kritisoitu siitä, etteivät alueellisesti kohdennetut toimenpiteet tosiasiasa vähennä rikollisuutta, vaan siirtävät sitä toisaalle tai muuhun ajankohtaan (Weisburd ym., 2006, s. 579–581). Rikosten siirtymisessä voi olla kyse myös rikosentekotavan, -kohteen, -lajin tai -tekijän vaihtumisesta (Repetto, 1976, s. 167; Barr & Pease, 1990, s. 279).

AIEMPI TUTKIMUS VALVONNAN VAIKUTUKSISTA

Vaikka yleinen järjestyksenvalvonta on poliisin tavallisin toimintamuoto, sen yhteyttä rikosten ja häiriöiden esiintyvyyteen ei ole aiemmin tutkittu Suomessa eikä muissa Pohjoismaissa. Sen sijaan Yhdysvalloissa yleisvalvonnan vaikutuksia on tutkittu suhteellisen paljon (ks. Taponen, 2022). Poliisin näkyvän yleisvalvonnan vaikuttavuustutkimukset voidaan jakaa auto- ja jalkapartiointia

sekä teknistä valvontaa koskeviin tutkimuksiin.

Poliisin jalkapartioinnin vaikuttavuudesta on jonkin verran tutkimusnäyttöä. Ratcliffe ja kollegat (2011) tutkivat satunnaistetun koeasetelman avulla jalkapartioinnin vaikutuksia Philadelphian häiriökohteissa. Tuloksina todettiin, että partiointi vähensi häiriökohteiden rikoksia jopa 40 prosenttia kolmen kuukauden aikana. Samankaltaisiin tuloksiin päätyivät myös Piza ja O'Hara (2014) Newarkin sekä Mohler ja kollegat (2015) Los Angelesin häiriökohdetutkimuksissa. Jälkimmäisessä jalkapartioinnin vaikutuksia arvioitiin 20:ssä noin 150 m x 150 m kokoisessa häiriökohteessa. Suomessa on tehty yksi vertaisarvioitu poliisin näkyvyyttä koskeva vaikuttavuustutkimus. Vaikka Salmi ja kollegat (2004) eivät tutkineet valvonnan yhteyttä rikollisuuteen, he totesivat poliisin jalkautumisen nuorten pariin parantaneen poliisin imagoa ja vähentäneen rikospelkoja Turussa ja Lahdessa.

Poliisin autopartioinnin vaikutuksista on riskitiriitaista näyttöä. Priest ja Brown Carter (2002) totesivat poliisin näkyvyyden kymmenkertistamisen häiriökohteessa vähentävän rikollisuutta jonkin verran. Ratcliffe ja kollegat (2020) tutkivat satunnaistetun koeasetelman avulla poliisipartioiden näkyvyyden lisäämisen vaikutuksia Philadelphian häiriökohteissa. Tuloksena rikokset ja häiriöt vähenivät tilastollisesti merkitsevästi. Ratcliffe ja Breen (2011) sekä Telep ja kollegat (2014) olivat aiemmin päätyneet samankaltaisiin tuloksiin. Jälkimmäisessä pelkästään 15 minuutin näyttäytyminen Sacramenton häiriökohteessa riitti vähentämään rikoksia ja häiriöitä tilastollisesti merkitsevästi. Dau ja kollegat (2021) puolestaan totesivat poliisijoukkojen sijaintietoihin perustuvassa tutkimuksessa, ettei hetkellinen näkyvyys

vaikuta häiriökohteen rikollisuuteen. Rydberg ja kollegat (2018) havaitsivat poliisipartioiden näkyvyyden jopa lisänneen ilmitulutta rikollisuutta Flintin ja Detroitin häiriökohteissa.

Teknisen valvonnan ei ole todettu vähentävän rikoksia ja häiriöitä etenkin vilkasliikenteisissä kohteissa. Lum ja kollegat (2011) tutkivat satunnaistetun koeasetelman avulla poliisin rekisterikilpilukulaitteen käytön vaikutuksia 30 eri häiriökohteessa Yhdysvalloissa. Kuukauden kestäneen havaintojakson aikana rikokset eivät vähentyneet eikä kiinnijäämisriski lisääntynyt. Marklund ja Holmberg (2015) tutkivat kameravalvonnan vaikutuksia Tukholman keskustassa sijaitsevalla torilla. Kolmen vuoden tarkastelujakson aikana rikokset eivät vähentyneet eikä rikosten selvitystaso parantunut. Myöskään turvallisuuden tunne ei lisääntynyt. Myös Gerell (2016) päätyi samankaltaisiin tuloksiin Malmön häiriökohteita koskevassa tutkimuksessaan. Sen sijaan Pizan ja kollegojen (2015) tutkimuksessa havaittiin, että kameravalvonta poliisin toimenpiteiden kohdentamisen apuna on tehokas tapa vähentää rikoksia ja häiriöitä. Kolmen kuukauden koejakson jälkeen rikokset ja häiriöt vähenivät tilastollisesti merkitsevästi lukuun ottamatta huumeisiin liittyviä häiriöitä.

Vasta julkaistun katsausartikkelin (Taponen, 2022) mukaan kaksi kolmasosaa yleisvalvontaa koskevista vertaisarvioidusta tutkimuksista osoittaa, ettei pelkkä poliisin näkyvyyden lisääminen vähennä rikoksia ja häiriöitä. Tulokset eivät kuitenkaan ole keskenään täysin vertailukelpoisia, sillä tutkimusten menetelmät, näyttötasot, interventiot ja kontekstit vaihtelevat. Tutkimusten määrä on lisääntynyt kahden viime vuosikymmenen aikana samalla, kun tutkimuskohde on siirtynyt laa-

joista alueista pieniin häiriökohteisiin (Taponen, 2022; ks. myös Mazerolle ym., 2007; Lee ym., 2016; Braga ym., 2019).

TUTKIMUSKYSYMYKSET, AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää poliisin valvontatoimenpiteiden yhteyttä valvontakohteiden häiriö- ja väkivaltakäyttäytymiseen. Tutkimuksessa selvitetään Helsingin poliisin järjestyksenvalvonnan maantieteelliset painopistealueet, joista poimitaan henkeen ja terveyteen kohdistuvien tehtävien, häiriötehtävien ja rikosten määrät vertailua varten. Tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Miten poliisin yleisvalvonta painottuu ajallisesti suhteessa yleisellä paikalla tapahtuviin henkeen ja terveyteen kohdistuviin tehtäviin, häiriötehtäviin ja väkivaltarikoksiin?
2. Onko poliisin yleisvalvonnalla yhteyttä valvontakohteiden henkeen ja terveyteen kohdistuviin tehtäviin, häiriötehtäviin ja väkivaltarikoksiin?

Tutkimusaineistona ovat Helsingissä yleiselle paikalle paikantuneet valvonta-, hälytystehtävä- ja rikosilmoitustiedot. Aineiston haku tehtiin tammikuussa 2022 poliisin operatiiviseen analyysijärjestelmään, josta haettiin poliisiasiaintietojärjestelmään syötettyjä rikosilmoitustietoja ja hätäkeskusjärjestelmään tilastoituneita poliisin tehtävätietoja. Vuonna 2020 alkaneen koronapandemia-ajan poikkeuksellisuuden vuoksi haku kohdistettiin vuonna 2019 tallennettuihin poliisin järjestyksenvalvontatehtäviin, partioinnin ohella havaittuihin niin kutsuttuihin omaloitteisiin ja hätäkeskuksen poliisille välittämiin henkeen ja terveyteen kohdistuviin tehtäviin sekä päihtyneisiin ja häiriötä aiheuttaviin henkilöihin liittyviin tehtäviin. Lisäksi

haku kohdistettiin yleisellä paikalla rekisteröityihin väkivaltarikoksiin. Aineistosta haettiin tehtävien ja rikosten määrät, ajankohdat, sijaintitiedot ja valvontatehtäviltä tallennetut suoritteet.

Aineiston muodostaminen aloitettiin sijoittamalla järjestyksenvalvonta- ja oma-aloitteiset tehtävät karttapohjalle sijaintitietojen mukaan. Tällaisen ”pistedatan” spatiaaliseen analyysiin on tarjolla monia menetelmällisiä ratkaisuja (Kemppainen, 2014). Tässä tutkimuksessa ei analysoida koko Helsingin maantieteellistä aluetta, vaan ainoastaan niitä alueita, joissa tehdään paljon yleisvalvontaa, mikä yksinkertaistaa syntyvän aineiston rakennetta. Järjestyksenvalvontatehtävien paikantumistietojen avulla etsittiin siten ensin ne kohteet, joita poliisi painottaa valvoessaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Tehtävien sijaintitiedot perustuvat ensisijaisesti koordinaatteihin. Mikäli koordinaattitiedot puuttuivat, tehtävä sijoitettiin kartalle osoitetietojen perusteella.

Karttatarkastelun pohjalta jatkoanalyysiin rajattiin 13 keskeistä aluetta, joita valvotaan selvästi muita alueita enemmän. Tutkimusluvan ehdoista johtuen alueiden nimiä ei paljasteta, mutta alueet sijoittuvat Helsingin keskustan lisäksi lähiöiden ostoskeskusten ja joukkoliikenneasemien ympäristöön. Noin 63 prosenttia kaikista valvontatehtävistä kohdistui valituille 13 alueelle. Seuraavassa vaiheessa valitulta 13 alueelta poimittiin hakukriteerit täyttävät hätäkeskuksen välittämät hälytystehtävät sekä rikosilmoitukset. Kaikkiaan 15 prosenttia koko aineiston hälytystehtävistä ja rikosilmoituksista paikantui näille alueille. Syntynyt aineisto muunnettiin analyysia varten päivä- ja tuntitasoiseen paneelimuotoon, eli kultakin 13 alueelta muodostui yhteensä 8,760 havaintoa (365 päivää x 24 tuntia x 13 aluetta = 113,880 havaintoyksikköä).

Analyysissa keskeinen poliisin yleisvalvontaa mittaava selittävä muuttuja on järjestyksenvalvontatehtävän käynnissä olemista kuvaava muuttuja. Poliisi kirjaa järjestyksenvalvontatehtävän, kun se valvoo tietyn ennalta määritellyn häiriökohteen yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Järjestyksenvalvontatehtävän sijoittuminen häiriökohteeseen on keskeinen poliisin tulossopimuksessa mainittu valvonnan tahtotilaa kuvaava muuttuja, jota tämä analyysi havainnollistaa. Muuttuja saa aineistossamme arvon 1, jos alueella oli valvontaa tunnin aikana, muuten arvon 0.

Analyysin selitettävänä muuttujina ovat hätäkeskuksen välittämät henkeen ja terveyteen kohdistuneet tehtävät ja häiriötehtävät sekä väkivaltarikoksista tehdyt rikosilmoitukset. Rikos- ja tehtävätilastot koostuvat sekä poliisin havaitsemista että kansalaisten ilmoittamista rikoksista ja häiriöistä. Hälytystehtävät voidaan jakaa edelleen oma-aloitteisiin ja hälytyskeskuksen välittämiin tehtäviin. Poliisi kirjaa tehtävän oma-aloitteiseksi tehtäväksi, kun se havaitsee partioinnin yhteydessä veroksen rikoksen tai häiriön. Hätäkeskuksen välittämät hälytystehtävät koostuvat kansalaisten havaitsemista ja ilmoittamista rikoksista ja häiriöistä. Etenkin kaupungeissa poliisi käyttää suurimman osan ajastaan kansalaisten ilmoittamien hälytysten hoitoon (Helminen ym., 2012, s. 223). Silloin poliisi saapuu paikalle vasta, kun jotain on jo ehtinyt tapahtua. Näistä tiedoista koostettiin kaksi selitettävää muuttujaa, joista ensimmäinen mittaa hätäkeskuksen antamia hälytystehtäviä, toinen rikosilmoituksista väkivaltarikoksista. Myös nämä muuttujat on koodattu kaksiluokkaisiksi tunnin tarkkuudella.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa selvitetään, miten poliisin tekemä valvonta kohdistuu ajallisesti, ja onko valvonnan ajallinen kohdistuminen perusteltua suhteessa hälytys-

tehtävien ja rikosten vastaaviin määriin. Lisäksi tarkastellaan valvontatehtäviltä kirjattuja suoritteita. Näissä analyyseissa hyödynnetään graafista esitystapaa ristiintaulukointeihin perustuvien analyyseiden tukena. Tämä analyysi on luonteeltaan kuvailevaa.

Valvonnan vaikutusten selvittäminen on huomattavasti yhteyksien tarkastelua haastavampaa. Poliisin valvonnan alueellisten rikosvaikutusten tutkimista havainnoivalla (vs. satunnaistettuun koasetelmaan perustuva asetelma) aineistoilla vaikeuttaa merkittävästi ainakin kaksi seikkaa. Ensimmäinen liittyy vastemuuttujan eli rikosten mittaamiseen, sillä poliisin valvonta saattaa vaikuttaa sekä rikosten tekemiseen että rikosten paljastumiseen. Jos tutkimuksessa käytetty vastemuuttuja perustuu ainoastaan poliisin tietoon tulleisiin rikoksiin, saattaa olla, että saadut tulokset kertovatkin enemmän ilmi- ja piilorikollisuuden keskinäisen suhteen muutoksesta eikä aidoista käyttäytymisvaikutuksista kokonaisrikollisuuteen. Sama pätee poliisin kirjaamiin oma-aloitteisiin tehtäviin. Tähän mittaamiseen liittyy osin kysymys rikollisuuden siirtymävaikutuksista (ks. Reppetto, 1976; Barr & Pease, 1990).

Vaikka ensimmäinen rikosvasteen mittaamiseen liittyvä kysymys saataisiinkin ratkaistua, valvonnan vaikuttavuuden luotettava tutkiminen vaatii edelleen vahvan tutkimusasetelman. Toinen keskeinen ongelma liittyy niihin mekanismeihin, joiden perusteella valvontaresurssia kohdennetaan tietyille alueelle tietyinä aikana. Koska valvontaa on todennäköisesti enemmän siellä, missä rikoksia ja häiriökäyttäytymistä esiintyy enemmän, suora rikosmäärien vertailu valvottujen ja valvomattomien paikkojen välillä ei kerro juuri mitään valvonnan vaikutuksista. Toisaalta edes yhteen paikkaan rajoittuva vertailu valvottujen ja valvomattomien ajankoh-

tien välillä ei ole täysin riittävä, koska samantyyppistä valvonnan kohdistumiseen liittyvää harhaa voi tapahtua myös saman kohteen osalta, jos vaikkapa lisääntyneisiin järjestyshäiriöihin reagoidaan lisäämällä valvontaa tai valvotaan enemmän tunnetusti häiriöalttiina ajankohtina, kuten viikonloppuiltoina. Tutkimuksen kannalta paras skenaario olisi, jos valvonnan kohdistumista voitaisiin satunnaistaa eri paikkoihin eri aikoina ja siten estää käänteinen vaikutussuunta lisääntyvistä häiriöistä ja rikoksista valvonnan kohdistumiseen (valikoitumisen ongelmista valvonnan vaikutusten tutkimuksessa ks. Weisburd, 2021). Lisäksi tarvittaisiin rikosmittari, joka huomioi myös piilorikollisuuden.

Molemmat metodologiset ongelmat haastavat myös tätä tutkimusta. Piilorikollisuusongelman osalta ratkaisuna on analysoida ensisijaisesti edellä kuvattuja hätäkeskusten antamia hälytystehtäviä, joiden määrä ei suoraan riipu poliisin toiminnasta, vaan pikemminkin kansalaisten ilmoitusalttiudesta. Tulokset raportoidaan myös rikosilmoitusmuuttujan osalta.

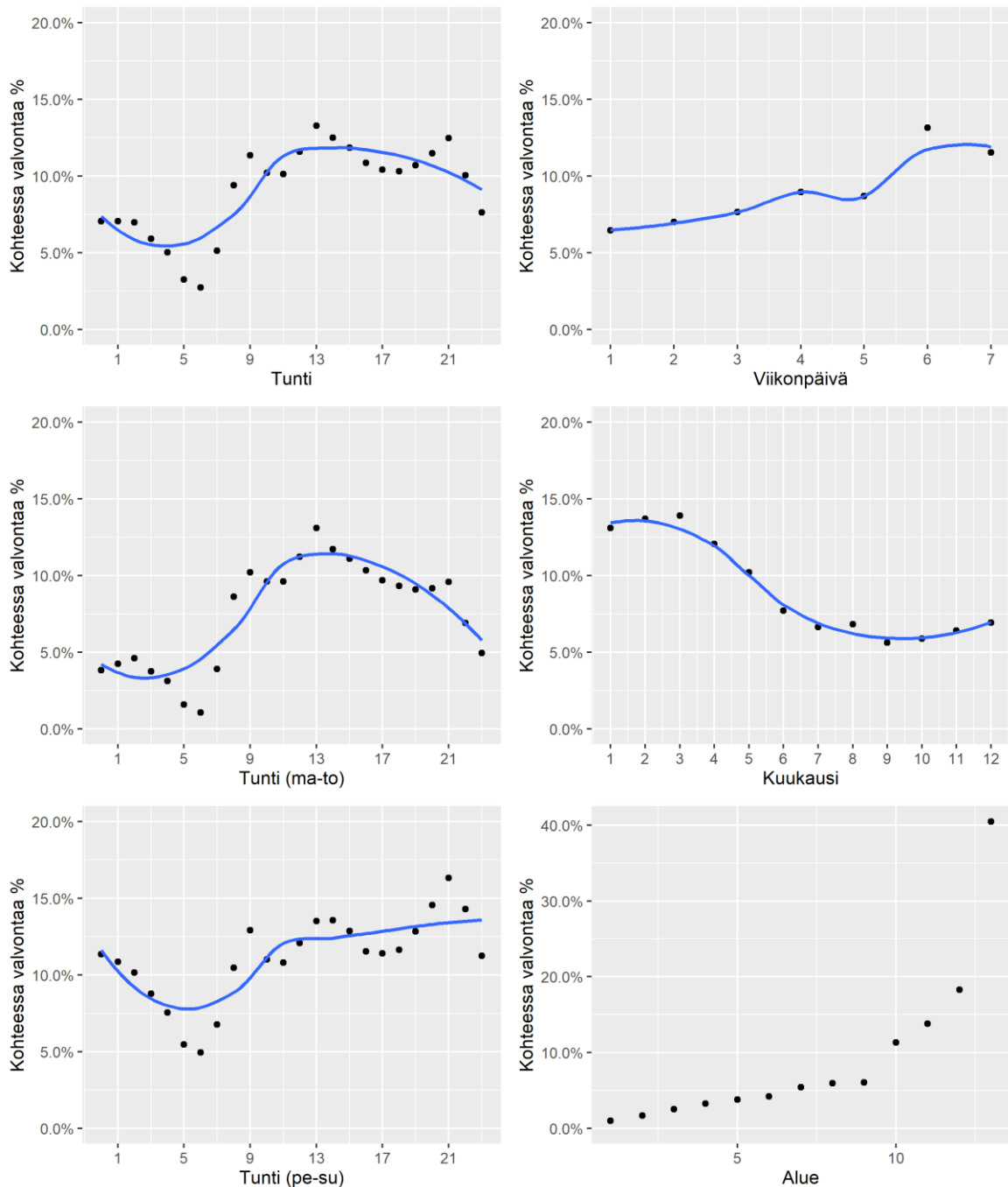
Valikoitumisongelman ratkaisu on käytettävissä olevalla aineistolla vaikeampaa. Analyysi perustuu lineaariseen regressiomalliin, johon lisätään muuttujaryhmä kerrallaan ensin ainoastaan valvonnan läsnäoloa kuvaava muuttuja ja sitten ajankohtaa kuvaavat selittävät muuttujat sekä lopuksi aluetta kuvaavat kiinteät vaikutukset (fixed effects). Kiinteiden vaikutusten lisääminen rajaa valvonnan ja häiriöiden yhteyden tarkastelun ”alueen sisälle” (ks. Allison, 2009) ja huomioi siten eri alueiden väliset pysyvät erot vastemuuttujan tasossa. Siten malli vertaa samalla alueella tapahtuvien häiriöiden ja rikosten määrää valvottuina ja valvomattomina ajankohtina vakioiden samalla kellonaikaan, viikonpäivään ja vuodenaikaan liittyvän keskimääräisen vaihtelun vastemuuttujassa. Kaikkien

mallien keskivirheiden laskennassa on huomioitu aineiston alueellinen ryvästyminen.

TULOKSET

Tulosluvun alussa katsotaan ensin, minne ja mihin ajankohtaan Helsingin poliisin järjestyksenvalvontatehtävät painoutuivat vuonna 2019. Tämän jälkeen tarkastellaan henkeen ja

terveyteen kohdistuvien tehtävien, häiriötehtävien ja väkivaltarikosten esiintyvyyttä valvotuissa kohteissa. Lopuksi arvioidaan valvonnan yhteyttä rikosten ja häiriöiden määriin kyseisillä alueilla.

Kuvio 1. Valvonnan kohdistuminen kellonajan, viikopäivän, kuukauden ja alueen mukaan (% tunneista valvontaa paikalla).

Valvonnan ajallinen kohdentuminen ja valvonnan suoritteet

Alue- ja tuntitasoisesta 13 valvontakohteen paneeliaineistosta (N = 113,880) laskettuna valvonnan tuntikattavuus vuoden aikana oli noin yhdeksän prosenttia (N = 10,307). Valvontakohteet sijaitsevat joukkoliikenneasemilla sekä kauppa- ja ostoskeskusalueilla kattaen vain murto-osan koko Helsingin maa-alueesta. Suurin osa valvonnasta sijoituu kantakaupunkiin, erityisesti Helsingin päärautatieaseman ympäristöön.

Kuviossa 1 esitellään valvonnan kohdistumista koskevia tuloksia tunnin, viikonpäivän, kuukauden ja alueen mukaan¹. Valvontakohteiden välillä on merkittäviä eroja siinä, kuinka paljon valvontaa niihin kohdistuu. Eniten valvotussa kohteessa lähes joka toinen tunti sisältää valvontaa ja vähiten valvotuissa kohteissa alle prosentti tunneista on valvotuja. Päivällä (klo 9–22) valvonnan määrä vaihtelee kohtalaisen vähän, mutta aamuyöllä valvonnan määrä vähenee ja loppuu joissakin kohteissa lähes kokonaan. Vastavasti viikonloppujen valvonta on arkipäiviä intensiivisempää etenkin aamuöisin. Sen si-

jaan kuukausitarkastelussa käy ilmi, että valvonnan painopiste sijoittuu alkutalveen. Tammi-maaliskuussa valvontatehtäviä kirjataan kaksi kertaa enemmän kuin heinä-syyskuussa. Tähän vaikuttavat erityisesti loppuvuotta kohti etenevä valvontaintensiteetin lasku eniten valvotuissa kohteissa, vaikkakin sama trendi on havaittavissa myös suurimassa osassa muita kohteita.

Sijainnin ja ajankohdan lisäksi poliisi kirjaa valvonnasta aiheutuvat toimenpiteet. Vuonna 2019 valvontakohteista tallennettiin tietojärjestelmään kaikkiaan 49 eri toimenpidekoodia. Analyysissä koodit yhdisteltiin luokiksi: ”tehty rikosilmoitus tai annettu sakko”, ”otettu paikanpäältä kiinni”, ”poistettu paikalta tai annettu huomautus”, ”toimitettu muualle” ja ”hoidettu paikalla muutoin tai ei toimenpiteitä”. Muiden toimenpidekoodien käyttö oli sen verran harvinaista, ettei niitä otettu mukaan lähempään tarkasteluun. Samalla tehtävällä voi olla useampi toimenpide, jonka vuoksi Taulukon 1 prosentit eivät summaudu sataan.

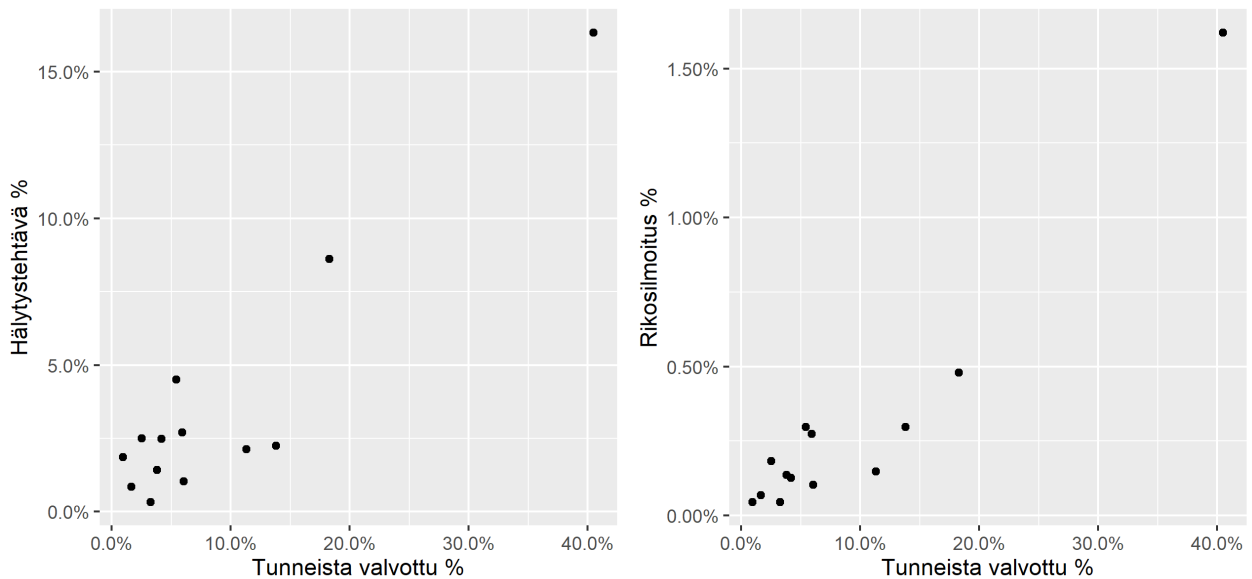
Selvästi yleisin toimenpideluokka on ”hoidettu paikalla muutoin tai ei toimenpiteitä”.

Taulukko 1. Valvontakerroilta kirjatut toimenpiteet.

Toimenpide	% valvontakerroista	% alue minimi	% alue maksimi
Tehty rikosilmoitus tai annettu sakko	2,9 %	0,0 %	5,1 %
Otettu kiinni	1,6 %	0,0 %	4,3 %
Poistettu paikalta tai huomautus	15,2 %	4,9 %	25,7 %
Henkilö toimitettu muualle	1,1 %	0,0 %	2,1 %
Mikä tahansa yllä olevista	18,2 %	6,6 %	27,8 %
Hoidettu paikalla muutoin tai ei toimenpiteitä	82,5 %	70,0 %	93,8 %
Valvontakertoja yht.	8,435	70	3,205

¹ Kuvion 1 mukaisten bivariaattiyhteyksien merkittävyyttä testattiin klusterirobustit keskivirheet estimoivalla lineaarisella regressiomallilla (kts. Taulukko

2). Mallien tulosten mukaan kaikilla aika- ja alue-muuttujilla on tilastollisesti merkitsevä yhteys valvontaan. Sama pätee Kuvioon 3.

Kuvio 2. Kohteen valvonnan intensiteetin ja hätäkeskuksen välittämien tehtävien sekä rikosilmoitusten välinen yhteys (N = 13).

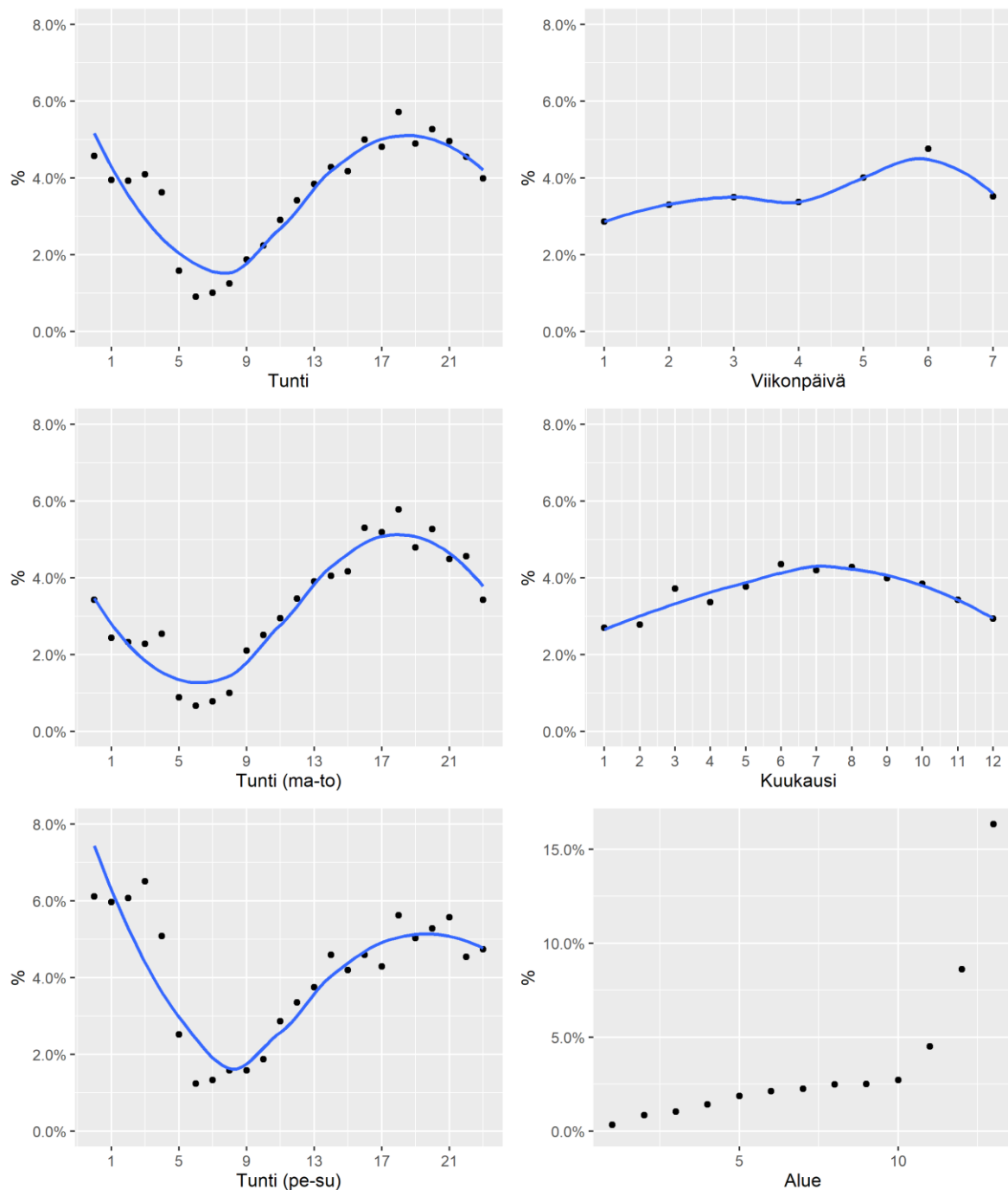
Sen osuus vaihtelee valvontakohteesta riippuen 70 prosentista 94 prosenttiin. Toiseksi yleisin luokka on ”poistettu paikalta”. Sen yleisyys vaihtelee niin ikään kohteesta riippuen viidestä 26 prosenttiin. Lisäksi tarkastelussa olivat taulukon yhdistelmämuuttujan (”mikä tahansa yllä olevista”) vaihtelu kellonajan, viikonpäivän ja vuodenajan mukaan. Vuorokausitarkastelussa toimenpiteitä kertyy eniten päivällä (klo 11–19) ja kuukausitarkastelussa keväällä. Keväällä toimenpiteitä kirjataan yli kolme kertaa enemmän kuin syksyllä.

Häiriöt ja väkivaltarikokset valvotuissa kohteissa

Seuraavaksi tarkastellaan valvontakohteen välitettyjä hälytystehtävämääriä. Vuonna 2019 hätäkeskus välitti tarkastelun alla oleviin valvontakohteisiin 4556 henkeen ja terveyteen kohdistuvaa tehtävää tai häiriötehtävää (6066 jos oma-aloitteiset tehtävät lasketaan mukaan). Lisäksi kohteista kirjattiin 340 vähintään yhden väkivaltarikosepäilyn sisältävää rikosilmoitusta.

Aineiston mukaan poliisin valvonta kohdistuu kohtalaisen hyvin sinne, missä rikoksia ja häiriötä ilmenee eniten (Kuvio 2). Valvonnan intensiteetti eli valvottujen tuntien osuus kaikista vuoden tunneista on voimakkaassa yhteydessä sekä hälytystehtävien (korrelaatiokerroin $r = 0,92$, $p < 0,001$) että rikosten määriin ($r = 0,95$, $p < 0,001$). Korrelaatio pysyy voimakkaana myös ilman kuvioiden oikean yläkulman poikkeavaa havaintoa (hälytystehtävät $r = 0,69$ [$p = 0,013$], rikokset $r = 0,80$ [$p = 0,002$]). Siten kun tarkastellaan koko vuoden keskimääräisiä valvontatunteja, hätäkeskuksen välittämiä hälytystehtäviä ja rikoksia, valvonta kohdistuu perustellusti valittuihin kohteisiin ainakin silloin, kun tarkastelu on rajattu kohteisiin, joita ylipäätään valvotaan kohtalaisen intensiivisesti.

Kuviossa 3 on esitetty hälytyskeskuksen välittämien hälytystehtävien määrät vastaavalla tavalla kuin valvontatehtävät aikaisemmin. Tuntitarkastelussa hälytystehtävien määrää lisääntyä lähes yhtäjaksoisesti aamusta alkuiltaan ja erityisesti viikonloppuisin aamuyön tunnit ovat häiriöaltista aikaa. Kuukausitarkastelussa huomataan, että hälytysten

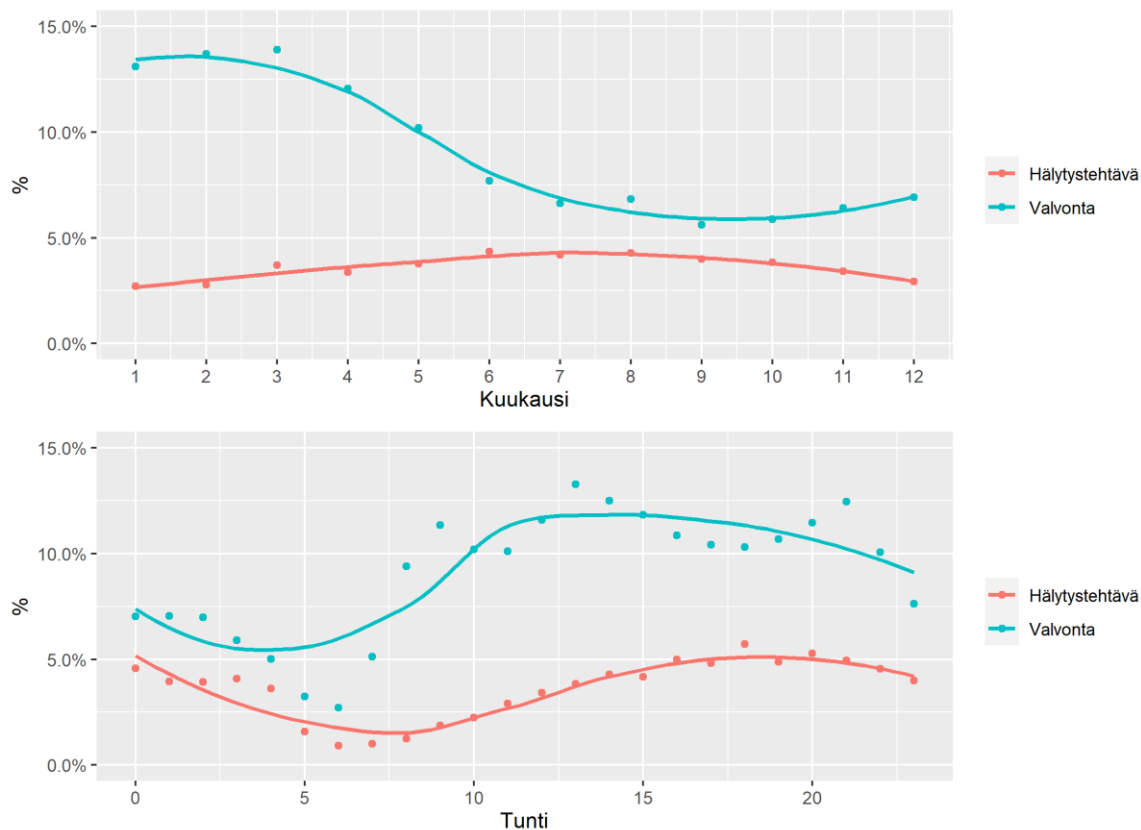
Kuvio 3. Hälytystehtävät kellonajan, viikonpäivän, kuukauden ja alueen mukaan (% tunneista vähintään yksi hälytystehtävä kohteessa).

määrä on korkeimmillaan kesä-elokuussa ja matalimmillaan tammi-helmikuussa. Kuten jo Kuvio 2 osoitti, hälytystehtävien määrät vaihtelevat valvontakohteiden välillä kohtalaisen paljon, ja korkeimmillaan yksi kohde tuottaa vähintään yhden hälytystehtävän joka kuudes tunti. Poliisin valvonta näyttää siis

koko vuoden keskiarvoja tarkastellen kohdentuvan sinne, missä rikoksia ja häiriöitä ilmenee eniten.

Valvonnan ajallinen yhteys rikoksiin ja häiriöihin valvontakohteissa

Lopuksi tarkastellaan valvonnan ajallista yhteyttä rikosten ja häiriöiden ilmenemistason

Kuvio 4. Hälytystehtävät vs. valvonta kuukausittain ja tunneittain.

kanssa. Kuukausitarkastelussa huomataan (Kuvio 4), että poliisi valvoo eniten rauhallisina talvikuukausina ja vähiten häiriöalttiina kesäkuukausina. Alkupalven valvontaluvut ovat lähes kaksinkertaiset kesään verrattuna, jolloin hälytystehtäviä on puolet vähemmän kuin kesällä. Loppuvuodesta valvonta taas hieman lisääntyy, kun hälytystehtävät vähenvät.

Valvontakohteiden välillä on kuitenkin eroja siinä, miten valvonta kohdentuu suhteessa häiriöihin. Esimerkiksi kantakaupungissa sijaitsevassa verrattain rauhallisessa valvontakohteessa sekä valvontatehtävät että hälytystehtävät painottuvat kesäkuukausille, ja eräässä Itä-Helsingissä sijaitsevassa häiriökohteessa molemmat lisääntyvät lineaarisesti alkupalvesta aina syyskuuhun saakka, kunnes hälytystehtävät kääntyvät laskuun valvonnan yhä lisääntyessä. Kun valvonnan

ja häiriöiden keskinäistä suhdetta tarkastellaan tunneittain, havaitaan, että poliisin valvonnan intensiteetti kohdistuu rauhalliseen aamuun ja hiipuu kohti iltaa, kun hälytystehtävien määrä kasvaa.

Valvonnan ajallista yhteyttä rikosten ja häiriöiden ilmenemistasoon voidaan tarkastella tarkemmin lineaarisen regressioanalyysin avulla. Analyysi perustuu yllä esitettyjen tulosten kaltaisesti paneeliaineistoon, jossa havaintoyksikkönä on yksi vuorokauden tunti tietyssä valvontakohteessa, ja regressiomallin kerroin (B) kuvaa valvotun ajankohdan eroa hälytyksissä tai rikosilmoituksissa prosenttiyksikköinä suhteessa valvomattomaan aikaan.

Kun tuloksia tarkastellaan mallilla, joka sisältää ainoastaan valvontaa mittaavan dummy-muuttujan, valvonnan yhteys häly-

tysten ja väkivaltarikosten määrään on positiivinen (0.052), muttei aivan tilastollisesti merkitsevä ($p = 0.106$). Kerroin kuvaa valvottujen ja valvomattomien tuntien keskimääräistä eroa prosenttiyksikköinä siinä, välittikö hälytys poliisille alueelta vähintään yhden hälytystehtävän. Todennäköisyyksien suhteena ilmaisten sama ero tarkoittaa noin 2,7-kertaista² hälytystehtävän riskiä valvottuina aikoina. Tyhjä malli ei kuitenkaan huomioi häiriöiden ja rikosten tyypillistä ajallista vaihtelua eikä alueiden välisiä ”pysyviä” eroja riskeissä. Siksi positiivinen yhteys on odotusten mukainen jo Kuviossa 2 esitetyn yhteisvaihtelun perusteella.

Aikamuuttujien avulla voidaan huomioida Kuviossa 3 esitetty vuorokausi-, viikonpäivä- ja vuosivaihtelu hälytystehtävien sekä rikosten määrissä. Aikamuuttujien lisääminen (Malli 2) ei kuitenkaan juuri vaikuta valvontamuuttujan estimaattiin (0.051). Sen sijaan aluemuuttujien lisääminen (Malli 3) muuttaa valvonnan ja häiriöiden välisen yhteyden lähelle nollaa. Toisin sanoen, jos samaa aluetta verrataan valvottuna tai valvomattomana

ajankohtana huomioiden yhtä aikaa hälytystehtävien määrän keskimääräinen ajallinen vaihtelu ja tietyn kohteen ”häiriöalttius”, havaitaan, ettei valvonnalla ole yhteyttä hälytysten määrään. Tulokset ovat lähes identtiset, kun vastemuuttujaksi vaihdetaan alueen väkivaltarikoksia kuvaava dummy-muuttuja.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Päätulokset

Tulosten perusteella näyttää siltä, ettei Helsingin poliisin järjestyksenvalvonnalla ole yhteyttä häiriökohteiden väkivaltarikosten ja järjestyshäiriöiden esiintyvyyden kanssa. Toisin sanoen nykyisenkaltaisella järjestyksenvalvonnalla ei voida vaikuttaa valvontakohteiden väkivaltarikollisuuteen, sillä se painottuu hiljaisiin vuoden- ja vuorokaudenaikoihin.

Valvonta kohdentuu tilannetorjuntateorian periaatteiden mukaisesti sinne, missä tapahtuu paljon rikoksia ja häiriöitä (tilannetorjuntateoriasta ks. Sherman ym., 1989; Cornish &

Taulukko 2. Regressiomallien tulokset. Valvonnan ajallinen yhteys hälytystehtäviin ja rikosilmoitukseen alueella. Regressiokertoimet, klusterirobustit keskivirheet (SE) ja p-arvot.

Malli	Vastemuuttuja 1: Hälytyskeskuksen välittämä			Vastemuuttuja 2: Rikosilmoitus		
	B	SE	p	B	SE	p
Malli 1: valvonta	0,052	0,030	0,106	0,005	0,003	0,097
Malli 2: valvonta + aikamuuttujat	0,051	0,030	0,113	0,005	0,003	0,101
Malli 3: valvonta + aikamuuttujat + alueiden kiinteät vaikutukset	0,001	0,006	0,827	0,0002	0,0003	0,459

² Hälytystehtävien lukumäärää mallintavan Poissonmallin (Liitetäulukko 1) IRR-kerroin valvonnalle on 2.84.

Clarke, 2014). Tällaisia ovat etenkin joukko-liikenneasemat ja ostoskeskusten ympäristöt (pahoinpitelyrikosten esiintyvyydestä ks. Kortteinen ym., 2001, s. 321). Rikosten ja häiriöiden määrä ei näytä kuitenkaan liittyvän valvonnan läsnäoloon, sillä vahvimmin valvottuina aikoina väkivaltaa ei ilmene läheskään niin paljon kuin heikommin valvottuina aikoina. Myös aiemmat yleisvalvonnan vaikuttavuutta koskevat tutkimukset tukevat havaintoa yleisvalvonnan heikosta vaikuttavuudesta (ks. esim. Taponen, 2022).

Kuukausitarkastelussa järjestyksenvallonta painottuu kylmään alkutalveen, jolloin ihmiset liikkuvat valvontapaikoilla muita vuodenaikoja vähemmän eikä väkivaltaa tai häiriöitä ilmene. Tällöin poliisilla ei myöskään ole syytä puuttua ihmisten käyttäytymiseen, joten rikosten ennaltaehkäisyn mahdollisuudet ovat heikot. Valvonta vähenee keväällä, kun ilmat lämpenevät ja ihmisten liikkumisaktiivisuus lisääntyy. Samalla myös väkivaltarikokset ja häiriöt lisääntyvät. Väkivallan ja häiriöiden lisääntyminen kesäkuukausina ilmenee henkeen ja terveyteen kohdistuvien tehtävien ja tehtäviltä kirjattujen toimenpiteiden, kuten paikalta poistamisten, rikosilmoitusten, sakkojen ja kiinniottojen lisääntymisenä. Toisin sanoen vilkkaina kesäkuukausina poliisi tekee vähemmällä valvontaresursseilla enemmän toimenpiteitä kuin hiljaisina talvikuukausina, jolloin valvontaresurssia on enemmän käytössä. Havainto väkivallan yleisyydestä kesäkuukausina tukee aiempia tutkimustuloksia lämpötilamuutosten ja väkivallan yhteydestä (ks. Tiuhonen ym., 2017; Lemon & Partridge, 2017).

Myös vuorokausitarkastelussa poliisin valvonta painottuu hiljaiseen ajankohtaan. Häiriökohteita valvotaan eniten hiljaisina aamupäivinä, kun rikosalttiit yksilöt eivät vielä liiku valvontakohteissa. Iltapäivällä valvonta vähenee samalla, kun liikkumisaktiivisuuden

kasvun myötä väkivaltarikokset ja häiriöt lisääntyvät. Väkivallan ja häiriöiden lisääntyminen näkyy hälytyskeskuksen välittämien hälytystehtävien kasvuna ja valvontakohteissa kirjattujen toimenpiteiden, kuten paikalta poistamisten, rikosilmoitusten, sakkojen ja kiinniottojen lisääntymisenä. Toimenpidekirjauksia tallentuu sitä enemmän mitä useammin poliisi kohtaa valvonnan yhteydessä häiriötä aiheuttavia henkilöitä, eli silloin, kun poliisi on oikeassa paikassa oikeaan aikaan.

Rajoitukset

Tutkimustulosten yleistettävyyttä rajoittaa häiriökohteiden keskinäisistä eroista johtuva vaihtelu poliisin toiminnassa ja tavoitteissa. Häiriökohteet eivät ole keskenään samanlaisia ihmismäärältään, häiriöalttiudeltaan tai valvonnaltaan. Helsingin päärautatieaseman ympäristö on muita valvontakohteita vilkkaampi ympärivuorokautinen oleskelu- ja läpikulkupaikka, jota valvovat poliisin lisäksi yksityiset vartiointiliikkeet. Lähiöiden valvontakohteissa ihmisten liikkuminen ja kontrolli hiipuu kauppojen ja asemien sulkeutuksessa puolen yön aikoihin. Siten rikos- ja häiriötilastoihin vaikuttavat rikostilaisuudet, kontrollin intensiteetti ja ilmoittamisalttius vaihtelevat paikkojen välillä. Tästä syystä aineistoon tehtiin eräitä robustiustarkasteluja regressiomalleilla, joissa keskimääräisen ajallisen vaihtelun vakionnin sijasta tarkasteltiin ainoastaan viikonloppuiltoja, tai vaihtoehtoisesti sallittiin interaktiovaikutus tunnin ja aluemuuttujan tai viikonpäivämuuttujan kanssa, ja lisäksi testattiin Poisson-regressiomallia lineaarisen mallin sijasta. Tulokset (Liitetäulukko 1) eivät kuitenkaan pääsääntöisesti poikenneet mallista 3, vaan yhteys valvonnan ja hälytystehtävien sekä rikosten välillä pysyi lähellä nollaa eikä ollut

tilastollisesti merkitsevä suuntaan tai toiseen. Hälytys- ja häiriötehtävien lukumäärää vastemuuttujana käyttäneessä Poisson-mallissa tulokset olivat kuitenkin systemaattisesti suuntaan, joka indikoi valvonnan hälytystehtäviä vähentävää vaikutusta, ja yksi estimaateista oli tilastollisesti merkitsevä. Kokonaisuutena arvioiden analyysissa ei kuitenkaan löydy selvää näyttöä valvonnan tehosta, ja jatkokutkimuksessa olisi syytä käyttää useamman vuoden aineistoa, jotta ajallinen vaihtelu saataisiin luotettavammin huomioitua.

Eräs valvonnan vaikutusten tulkintaa rajoittava tekijä on valvonnan tavoitteiden epämääräisyys. Valvontaa suorittavien poliisi- ja partioiden tavoitteet voivat liittyä väkivallan ennaltaehkäisyyn lisäksi turvallisuuden tunteen vahvistamiseen, rangaistusvastuun toteutumiseen tai etsintäkuulutettujen etsintään. Toiminnan tavoitteena voi myös olla vain valvontasuorituksen kirjaaminen häiriökohteesta.

Tuloksiin vaikuttaa hälytystehtävien määrien vaihtelu suhteessa valvontaan käytettävissä oleviin resursseihin. Hiljaisina alkutalven kuukausina poliisin resurssit ovat vahvimillaan, kun keväällä ja kesällä resurssit hupenevat hälytystehtävien lisäksi määräaikaishenkoulutuksiin ja lomiin. Jos käytettävissä olevat partiot ovat sidottuna hälytystehtäville, valvonnalle ei jää samassa määrin aikaa. Siten häiriöiden lisääntymisellä on todennäköisesti valvontaa vähentävä vaikutus, mikä vaikeuttaa osaltaan syy-seuraussuhteiden analyysia. Tästäkin syystä vaikuttavuuden luotettavampi tutkiminen vaatisi asetelman, jossa valvontaresurssia kohdistetaan satunnaisesti, mutta suunnitelmallisesti eri alueille riippumatta muiden tehtävien määrästä.

Tuloksiin vaikuttaa myös se, etteivät poliisin näkyvyys ja toimenpiteet ole intensiivisyy-

deltään samanlaisia kaikissa valvontakohteissa. Näkyvyyden luonteeseen vaikuttavat häiriökohteissa toteutetut erilliset valvontaiskut tai muut kuin analyysin kohteena olevat valvonta- ja hälytystehtävät. Poliisilla voi olla häiriökohteessa meneillään ravintolatarkastustehtävä tai omaisuusrikoksiin, liikenteeseen ja kuljetukseen liittyvä hälytystehtävä. Tarkastelusta puuttuvat myös kaikki yksityisille paikoille, kuten ostoskeskusten liiketiloihin kohdistuneet hälytystehtävät. Nämä kaikki lisäävät poliisin näkyvyyttä häiriökohteessa, vaikka eivät suoranaisesti liity analyysin kohteena olevaan ennaltaehkäisevään valvontaan. Tarkempi kuvaus poliisin näkyvyydestä häiriökohteissa saataisiin partioiden paikannustietojen avulla. Tosin tarkempi mittaus tieto todellisesta näkyvyydestä saattaisi eräiden aiempien tutkimusten tavoin heikentää entisestään näkyvyyden sekä väkivaltarikosten ja häiriöiden välistä yhteyttä (ks. esim. Dau ym., 2021).

Pohdintaa

Tämän tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, ettei poliisin järjestyksenvalvonnalla ole selvää yhteyttä eikä siten vaikutusta häiriökohteiden väkivaltarikollisuuteen tai häiriökäyttäytymiseen. Vaikka valvonta näyttää kohdistuvan tulossopimuksen mukaisesti rikosaltille alueille, se painottuu ajallisesti väärin. Potentiaaliset väkivaltarikolliset eivät liiku valvontakohteissa poliisin kanssa hiljaisina talviaamuina. Sen sijaan kesäiltaisina rikostilaisuudet lisääntyvät, kun ihmiset liikkuvat enemmän ja poliisi valvoo vähemmän. Ennaltaehkäisevä pelotevaikutus ei muodostu, kun valvonta ja häiriöt eivät kohtaa toisiaan. Tämä johtopäätös mukaillee Cohenin & Felsonin (1979) rutiinitoimintojen teorian periaatteita rikosten kasautumisesta tiet-

tyihin paikkoihin sekä rikoksen tapahtumisesta, kun motivoitunut rikoksenteekijä kohtaa sopivan uhrin ilman valvontaa. Valvonnan painottumisella hiljaiseen ajankohtaan voidaan viitata myös aiempien tutkimusten johdopäätöksiin siitä, miten julkisen hallinnon suoriteohjaus ilman tarkempaa vaikuttavuusarviointia johtaa lopulta tavoitteiden hämärtymiseen ja toimenpiteiden väärinkohdentamiseen (ks. Brodeur, 1998, s. 83; Niiranen, 2006, s. 205; Fleming, 2009, s. 225–226).

Tavoiterationaalisuuden puuttumisen lisäksi valvonnan painottumiseen ja arviointiin vaikuttavat käytettävissä olevien resurssien kausivaihtelu ja tulosten mittaamiseen käytettävien tilastojen tulkinnanvaraisuus. Poliisin voimavarojen kausivaihtelu suhteessa hätäkeskuksen välittämien tehtävämääriin vähentävät mahdollisuuksia olla oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Poliisin sisäiset koulutukset, lomat ja hälytystehtävät vaikuttavat siihen, miten paljon poliisilla on resurssia häiriökohdevalvontaan. Kun talvella hälytystehtäviä on vähän, poliisin resurssit ovat vahvimmiltaan ja kun kesällä tehtäviä on paljon, resurssit ovat heikoimmillaan. Siten poliisi ei välttämättä kykene olemaan etukäteen siellä, missä rikoksia ja häiriöitä todennäköisimmin ilmenee, vaan saapuu paikalle vasta, kun jotakin on jo tapahtunut. Kyse on valvontaan käytettävissä olevien resurssien niukkuudesta suhteessa hälytystehtävien määrään, joka muuttaa poliisitoiminnan ennaltaehkäisevän luonteen jälkikäteen reagoivaksi.

Eräs keskeinen poliisin tulosohjausta vaikeuttava tekijä on kunnollisten tavoitteita ja toimintaa kuvaavien mittareiden puute (Tilley & Laycock, 2017, s. 10; Kuusela, 2007, s. 33). Tyypillisiä poliisitoiminnan vaikuttavuuden tarkastelukohteita ovat suoritteiden kautta tilastoihin kertyvät rikokset ja häiriötehtävät (Engel & Eck, 2015, s. 2). Todelli-

suudessa rikoksia tapahtuu tilastoitua enemmän, sillä rikoksia ei joko havaita tai niistä ei ilmoiteta poliisille (Maxfield ym., 2017, s. 75). Tilastoidun rikollisuuden tasoon vaikuttavat rikoslain muutokset, ihmisten alttius ilmoittaa rikoksista poliisille, rikoskontrollin kohdentaminen ja tehokkuus sekä poliisin kirjaamiskäytännöt (Kivivuori ym., 2018). Poliisin tietoon tuleva rikollisuus kuvaa tilastoidun rikollisuuden yleisyyden lisäksi viranomaistoimintaa. Poliisivalvonnan intensiivisyys vaikuttaa siihen, miten paljon ja millaisia rikoksia ja häiriöitä paljastuu. Tilastot kuvaavat siis kansalaisten ilmoitusalttiuden lisäksi myös poliisin tekemiä havaintoja, jolloin oma-aloitteiset toimenpiteet kohdistuvat poliisille näkyviin rikoksiin ja häiriöihin.

Valvonta kohdistuu siis sinne, missä poliisi arvelee aiempien havaintojensa mukaan paljastavansa rikoksia. Tällaisia ovat esimerkiksi päihteidenkäyttäjien tai rikoksenuusijoiden suosimat oleskelupaikat. Näin näyttää olevan myös Helsingissä. Jos valvonta jo valmiiksi kohdistuu näille alueille, kirjataan sieltä myös enemmän rikosilmoituksia. Tämä saattaa johtaa ylivalvonnan kehään, jolloin uusien rikosten paljastuminen lisää kohteen valvontaa paljastaen edelleen uusia rikoksia (ks. Rydberg ym., 2018; Maxfield ym., 2017, s. 76). Tästä syystä tulee harkita tarkoin sitä, missä määrin valvontaa kannattaa allokoida tiettyyn kohteeseen aiempien, ainakin jossain määrin valvonnan aiemmasta tasosta riippuvien rikosilmoitustietojen perusteella. Tästä aiheesta on käyty kansainvälisesti kriittistä keskustelua niin sanotun algoritmisen syrjinnän kontekstissa (Rudin ym., 2020). Tutkimuksen tavoitteena ei kuitenkaan ollut selvittää, ylivalvotaanko jotain kohdetta, mutta keskeisenä metodologisena huomiona voidaan todeta, että hälytyskeskuksen välittämiä

tehtäviä kannattaa jatkossakin käyttää tällaisessa analyysissä, sillä ne voivat tarjota tärkeän vertailukohdan rikosilmoitustiedoille.

Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, ettei nykyisenkaltaisella järjestyksenvalvonnalla voida optimaalisella tavalla vaikuttaa valvontakohteen väkivaltarikoksiin ja häiriöihin, mikä ainakin osittain selittyy valvonnan kohdistumisella väärään ajankohtaan. On mahdollista, että paremmalla valvonnan kohdistamisella vaikuttavuus olisi parempaa, ja nykyistä vahvemmalla tutkimusasetelmalla se saataisiin myös esiin. Jatkossa poliisin toimenpiteiden vaikuttavuutta häiriökohteissa onkin tarpeen tutkia vahvoilla tutkimusasetelmilla, joissa valvonnan kohdistumista eri alueille vaihdellaan systemaattisesti.

KIRJALLISUUS

- Akers, R. L. (2017). Rational Choice, Deterrence, and Social Learning Theory in Criminology. Teoksessa M. Natarajan (toim.), *Crime Opportunity Theories*. Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapter/edit/10.4324/9781315095301-14/rational-choice-deterrence-social-learning-theory-criminology-path-taken-ronald-akers>
- Akers, R. L. & Sellers, C. S. (2009). *Criminological Theories. Introduction, Evaluation and Application* (5. painos). Oxford University Press.
- Allison, P. D. (2009). *Fixed Effects Regression Models*. Thousand Oaks. Sage Publications, Inc.
- Barr, R. & Pease, K. (1990). Crime Placement, Displacement and Deflection. *Crime and Justice*, 12, 277–318. <https://doi.org/10.1086/449167>
- Braga, A. A., Turchan, B., Papachristos, A. V., & Hureau, H. (2019). Hot spots policing of small geographic areas effects on crime. *Campbell Systematic Reviews* 15(3), 1–88. <https://doi.org/10.1002/cl2.1046>
- Brodeur, J-P. (1998). *How to Recognize Good Policing. Problems and Issues*. London, New Delhi: Sage Publications.
- Cohen, L. E. & Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: a Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588–608. <https://doi.org/10.2307/2094589>
- Cornish, B. & Clarke, R. V. (2014). *The Reasoning Criminal. Rational Choice Perspectives on Offending*. Transaction Publishers.
- Dau, P. M., Vandeviver, C., Dewinter, M., Witlox, F., & Vander Beken, T. (2021). *How Concentrated are Police on Crime?*

- A Spatiotemporal Analysis of the Concentration of Police Presence and Crime*. Academic Bibliography. Universiteit Gent. <http://hdl.handle.net/1854/LU-8698765>
- Engel, R. S. & Eck, J. E. (2015). Effectiveness vs. equity in policing: Is a tradeoff inevitable? *Ideas in American Policing*, 18/January 2015 Police Foundation, 1–12.
- Fleming, J. (2009). Performance Management. Teoksessa A. Wakefield & J. Fleming (toim.), *The Sage Dictionary of Policing* (s. 224-226). Sage Publications Ltd.
- Gerell, M. (2016). Hot spot policing with actively monitored CCTV cameras: Does it reduce assaults in public places? *International Criminal Justice Review*, 26(2), 187–201. <https://doi.org/10.1177%2F1057567716639098>
- Helminen, K., Kuusimäki, M., & Rantaeskola, S. (2012). *Poliisilaki*. Talentum Media Oy. Balto Print.
- Kelling, G. L., Pate, T., Dieckman, D. & Brown, C. E. (1977). The Kansas City Preventive Patrol Experiment. Teoksessa F. G. Caro (toim.), *Readings in Evaluation Research* (2. painos, s. 323-342). Russel Sage Foundation.
- Kempainen, T. (2014). Spatiaalista mallinusta pistedatalla: kyselypohjainen analyysi koetusta terveydestä ja turvattomuudesta Helsingin metropolialueella. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 51(4), 253-271. <https://journal.fi/sla/article/view/48471>
- Kempainen, T., Lönnqvist, H., & Tuominen, M. (2014). Mitkä asuinalueen piirteet selittävät helsinkiläisten kokemaa turvattomuutta. *Yhteiskuntapolitiikka*, 79(1), 5–20. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201402131469>
- Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K., & Danielsson, P. (2018). *Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus Oy.
- Klockars, C. (1983). *Thinking about Police*. New York: McGraw-Hill.
- Kortteinen, M., Tuominen, M., & Vaattovaara, M. (2001). Helsingin sosiaalimaantieteellinen rakenne ja pahoinpitelyrikollisuus. *Yhteiskuntapolitiikka*, 66(4), 318–328. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209116715>
- Kuusela, P. (2007). *Julkisen sektorin modernisaatio, tuloksellisuus ja arviointi. Realistisen sosiaalitieteen näkökulma*. Työturvallisuuskeskus. Edita Prima Oy.
- Lee, YJ., Eck, J. E., & Corsaro, N. (2016). Conclusions from the history of research into the effects of police force size on crime – 1968 through 2013: a historical systematic review. *Journal of Experimental Criminology*, 12, 431–451. <https://doi.org/10.1007/s11292-016-9269-8>
- Lemon, D. J. & Partridge, R. (2017). Is weather related to the number of assaults seen at emergency departments? *Injury*, 48(11), 2438–2442. <https://doi.org/10.1016/j.injury.2017.08.038>
- Lum C., Hibdon, J., Cave, B., Koper, C., & Merola, L. (2011). License plate reader (LPR) police patrols in crime hot spots: An experimental evaluation in two adjacent jurisdictions. *Journal of Experimental Criminology*, 7(4), 321–345. <https://doi.org/10.1007/s11292-011-9133-9>
- Marklund, F. & Holmberg, S. (2015). *Kameraövervakning på Stureplan och Medborgarplatsen*. Rapport 2015:21. Brottsförbyggande rådet. <https://www.dfri.se>
- Maxfield, M., Hou, Y., Butts, J. A., Pipitone, J. M., Latifa, F. T., & Peterson, B.

- (2017). Multiple research methods for evidence generation. Teoksessa J. Knutsson & L. Tompson (toim.), *Advances in Evidence-Based Policing* (s. 64-83). London and New York: Routledge.
- Mayhew, P., Clarke, R. V. G., Sturman, A., & Hough, J. M. (1976). *Crime as Opportunity*. Home Office Research Study no. 34. A Home Office Research Unit Report. Her Majesty's Stationery Office.
- Mazerolle, L., Soole, D. W., & Rombouts, S. (2007). Street-level drug law enforcement: A Meta-Analytic Review. *Campbell Systematic Reviews*, 3(1), 1–47. <https://doi.org/10.4073/csr.2007.2>
- Mohler, G. O., Short, M. B., Malinowski, S., Johnson, M., Tita, G. E., Bertozzi, A. L., & Brantingham, J. P. (2015). Randomized Controlled Field Trials of Predictive Policing. *Journal of the American statistical association*, 110(512), 1399–1411. <https://doi.org/10.1080/01621459.2015.1077710>
- Nagin, D. S. & Paternoster, R. (1993). Enduring Individual Differences and Rational Choice Theories of Crime. *Law & Society Review*, 27(3), 467–496. <https://doi.org/10.2307/3054102>
- Niiranen, V. (2006). Johtamisen kausaaliset voimat ja mekanismit. Teoksessa P. Kuusela & V. Niiranen (toim.), *Realismin haaste sosiaalitieteissä* (s. 193-218). Oy UNIPress.
- Pike, M. S. (1985). *The Principles of Policing*. The Macmillan Press LTD.
- Piza, E. L. & O'Hara, B. A. (2014). Saturation Foot - Patrol in a High - Violence Area: A Quasi - Experimental Evaluation. *Justice Quarterly*, 31(4), 693–718. <https://doi.org/10.1080/07418825.2012.668923>
- Piza E. L., Caplan, J. M., Kennedy, L. W., & Gilchrist, A. M. (2015). The effects of merging proactive CCTV monitoring with directed police patrol: A randomized controlled trial. *Journal of Experimental Criminology*, 11(1), 43–69. <https://doi.org/10.1007/s11292-014-9211-x>
- Priest, T. B. & Brown Carter, D. (2002). Community-Oriented Policing: Assessing a Police Saturation Operation. Teoksessa D. J. Stevens (toim.), *Policing and Community Partnership* (s. 111-124). National Criminal Justice Reference Service. Prentice Hall Publishing.
- Ratcliffe, J. H. & Breen, C. (2011). Crime Diffusion and Displacement: Measuring the Side Effects of Police Operations. *The Professional Geographer*, 63(2), 230–243. <https://doi.org/10.1080/00330124.2010.547154>
- Ratcliffe, J. H., Taniguchi, T., Groff, E. R., & Wood, J. D. (2011). The Philadelphia Foot Patrol Experiment: A randomized controlled trial of police patrol effectiveness in violent crime hotspots. *Criminology*, 49(3), 795–831. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2011.00240.x>
- Ratcliffe, J. H., Taylor, R. B., Perenzin Askey, A., Thomas, K., Grasso, J., Bethel, K. J., Fisher, R., & Koehnlein, J. (2020). The Philadelphia Predictive Policing Experiment. *Journal of Experimental Criminology*, 17, 15–41. <https://doi.org/10.1007/s11292-019-09400-2>
- Reppetto, T. A. (1976). Crime Prevention and the Displacement Phenomenon. *Crime & Delinquency*, 22(2), 1661–1677. <https://doi.org/10.1177/001112877602200204>
- Rudin, C., Wang, C., & Coker, B. (2020). The Age of Secrecy and Unfairness in Recidivism Prediction. *Harvard Data*

- Science Review*, 2(1).
<https://doi.org/10.1162/99608f92.6ed64b30>
- Rydberg, J., McGarrell, E. F., Norris, A., & Circo, G. (2018). A quasi-experimental synthetic control evaluation of a place-based police-directed patrol intervention on violent crime. *Journal of Experimental Criminology*, 14, 83–109.
<https://doi.org/10.1007/s11292-018-9324-8>
- Salmi, S., Grönroos, M., & Keskinen, E. (2004). The role of police visibility in fear of crime in Finland. *Policing: An International Journal*, 27(4), 573–591.
<https://doi.org/10.1108/13639510410566280>
- Salminen, V., Halme, K., Järvelin, A.-M., Kettinen, J., Uusikylä, P., Lintinen, U., Stenvall, J., Vakkuri, J., & Johanson, J.-E. (2021). *Valtionhallinnon tulosohejausmallin arviointi*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:33
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-425-5>
- Sherman, L., Gartin, P., & Buerger, M. (1989). Hot spots of predatory crime: Routine activities and the criminology of place. *Criminology*, 27(1), 27–56.
<https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1989.tb00862.x>
- Sherman, L. W. & Rogan, D. P. (1995). Effects of gun seizures on gun violence: “Hot spots” patrol in Kansas City. *Justice Quarterly*, 12(4), 673–693
<https://doi.org/10.1080/07418829500096241>
- Sherman, L. W. & Weisburd, D. (1995). "General Deterrent Effects of Police Patrol in Crime Hot Spots: A Randomized, Controlled Trial." *Justice Quarterly*, 12(4), 625–648.
<https://doi.org/10.1080/07418829500096221>
- Sisäasiainministeriö (1979). *Korttelipoliisi-työryhmän mietintö*. Helsinki.
- Sisäasiainministeriö (1987). *Poliisin ennalta estävän toiminnan strategiaa suunnitelleen työryhmän mietintö*. Helsinki.
- Sisäministeriö (2014). *Poliisin ennalta estävän toiminnan strategia vuosille 2014–2018*. Sisäministeriön julkaisu 2/2014.
- Sisäministeriö (2019). *Tulossopimukset 2019*. <https://intermin.fi/ministerio/toiminta-ja-talous/tulossopimukset>
- Taponen, J. (2022). Tutkimus poliisin vaikutuksista rikollisuuteen vuosina 1970–2020. *Lakimies*, 1/2022, 118–142.
- Telep, C. W., Mitchell, R. J., & Weisburd, D. (2014). How Much Time Should the Police Spend at Crime Hot Spots? Answers from a Police Agency Directed Randomized Field Trial in Sacramento, California. *Justice Quarterly*, 31(5), 2014, 905–933.
<https://doi.org/10.1080/07418825.2012.710645>
- Tiihonen, J., Halonen, P., Tiihonen, L., Kautiainen, H., Storvik, M., & Callaway, J. (2017). The Association of Ambient Temperature and Violent Crime. *Scientific reports*, 7(6543).
<http://dx.doi.org/10.1038/s41598-017-06720-z>
- Tilley, N. & Laycock, G. (2017). The why, what, when and how of evidence-based policing. Teoksessa J.Knutsson & L. Tompson (toim.), *Advances in Evidence-Based Policing* (s. 10-26). London and New York: Routledge.
- Vogel, M. & South, S. J. (2016). Spatial dimensions of the effect of neighborhood disadvantage on delinquency. *Criminology*, 54(3), 434–458. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/crim.2016.54.issue-3/issuetoc>
- Weisburd, D. (2014). *The Law of Crime Concentration and the Criminology of*

- Place. *Criminology*, 53(2), 133–157.
<https://doi.org/10.1111/1745-9125.12070>
- Weisburd D. & Green, L. (1995). Policing drug hot spots: The Jersey City drug market analysis experiment. *Justice Quarterly*, 12(4), 711–735.
<https://doi.org/10.1080/07418829500096261>
- Weisburd, D., Wyckoff, L. A., Ready, J., Eck, J. E., Hinkle J. C., & Gajewski, F. (2006). Does Crime just move around the corner? A controlled study of spatial displacement and diffusion of crime control benefits. *Criminology*, 44(3), 549–592.
<https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2006.00057.x>
- Weisburd, S. (2021). Police Presence, Rapid Response Rates, and Crime Prevention. *The Review of Economics and Statistics*, 103(2), 280-293.
https://doi.org/10.1162/rest_a_00889

ENGLISH SUMMARY

Jari Taponen and Mikko Aaltonen: The association between police patrolling, crimes and disorderly conduct in actively patrolled areas in Helsinki

This article evaluates the association between police patrolling, crimes and disorderly conduct in actively patrolled areas in Helsinki. The analysis is based on the surveillance and emergency tasks and crime reports in the operative analysis database of the police in 2019. The article investigates how patrolling is targeted and whether the surveillance has a temporal association with violence and disorderly conduct in hot spots. According to the results, the presence of police surveillance is not associated with violent crimes or public disturbance in the monitored locations, when taking into account between-location persistent heterogeneity in susceptibility to disturbances. Even though the emphasis of surveillance is geographically focused on areas where crimes and disturbances are more common, patrolling is often conducted during a time when individuals prone to crime are not active and there are no disturbances. Thus, the potential deterrent impact of patrolling is not fully realized. The impact of surveillance can likely be increased by targeting times that are more prone to having disturbances. In the future, there is a need to study the impact of policing in hot spots with strong research designs in which targeting different areas with surveillance is varied systematically.

Keywords: police – surveillance – effectiveness – violence – hot spot

Jari Taponen ja Mikko Aaltonen: Poliisin järjestyksenvalvonnan yhteys väkivallan esiintyvyyteen alueiltaan rajatuissa kohteissa

Liitetaulukko 1. Vaihtoehtoiset regressiomallit, vasteena hälytystehtävät (lineaarinen malli vastemuuttuja: 0/1, Poisson-malli vastemuuttuja: lukumäärä / tunti)

Malli	Lineaarinen regressiomalli			Poisson-regressiomalli		
	B	SE	<i>p</i>	IRR	CI 95%	<i>p</i>
Malli 1: valvonta	0,05	0,03	0,11	2,84	1,62–4,97	<0,001
Malli 2: valvonta + alueiden kiinteät vaikutukset aikamuuttujat (alkup. Malli 3)	0,00	0,01	0,83	0,94	0,87–1,01	0,08
Malli 3: valvonta + alueiden kiinteät vaikutukset + aikamuuttujat + tunti X viikonpäivä interaktio	-0,00	0,01	0,97	0,89	0,83–0,95	0,001
Malli 4: Malli 2 ilman eniten valvottua aluetta	-0,00	0,00	0,23	0,89	0,76–1,03	0,07

Nuoret kostajina: kosto-orientaation yhteys nuorten tekemään väkivalta-rikollisuuteen

LAURA MIELITYINEN, EEVA KALLIOKOSKI,
SARI HAUTAMÄKI & VENLA HAKALA

Kosto-orientaatiolla on aiemmassa tieteellisessä tutkimuksessa todettu olevan yhteys väkivaltarikollisuuteen, mutta ilmiöstä tarvitaan vielä lisätutkimusta etenkin nuorten osalta. Kosto-orientoituneisuudella tarkoitetaan henkilön yleistä valmiutta ja halukkuutta kostaa kokemansa vääryys tai haitta. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kosto-orientaation yhteyttä nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin. Lisäksi tarkastellaan, onko kosto-orientaation ja väkivaltarikosten yhteydessä eroja tyttöjen ja poikien välillä. Tutkimus perustuu Nuorisoriikollisuuskysely 2016 -kyselyaineistoon, johon vastasi 6061 yhdeksäsluokkalaista nuorta eri puolilta Suomea. Analyysimenetelmänä käytetään logistista regressioanalyysia. Tutkimustulosten mukaan aiemmasta tutkimuksesta tunnetut riskitekijät kuten sukupuoli, aiemmat uhrikokemukset, riskinotto, riskirutiinit, vanhempien sosiaalinen kontrolli ja koulun ja koulumatkan turvallisuus ovat yhteydessä väkivaltarikoksiin. Kun muut väkivaltaa selittävät tekijät vakioitiin, kosto-orientaatio oli heikosti yhteydessä väkivaltarikosten tekemiseen. Moderaatioanalyysissa sukupuolten välillä ei ollut merkitsevää eroa kosto-orientaation ja väkivaltarikosten yhteydessä.

English summary at the end of the article

Avainsanat: nuorisoriikollisuus – väkivaltarikollisuus – kosto-orientoituneisuus – kosto

JOHDANTO

Nuorten väkivaltainen käyttäytyminen on ollut näkyvästi esillä mediassa viime vuosina (kts. Heikinmatti, 2022; Hjelt, 2021; Laine & Lehtinen, 2022). Nuorten väkivaltarikoksista on saatu myös kiinnostavia tieteellisiä tulok-

sia, kun vuoden 2020 Nuorisoriikollisuuskyselyn tulosten mukaan vakavien väkivaltarikosten määrä rikosaktiivisimpien nuorten keskuudessa on yleistynyt (Kaakinen & Näsi, 2021a; Kaakinen & Näsi, 2021b). Syiden löytäminen nuorten väkivaltaiseen käyttäyty-

miseen on ollut varsin suosittu kriminologisten tutkimusten aihe niin kotimaassa (Kaakinen & Näsi, 2021b) kuin kansainvälisestikin (Allen, 2022).

Yksi viime vuosina esiin noussut, erityisesti juuri nuorten väkivaltaista käyttäytymistä selittävä tekijä, on kosto. Tutkimuksissa on havaittu, että nuorten kostohakuisuudella (Chester & DeWall, 2017; McDonald & Asher, 2018), kostolla (Boon & Yoshimura, 2016; Sarıçam & Çetinkaya, 2018) ja kostonmotiivilla (Kivivuori ym., 2016) on yhteys väkivaltarikosten tekemiseen ja ne lisäävät fyysisen väkivallan todennäköisyyttä (Lowe ym., 2020). Tässä artikkelissa perehdymme kosto-orientaation merkitykseen suomalaisien nuorten väkivaltakäyttäytymisessä.

Tutkimusten mukaan sukupuolella on merkittävä yhteys sekä kostonhaluisuuteen että toteutettuihin kostontoimiin aikuisilla. Miehet kostavat todennäköisemmin kuin naiset, ja heillä on positiivisempia asenteita kosta kohtaan (Uzun, 2018). Nuorten kosto-orientaation ja väkivaltarikosten yhteyttä on toistaiseksi tutkittu sukupuolittain vähän. Vaikka pojat raportoivat joidenkin tutkimusten mukaan enemmän kostonhalua kuin tytöt (McDonald & Asher, 2018; Rose & Asher, 1999), se ei silti tarkoita, että he toteuttavat kostontoimia todennäköisemmin kuin tytöt (McDonald & Asher, 2018, Recchia ym., 2019). Kostomotiivin on osoitettu olevan yhteydessä myös tyttöjen tekemiin väkivaltarikoksiin (Kivivuori ym., 2016).

Ymmärrystä sukupuolen merkityksestä kosto-orientaation ja väkivaltarikosten yhteyteen nuorilla hankaloittaa myös se, että aiemmissa nuoria, kosta ja väkivaltaa tarkastelevissa tutkimuksissa tutkimusasetelmat ja käsitteen määrittely vaihtelevat suuresti. Ensinnäkin tutkimukset jakautuvat sen mukaan, tutkitaanko pelkästään kostonhalua

(Lowe ym., 2019), toteutettuja kostontoimia (Kivivuori ym., 2016) vai niiden yhdistelmiä (Recchia ym., 2019).

Riippuen käytetystä käsitteestä aiemmassa tutkimuksessa kosta lähestytään joko teon motiivina tai kostajan yksilöllisenä orientaationa. Kosto ja kostontoimet eivät tarkoita samaa kuin kosto-orientaatio, joka kuvaa henkilön valmiutta tai halua kosta. Tutkimukset jakautuvat myös sen mukaan tutkitaanko yhtä (McDonald & Asher, 2018) vai useampaa (Kivivuori ym., 2016) väkivallan muotoa. Myös väestötasoista (Kivivuori ym., 2016; Lowe ym., 2020) sekä pitkittäistä (McDonald & Lochman, 2012) tutkimusta ilmiöstä on hyvin vähän.

Suomessa aihetta on tutkittu aiemmin hyödyntäen samaa vuoden 2016 Nuorisoriikollisuuskyselyä, jota tässä artikkelissa käytämme. Näistä tutkimuksista Lowe ja kollegat (2020) tarkastelivat juuri kosto-orientaation yhteyttä väkivaltarikollisuuteen. Kivivuori ja kollegat (2016) ovat puolestaan tutkineet koston merkitystä nuorten rikoskäyttäytymisessä yksittäisten tekojen motiivin näkökulmasta. Lowen ja kollegoiden (2020) tutkimuksessa ei tarkasteltu sukupuolieroja kosto-orientaation ja väkivaltarikollisuuden välisissä yhteyksissä. Kivivuori ym. (2016) tutkivat eroja tyttöjen ja poikien välillä, mutta tutkimus ei kerro kosto-orientaation ja väkivaltarikollisuuden yhteyden eroista sukupuolittain.

Tässä artikkelissa vastaamme tähän puutteeseen ja tarkastelemme, onko nuorten kosto-orientaatio yhteydessä nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin ja onko kosto-orientaation ja väkivallan välisessä yhteydessä eroja tyttöjen ja poikien välillä. Tässä tutkimuksessa ihmisen taipumuksesta vihamielisyyteen ja halukuudesta kosta anteeksiantamisen sijaan käytetään käsitettä kosto-orientoituneisuus.

Esitämme seuraavat tutkimuskysymykset:

- 1) Onko kosto-orientaatio yhteydessä nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin?
- 2) Onko kosto-orientaation ja nuorten tekemien väkivaltarikosten välisessä yhteydessä eroja tyttöjen ja poikien välillä?

Tutkimuksen aineistona on käytetty Nuorisoriikollisuuskysely 2016 -kyselyaineistoa, joka koostuu 6061 suomalaisen, yhdeksäsluokkalaisten nuoren vastauksista. Kosto-orientaation ja nuorten väkivaltarikollisuuden välistä yhteyttä tutkittiin logistisella regressio-analyysillä. Artikkelissa on käytetty pohjana Eeva Kalliokosken pro gradu -tutkielmaa (Kalliokoski, 2022).

KOSTO-ORIENTAATIO JA VÄKIVALTA TEORIASSA JA TUTKIMUKSESSA

Koston voidaan kuvailla olevan harmia tai haittaa toiselle aiheuttava toimi, joka sisältää aggressiivisuutta vastauksena aiemmin koettuun, itseen kohdistuneeseen vääryyteen, harmiin tai haittaan. Siihen liittyy tarkoitus rangaista toista tämän teosta tai käytöksestä ja maksaa takaisin itselle aiheutunut paha tai kipu. (Stillwell ym., 2008.) Koska kosto voi olla vastaus todelliseen tai koettuun vääryyteen, saa se myös monia muotoja. Kosto voi olla suoraa, jolloin se voi olla vakavaakin väkivaltaa. Toisaalta kosto voi olla myös epäsuoraa, esimerkiksi toisen henkilökohtaisen kuvan julkaiseminen internetiin. (Lowe ym., 2020.)

Kostonhalu tai taipumus vastata koettuun haittaan kostamalla on yhteydessä fyysiseen aggressiivisuuteen. Koston taipuvaiset ihmiset osoittavat usein piirteitä fyysisestä ag-

gressiivisuudesta sekä impulsiivisesta tunteensäätelystä. (Lowe ym., 2020; McDonald & Asher, 2018.) Koston vaikuttaa myös uhrin tulkinta koetun vääryyden vakavuudesta. Koston tarkoitus on tasata tilejä vääryyttä tehneen ihmisen kanssa. Kostaja näkee kuitenkin hänelle tehdyn teon usein vakavampana, kuin alkuperäisen teon tekijä. (Boon & Yoshimura, 2016.) Tämä on yksi syy siihen, miksi koston voi syntyä kierre, jossa teot pahenevat kerta toisensa jälkeen (Lowe ym., 2020). Tutkimuksissa on todettu kostonhalun olevan suhteellisen yleinen reaktio koettuun vääryyteen, mutta varsinaisen koston toteuttaminen on huomattavasti harvinaisempaa. Erityisen harvinaista on väkivalloin toteutettu kosto. (Kivivuori ym., 2016; Lowe ym., 2020.)

Kostonhalua tai kostoajatuksia voidaan pitää aiemman tutkimuksen mukaan tavallisena osana ihmisyyttä, toimintaa ja ihmisten välistä vuorovaikutusta (Kivivuori ym., 2016; Recchia ym., 2019; Chester & DeWall, 2017; Boon & Yoshimura, 2016). Henkilön valmiutta kostaa tai kostonhalun tasoa voidaan kuvata käsitteillä kosto-orientoituneisuus (engl. *revenge orientation*), kostohakuisuus (engl. *revenge seeking*) ja kostomyönteisyys. Niillä kuvataan ihmisen taipumusta vihamielisyyteen sekä haluun kostaa anteeksiantamisen sijaan (Eder ym., 2020; Gausel ym., 2015). Tässä artikkelissa käytämme kyseisestä taipumuksesta termiä kosto-orientoituneisuus.

Kosto-orientoituneisuus ei tarkoita sitä, että yksilö kostaisi aina kaiken hänelle tehdyn vääryyden, tai etteikö yksilö voisi ajautua kostotoimiin ilman tätä taipumusta. Kosto-orientoituneisuus on eri asia kuin se, että yksittäisen tehdyn teon motiivina on kosto. Kosto-orientoituneisuus voidaan nähdä impulsiivisuuden tavoin yksilön ominaisuutena,

kun yksittäisen teon kostomotiivia tarkastellessa keskitytään itse tekoon ja sen ominaisuuksiin, ei niinkään tekijään (Chester & DeWall, 2017; Eder ym., 2020; Gausel ym., 2015).

Kriminologian teorioissa kosto ja kosto-orientaatiota on tarkasteltu muun muassa paineteorian, sosiaalisen oppimisteorian sekä sosiaalisen toiminnan ja kulttuurin näkökulmista (Kivivuori ym., 2016; Lowe ym., 2020). Mertonin paineteorian mukaan rikollisuutta ilmenee, kun lailliset keinot oman ahdingon poistamiseksi eivät riitä, ja rikollisuus näyttäytyy keinona sopeutua tilanteeseen (Merton, 1938; Kivivuori ym., 2018, s. 155–157). Paineteorian näkökulmasta kosto voidaan nähdä mahdollisuutena tilien tasaamiseen tai omien, mahdollisesti jonkun toisen tekemän teon seurauksena syntyneiden negatiivisten tunteiden vähentämiseksi (Kivivuori ym., 2016). Samalla tavoin toisen teosta syntyneen epämurkavuuden tai epäoikeudenmukaisuuden tunteen voi ajatella herättävän kosto-orientoituneisuutta ratkaisuna tähän paineeseen, vaikkei varsinaista kostoja ikinä toteutettaisikaan.

Oppimisteoria esittää rikollisuutta tapahtuvan silloin, kun rikosmyönteisiä määrittelyjä ja asenteita opitaan rikoskielteisiä asenteita enemmän (Sutherland, 1939; Kivivuori ym., 2018, s. 173–175). Kostotekoja selitetään kostomyönteisten määritelmien, asenteiden ja uskomusten oppimisella, ja teorian mukaan kostomyönteiset asenteet lisäävät todennäköisyyttä myös toimia niiden mukaan (Lowe ym., 2020). Kosto-orientaatiota voidaan oppimisteoreettisesta näkökulmasta käsin pitää tällaisena sosiaalisesti opittuna kostomyönteisenä käsityksenä tai asenteena.

Kosto-orientaatio voidaan nähdä myös osana tapoja ajatella ja toimia kulttuureissa ja yhteisöissä, kuten katu- ja kunniakulttuureissa.

Näissä kosto saa omat merkityksensä ja saatetaan olla ennemminkin sääntö kuin poikkeus. (Cohen & Felson, 1979; Kivivuori ym., 2016; Lowe ym., 2020.) Kostohakuisuuden ja muiden yksilöllisten tekijöiden lisäksi tilannetekijät vaikuttavat kostamiseen, ja koston suotuisat olosuhteet lisäävät koston mahdollisuutta. Esimerkiksi järjestymätön sosiaalinen toiminta, kuten kaupungilla oleskelu, näyttäytyy tutkimuksessa ylipäättään rikollisuuden ja väkivallan, mutta myös koston riskiä lisäävänä rutiinitoimintona. (Lowe ym., 2020.)

Kostohakuisuutta tutkivassa pitkittäistutkimuksessa McDonald ja Lochman (2012) seurasivat amerikkalaisten nuorten kostomotiivaatiota neljänneltä luokalta seitsemännelle luokalle. Vuosien aikana tapahtuvien muutosten pohjalta nuoret jaettiin kolmeen ryhmään. Suurin ryhmä olivat ne, joilla koston tavoitteet olivat tasaisesti matalalla seurannan ajan. Lisäksi muodostui kaksi pienempää ryhmää: ne, joilla koston tavoitteet lisääntyivät ja ne, joilla ne vähenivät. Näissä kahdessa ryhmässä käyttäytymisen ja tunteiden säätely oli heikompaa sekä usko aggressiivisuuden palkitsevuuteen korkeampaa. Tulosten mukaan pojat kuuluivat tyttöjä useammin näihin kahteen jälkimmäiseen ryhmään. Tyttöillä kostomotiivaatio pysyi tasaisemmin matalana seurannan ajan, mikä viittaisi siihen, että kosto-orientaatio yhdistyisi voimakkaammin poikiin. Niillä, joilla kostomotiivisuuteen nousi seurannan ajan, reaktiivinen aggressiivisuus oli korkeampi kahdeksannelle luokalle verrattuna kahteen muuhun ryhmään. (McDonald & Lochman, 2012.)

Siitä huolimatta että väkivaltaiset kostonotot ovat harvinaisia, kosto-orientaatio näyttäytyy osassa tutkimuksista merkittävänä selittäjänä väkivaltarikollisuudessa. Lowe ja kumppanit (2020) totesivat tutkimuksessaan kosto-

myönteisyyden olevan yhteydessä väkivalta-käyttäytymiseen. Pojat olivat kostomyönteisempiä kuin tytöt, mutta kostomyönteisyyden ja väkivaltarikosten yhteyttä ei tutkittu erikseen tytöillä ja pojilla.

Kivivuori ja kumppanit (2016) käsittelivät artikkelissaan kostomotiivia nuorten tekemien rikosten taustatekijänä vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskyselyn avulla. He havaitsivat kostomotiivin olevan merkittävä taustatekijä nuorten tekemässä väkivallassa, esimerkiksi pahoinpitelyissä ja tappeluun osallistumisessa. Kostomotiivi väkivallan teoissa oli yleisempi tytöillä kuin pojilla kaikissa tutkimuksessa tarkastelluissa väkivallan muodoissa. (Kivivuori ym., 2016.)

McDonald ja Asher (2018) tarkastelivat omassa tutkimuksessaan eroa kostavien ja kostamatta jättävien amerikkalaisten seitsemäsluokkalaisten nuorten välillä. Tutkimuksessa nuorille esitettiin kuusi erilaista hypoteettista tilannetta, joissa he saattaisivat provosoitua kostamaan ja heiltä kysyttiin, miten he toimisivat näissä tilanteissa. Tutkimuksen mukaan kostohakuiset nuoret ovat vihasempia ja he näkevät sosiaaliset suhteet vähemmän positiivisesti vastavuoroisina. Heillä on enemmän aggressiivisuuden hyväksyviä käsityksiä ja he ovat herkempiä kunnioituksen puutteelle kuin ei-kostohakuiset nuoret. Aggressiivinen käyttäytyminen oli tyypillisempää kostohakuisille nuorille. Osa kostohakuisuuteen tutkimuksessa yhdistetyistä tekijöistä, kuten esimerkiksi herkkyys kunnioituksen puutteelle, oli yleisempää pojille kuin tytöille. Tutkimuksen moderaatioanalyysissä ei havaittu merkitseviä eroja sukupuolten välillä. (McDonald & Asher, 2018.)

Mikäli kosto-orientoituneisuuden ajatellaan olevan yksilöllinen tekijä väkivallan teon taustalla, sitä voidaan tarkastella myös rinnakkain muiden väkivaltaisuuden liittyvien

taipumusten ja piirteiden, kuten persoonallisuuden kanssa. Chester ja DeWall (2017) tutkivat useita mittareita yhdistävällä kyselylomakkeella kostonhaluisuuden yhteyksiä persoonallisuuteen ja muihin yksilöllisiin ominaisuuksiin amerikkalaisten yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa. Heillä kosto-orientoituneisuus oli yhteydessä impulsiivisuuteen. Myös Denson kollegoineen (2006) on yhdistänyt kostonhalun ja impulsiivisuuden. He totesivat myös kostonhaluisuudella olevan negatiivinen yhteys altruistisuuteen ja kostonhaluisten ihmisten olevan aggressiivisia ja vihamielisiä muita kohtaan (Denson ym., 2006). Kriminologisessa tutkimuksessa matala itsekontrolli ja korkea impulsiivisuus on yhdistetty laajasti väkivaltaisuuden ja antisosiaaliseen käyttäytymiseen (Pratt & Cullen, 2000; Vazsonyi ym., 2017), mutta myös kostomotivoituneeseen väkivaltaan (Kivivuori ym., 2016). Toisaalta kosto-orientoituneisuuden voidaan nähdä olevan myös harkittujen kostotoimien taustalla, ei pelkästään osana impulsiivista toimintaa (Chester & DeWall, 2017).

Aiempi tutkimus on löytänyt impulsiivisuuden lisäksi myös muita väkivaltaan yhteydessä olevia tekijöitä, jotka tulee ottaa huomioon kosto-orientaation ja väkivallan yhteyttä tarkastellessa. Nuorten tekemien väkivaltarikosten tunnetuimmat riskitekijät voidaan jaotella yksilön ominaisuuksiin, perhetehtäjiin, kaveripiirin tai vertaisten sekä kasvuympäristön vaikutukseen (Farrington, 2015; Haapasalo, 2006; Herrenkohl ym., 2012; Loeber & Farrington, 2001). Aiemmissä tutkimuksissa esimerkiksi uhrikokemusten, maahanmuuttotaustan sekä riskiritiien (järjestymätön sosiaalinen toiminta, engl. *unorganized socializing*) on todettu olevan yhteydessä väkivaltarikokseen (Herrenkohl ym., 2012; Farrington, 2015; Lowe ym., 2020).

Aiemman tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että kosto-orientoituneisuudella olisi yhteys väkivallan todennäköisyyteen, ja yhteys eroaisi mahdollisesti myös sukupuolten välillä (Lowe ym., 2020; Kivivuori ym., 2016; McDonald & Lochman, 2012; Denson ym., 2006). Vaikka tutkimustulokset kostaasta väkivaltarikosten taustalla ovat merkityksellisiä, ei ilmiöiden välistä monimutkaista yhteyttä ja sen vahvuutta tunneta vielä tarpeeksi hyvin. Suurin osa lapsista ja nuorista ei osoita halua kostaata edes provosoitaessa (McDonald & Asher, 2018), eivätkä kaikki kosto-orientoituneet toteuta kostoaikeitaan. Myös sukupuolen yhteys kosto-orientoituneisuuteen on aiemman tutkimuksen mukaan ristiriitaista, sillä osassa tutkimuksista korostuu miessukupuoli (Lowe ym., 2020) ja toisissa koston yhdistetään naissukupuoli (Kivivuori ym., 2016). Osassa tutkimuksista sukupuolella on ollut yhteys kosto-orientaatioon tai kosto-orientaatioon ja väkivaltaan, mutta yhteys ei ole ollut tilastollisesti merkitsevä (McDonald & Asher, 2018; Denson, 2006).

Kosto-orientaation yhteyttä nuorten tekemiin väkivaltarikoksiin on tutkittu vasta vähän sekä kansainvälisesti että kotimaassa, eivätkä kansainväliset tutkimukset välttämättä ole ongelmattomasti yleistettävissä kulttuurisesta kontekstista toiseen. Ilmiöstä ei toistaiseksi ole riittävästi kvantitatiivista tai pitkäikäistä tutkimusta ja väestöpohjaista tutkimusta on vähän.

MENETELMÄT

Aineisto

Tutkimuksen aineistona käytettiin Nuorisoriikollisuuskysely 2016 –kyselyaineistoa. Nuorisoriikollisuuskysely on Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin toteuttama valta-

kunnallinen kysely, jossa kerätään tietoa yhdeksäsluokkalaisten nuorten rikoskäyttäytymisestä neljän vuoden välein (Näsi, 2016). Kysely toteuttaa itseilmoitetun rikollisuuden tutkimusmenetelmää, jossa nuoret itse vastaavat kysymyksiin tekemästään ja kokemastaan rikollisuudesta sekä kielletystä toiminnasta (Kinnunen 2021, s. 95). Kysely perustuu satunnaisotantaan, jossa otantayksiköitä ovat olleet oppilaitosrekisteristä arpomalla poimitut peruskoulut. Valinnassa on huomioitu eri kuntamuotojen tarpeeksi suuri edustus sekä koulujen koko. Otos edustaa suomalaisia yhdeksäsluokkalaisia nuoria. Kysely on strukturoitu, ja se on kerätty kouluissa sähköisellä kyselylomakkeella oppitunnin aikana. Vuonna 2016 kysely toteutettiin 68 yläkoulussa ympäri Suomea ja kyselyyn vastasi 6061 suomalaista tai Suomessa asuvaa yhdeksäsluokkalaista nuorta. Vastaajista tyttöjä on 51 prosenttia (N = 3089) ja poikia 49 prosenttia (N = 2972).

Muuttajat

Väkivaltaista käyttäytymistä kuvaava muuttaja muodostettiin yhdistämällä pahoinpitelyä sekä tappeluun osallistumista mittaavat kysymykset. Niissä kysyttiin, ovatko vastaajat osallistuneet viimeisen 12 kuukauden aikana tappeluun (kyllä/ei) tai ovatko he viimeisen 12 kuukauden aikana pahoinpidelleet jonkun (kyllä/ei). Kaikki, jotka vastasivat vähintään toiseen ”kyllä”, koodattiin arvolle 1 (väkivaltaa tehneet) ja muut vastaajat arvolle 0 (ei väkivaltaa tehneet).

Kosto-orientoituneisuuden muuttaja muodostettiin kuudesta eri väittämästä. Vastaajan tuli määritellä, onko hän samaa vai eri mieltä seuraavista väitteistä: 1) ”on tärkeää kostaaniille, jotka ovat satuttaneet minua”; 2) ”yrittän antaa samalla mitalla takaisin kenelle ta-

hansa, joka satuttaa minua”; 3) ”on aina parempi olla hakematta kosta”; 4) ”en ainoastaan suutu, vaan tasaan myös tilit”; 5) ”kosto on moraalisesti väärin”; 6) ”on yleensä parempi osoittaa armoa kuin vaatia kosta”. Väittämät ovat Likert-asteikollisia muuttujia, joissa 1 on ”täysin samaa mieltä” ja 5 on ”täysin eri mieltä”. Väittämien 1, 2 ja 4 asteikot käännettiin ja käännettyistä ja alkuperäisistä väitteistä muodostettiin summamuuttuja. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon vastaaja sai, sitä suurempi oli hänen kosto-orientoituneisuutensa ($\alpha = 0,83$, vaihteluväli 6–30). Vastaavanlaisia kosto-orientoituneisuuden asteikkoja on käytetty aiemmissä tutkimuksissa (kts. Coelho ym., 2018; Lowe ym., 2020).

Tässä tutkimuksessa tutkittiin laajasti myös muita väkivaltaiseen käyttäytymiseen aieman tutkimuksen mukaan liitettyjä selittäviä muuttujia. Aiempien uhrikokemusten on tutkimuksessa nähty voimistavan kosto-orientaation ja väkivallan yhteyttä (Lowe ym., 2020; Kivivuori ym., 2016), joten muuttuja otettiin analyysiin selittäväksi muuttujaksi. Aiempia väkivaltarikoksiin liittyviä uhrikokemuksia mitattiin kolmen kysymyksen kautta. Niissä vastaajilta kysyttiin: 1) onko kukaan käynyt fyysisesti hänen kimppuunsa lyömällä, potkimalla tai jotain asetta käyttämällä (kyllä/ei); 2) onko vanhempi koskaan rankaissut häntä tukistamalla, läimäyttämällä tai muulla fyysisellä tavalla (kyllä/ei) sekä 3) onko kukaan tahallisesti uhkaillut tai kohdistanut häneen väkivaltaa kieleen, ihonväriin, uskontoon tai yhteiskunnallisiin mielipiteisiin perustuvien syiden vuoksi (kyllä/ei). Mikäli vastaaja vastasi yhteenkään näistä kysymyksistä ”kyllä”, koodattiin vastaukset arvoon 1. Jos vastaaja vastasi kaikkiin ”ei”, koodattiin vastaukset arvoon 0.

Aiemmissä tutkimuksissa impulsiivisuudella ja riskinottotaipumuksella on havaittu olevan

yhteys fyysiseen väkivaltaan (Gardner & Steinberg, 2005; Wolfe & Jaffe, 2006; MacDonald ym., 2005). Sekä impulsiivisuutta että riskinottotaipumusta pidetään myös itsekontrollin ulottuvuuksina (Vazsonyi ym., 2017). Impulsiivisuutta ja riskinottoa mitattiin muodostamalla niille summamuuttujat Grasmickin ja kollegoiden (1993) itsekontrollimittarin alaskaaloista.

Impulsiivisuuden kohdalla vastaajien tuli valita, kuinka hyvin seuraavat väittämät sopivat heihin itseensä: 1) ”toimin usein hetken mielihjohteesta”; 2) ”teen mitä vain mikä tuottaa minulle mielihyvää silloinkin, jos se haittaa pitkän ajan tavoitteiden saavuttamista” sekä 3) ”minua kiinnostaa enemmän se, mitä minulle tapahtuu tässä ja nyt kuin se, mitä tapahtuu pitkällä tulevaisuudessa”.

Myös riskinottoa mitattiin kolmella eri väittämällä: 1) ”testaan mielelläni itseäni silloin tällöin tekemällä jotain vähän vaarallista”; 2) ”otan joskus riskejä pelkän huvin vuoksi” sekä 3) ”jännitys ja seikkailu ovat minulle tärkeämpiä kuin turvallisuus”. Impulsiivisuutta ja riskinottoa koskeviin väittämiin vastattiin neliportaisella Likert-asteikolla (1 = täysin eri mieltä, 4 = täysin samaa mieltä). Kummankin summamuuttujan vaihteluväli oli 3–12. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon summamuuttuja sai, sitä korkeampi oli vastaajan impulsiivisuus tai riskinottotaipumus (impulsiivisuuden $\alpha = 0,66$ ja riskinoton $\alpha = 0,87$).

Nuorten vertaissuhteisiin liittyvät riskirutiinit kuten järjestymätön sosiaalinen toiminta (engl. *unorganized socializing*), on yhdistetty lisääntyneeseen väkivaltaan ja rikollisuuteen aikaisemmissa kosto-orientaatiota koskevissa tutkimuksissa (Lowe ym., 2020; Maimon & Browning, 2010). Tällaisia riskirutiineja mitattiin neljällä eri kysymyksellä.

Vastaajilta kysyttiin 1) oleilevatko he kaveridensa ”kanssa julkisilla paikoilla kello 21 jälkeen”; 2) tulevatko he ”arki-iltoina kotiin vasta kymmenen jälkeen”; 3) käyvätkö he ”nuorten järjestämissä juhlissa, joissa ei ole aikuisia paikalla ja monet juovat alkoholia” sekä 4) viettävätkö he vapaa-aikaa itseään ”vanhempien kaverien kanssa”. Väittämät olivat Likert-asteikollisia muuttujia vaihtoehdosta ”ei koskaan” vaihtoehtoon ”todella usein”. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon vastaaja sai, sitä enemmän riskirutiineja hänellä oli ($\alpha = 0,78$, vaihteluväli 4–20).

Heikko vanhempien sosiaalinen kontrolli ja valvonta nähdään kriminologisessa tutkimuksessa keskeisenä nuorisoriikollisuuden selittäjänä (Kivivuori ym., 2016). Vanhempien sosiaalista kontrollia mitattiin neljän väittämän avulla. Vastaajien tuli määrittellä,

kuinka hyvin seuraavat väittämät sopivat heihin: 1) ”lähtiessäni ulos vanhempani kysyvät, keiden kanssa vietän aikaa”; 2) ”vanhempani tietävät, missä olen iltapäivisin koulun jälkeen”; 3) ”vanhemmat seuraavat koulunestystäni” sekä 4) ”vanhempani valvovat, että menen ajoissa nukkumaan”. Kysymykset olivat Likert-asteikollisia muuttujia. Arvon 1 saivat vastaukset ”ei koskaan” ja arvon 5 vastaukset ”aina”. Mitä suurempi oli kysymysten yhteenlaskettu pistemäärä, sitä suurempi oli vastaajan vanhempien sosiaalinen kontrolli ($\alpha = 0,71$, vaihteluväli 4–20).

Kostoon liittyy myös ympäristöllisiä taustatekijöitä (Chester & DeWall, 2017) kuten oman naapuruston sekä koulun turvallisuus (Herrenkohl ym., 2012). Ympäristön vaikutusta mitattiin muodostamalla kaksi eri muut-

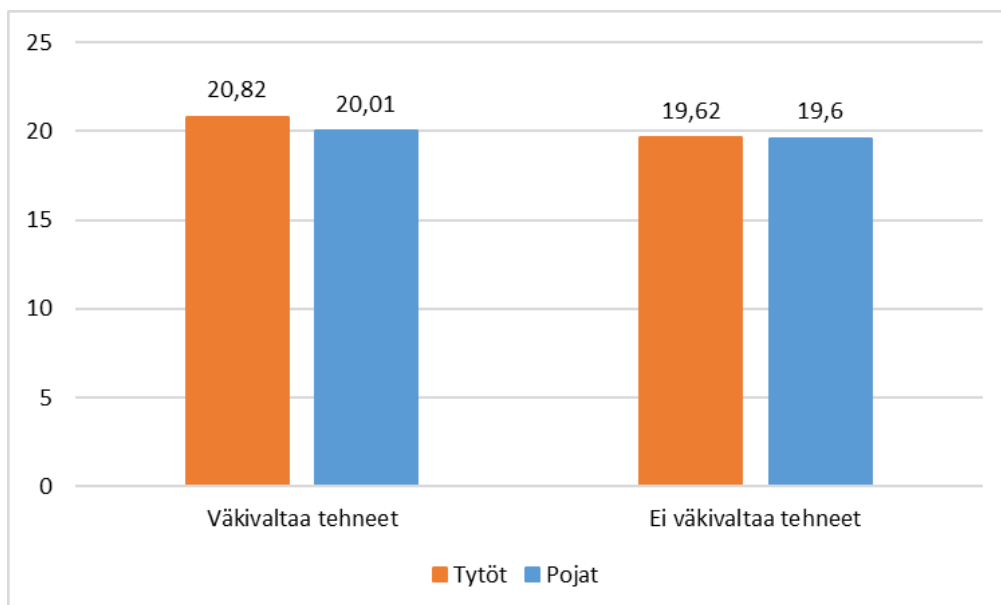
Taulukko 1. Muuttujien jakaumat sukupuolen, perherakenteen, maahanmuuttotaustan, aiempien uhrikokemusten sekä väkivaltarikosten mukaan % (N).

Taustamuuttujat	N	%
Sukupuoli		
Tyttö	3083	51
Poika	2978	49
Perherakenne		
Ydinperhe	3991	66
Muu	2070	34
Maahanmuuttotausta		
Syntynyt Suomessa	5771	95
Syntynyt muualla	290	5
Aiemmat uhrikokemukset		
On	2885	48
Ei ole	3176	52
<hr/>		
Selittävät muuttujat	ka	kh
Kosto-orientoituneisuus	20,0	3,2
Impulsiivisuusaste	6,6	1,9
Riskinotto	6,3	2,4
Riskirutiinit	9,1	3,4
Vanhempien sosiaalinen kontrolli	15,4	3,0
Koulun ja koulumatkan turvallisuus	7,0	1,2
Asuin ympäristön turvallisuus	9,3	1,8

tujaa. Asuinympäristön turvallisuutta mitaava muuttuja muodostettiin kolmesta kysymyksestä, jotka koskivat vastaajan kotikaupunkia ja sen koettua turvallisuutta. Vastajien tuli määritellä, kuinka turvalliseksi he kokevat olonsa 1) iltaisin kotikuntansa/ kotikaupunkinsa keskustassa, 2) alueella, jossa he asuvat ja 3) ”illalla julkisissa liikennevälineissä”. Lisäksi muuttujaan yhdistettiin kysymys, jossa vastaajalta kysyttiin turvallisuudentunnetta hänen omassa kodissaan. Kysymykset olivat 4-asteisia Likert-muuttujia, joista ”hyvin turvaton” sai arvon 1 ja ”hyvin turvallinen” arvon 4. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon vastaaja sai, sitä turvallisemmaksi hän koki ympäristönsä ($\alpha = 0,77$, vaihteluväli 3–12).

Toinen ympäristömuuttuja muodostettiin kahdesta kysymyksestä, jotka koskivat vastaajan turvallisuudentunnetta koulussa. Häneltä kysyttiin, kuinka turvalliseksi hän tuntee olonsa 1) ”koulumatkalla” sekä 2) ”koulun pihalla välitunnilla”. Mitä suuremman yhteenlasketun arvon vastaaja sai, sitä turvallisemmaksi hän koki ympäristönsä ($\alpha = 0,85$, vaihteluväli 2–8).

Tutkimuksessa käytettiin Nuorisoriikollisuus-kyselyn taustatiedoista sukupuolta, perherakennetta sekä syntyperää. Sukupuolta kysyttiin kysymällä ovatko vastaajat tyttöjä (=1) vai poikia (=2). Perherakennetta selvitettiin kysymällä kenen kanssa vastaajat asuvat: ”yhdessä oman äitini ja isäni kanssa”, ”osan aikaa äitini, osan aikaa isäni kanssa”, ”vain äitini kanssa”, ”vain isäni kanssa”, ”äitini ja hänen kumppaninsa/isäpuoleni kanssa”, ”isäni ja hänen kumppaninsa/äitipuoleni kanssa”, ”muiden sukulaisten luona”, ”sijaisperheessä” tai ”muissa oloissa”. Perherakennemuuttujasta muodostettiin uusi muuttuja, jossa vaihtoehto ”yhdessä oman äitini ja isäni kanssa”, koodattiin arvoon 0 eli ydinperheeksi ja kaikki muut vastausvaihtoehdot arvoon 1. Syntyperää kysyttiin kysymällä ovatko vastaajat syntyneet Suomessa (=1) vai ei (=2). Tutkimuksessa ei eritelty vastaajan synnyinmaata tarkemmin. Kaikkien tutkimuksessa käytettyjen muuttujien jakaumat on esitetty Taulukossa 1.

Kuvio 1. Kosto-orientoituneisuuden yhteys väkivaltarikosten tekemiseen, keskiarvot.

Analyyssimenetelmät

Tutkimusaineiston kuvailevassa analyysissä kategorisia muuttujia tarkasteltiin frekvenssi-jakaumien ja jatkuvia muuttujia keskiarvon sekä keskihajonnan kautta. Kuvailevan analyysin lisäksi tarkastellaan logistisen regressioanalyysin avulla väkivaltarikosten yhteyttä kosto-orientaatioon ja muihin tutkimusmuuttujiin. Mahdollista sukupuolieroja kosto-orientaation ja väkivaltarikollisuuden välisessä yhteydessä tarkastellaan lisäämällä malliin sukupuolen ja kosto-orientaation välinen interaktiotermin. Raportoimme regressiokertoimet (B) ja vetosuhteet (OR). Tilastollisen merkitsevyyden rajana pidettiin arvoa $p < 0,05$.

TULOKSET

Kuviossa 1 on tarkasteltu kosto-orientoituneisuuden yhteyttä väkivaltarikoksen tekemiseen keskiarvojen avulla. Kosto-orientaation keskiarvo on väkivaltarikoksen tehneillä työllä 20,82 ja 19,62 niillä, jotka eivät ole tehneet väkivaltarikosta (muuttujan vaihteluväli 6–30). Väkivaltarikoksen tehneillä pojilla kosto-orientaation keskiarvo oli 20,01 ja 19,6 niillä, jotka eivät olleet tehneet väkivaltarikosta (vaihteluväli 6–30).

Taulukossa 2 kosto-orientaation yhteyttä väkivaltarikoksiin on tarkasteltu logistisella regressioanalyysillä. Sen mukaan kosto-orientaatio näyttäisi olevan heikossa yhteydessä väkivaltarikosten tekemiseen, kun muut väkivaltaa yleensä selittävät tekijät on vakioitu ($OR = 1,04, p = 0,010$). Vakioiduista

Taulukko 2. Regressioanalyysi väkivaltamuuttujasta ja selittävistä muuttujista.

	B	OR	95% Luottamusväli	
			Alaraja	Yläraja
Sukupuoli				
Poika	0,95**	2,57	2,03	3,26
Tyttö		1,00		
Sukupuolen interaktio	-0,03	-	-0,1	0,04
Maahanmuuttotausta				
Syntynyt muualla	0,03	1,03	0,63	1,69
Syntynyt Suomessa		1,00		
Perhe tausta				
Muu	0,23*	1,26	1,01	1,55
Ydinperhe		1,00		
Aiemmat uhrikokemukset				
On	1,23**	3,43	2,68	4,38
Ei ole		1,00		
Kosto-orientaatio	0,04*	1,04	1,01	1,08
Impulsiivisuus	0,02	1,02	0,96	1,09
Riskintotto	0,13**	1,13	1,07	1,2
Riskiritiinit	0,20**	1,22	1,18	1,26
Vanhempien sosiaalinen kontrolli	-0,04*	0,96	0,93	0,99
Koulun ja koulumatkan turvallisuus	-0,29**	0,75	0,67	0,84
Asuinympäristön turvallisuus	0,00	1,00	0,92	1,09

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

tekijöistä tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä väkivaltarikosten tekemiseen ovat sukupuoli (pojat; OR = 2,57, $p < 0,001$), aiemmat uhrikokemukset (OR = 3,43, $p < 0,001$), riskinotto (OR = 1,13, $p < 0,001$), riskirutiinit (OR = 1,22, $p < 0,001$), vanhempien sosiaalinen kontrolli (OR = 0,96, $p = 0,020$) ja koulun ja koulumatkan turvallisuus (OR = 0,75, $p < 0,001$).

Kun tarkastellaan kosto-orientoituneisuuden ja väkivaltarikosten yhteyttä erikseen sukupuolen mukaan (Taulukko 3), kosto-orientaatio ei ole tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä väkivaltaan kummankaan sukupuolen kohdalla. Niillä tytöillä, jotka ovat kosto-orientoituneesti suuntautuneita, näyttää kuitenkin olevan hieman korkeampi riski käyttäytyä väkivaltaisesti kuin tytöillä, jotka eivät ole kosto-orientoituneita (OR = 1,06), josta tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,060$). Merkittävimpiä tyttöjen väkivaltaisuuden vaikuttavia muita tekijöitä ovat aiemmat uhrikokemukset (OR = 2,99, $p <$

0,001) sekä perhetausta (OR = 1,72, $p = 0,010$).

Myös poikien kohdalla näyttää siltä, että ne, jotka ovat kosto-orientoituneesti suuntautuneita, käyttäytyvät vain hieman todennäköisemmin väkivaltaisesti (OR = 1,04) kuin pojat, jotka eivät ole kosto-orientoituneita. Tämmäkään tulos ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,080$). Aiemmat uhrikokemukset kasvattavat merkittävästi poikien riskiä tehdä väkivaltarikos (OR = 3,60, $p < 0,001$). Sukupuoliero kosto-orientaation ja väkivallan välisessä yhteydessä tarkasteltiin myös lisäämällä sukupuolen ja kosto-orientaation välinen interaktiotermin aikaisempaan koko aineistolla tehtyyn malliin (ei raportoitu Taulukossa 2). Interaktio ei kuitenkaan ollut merkitsevä ($p = 0,439$).

Taulukko 3. Regressioanalyysi väkivaltarikoksista ja selittävistä muuttujista sukupuolittain.

	Työt				Pojat			
	B	OR	95% Luottamusväli		B	OR	95% Luottamusväli	
			Alaraja	Yläaraja			Alaraja	Yläaraja
Maahanmuuttotausta								
Syntynyt muualla	-0,23	0,79	0,34	1,84	0,16	1,17	0,63	2,19
Syntynyt Suomessa		1,00				1,00		
Perhetausta								
Muu	0,54*	1,72	1,17	2,51	0,09	1,09	0,84	1,42
Ydinperhe		1,00				1,00		
Aiemmat uhrikokemukset								
On	1,10**	2,99	1,91	4,68	1,28	3,60	2,68	4,84
Ei		1,00				1,00		
Kosto-orientaatio	0,05	1,06	1,00	1,12	0,04	1,04	1,00	1,08
Impulsiivisuus	0,00	1,00	0,88	1,13	0,03	1,03	0,95	1,11
Riskinotto	0,22**	1,25	1,13	1,39	0,09*	1,09	1,02	1,17
Riskirutiinit	0,22*	1,24	1,17	1,31	0,19**	1,21	1,16	1,26
Vanhempien sosiaalinen kontrolli	0,02*	1,02	0,96	1,09	-0,06**	0,94	0,90	0,98
Koulun ja koulumatkan turvallisuus	-0,33**	0,72	0,59	0,87	-0,26**	0,77	0,66	0,89
Asuinympäristön turvallisuus	0,04	1,04	0,91	1,20	-0,02	0,98	0,88	1,09

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen mukaan kosto-orientaation ja väkivaltarikosten yhteys on varsin heikko. Koko aineistossa väkivaltarikoksen tekeminen oli vain hieman todennäköisempää, jos henkilö oli suuntautunut kosto-orientoituneesti. Kun analyysi toteutettiin erikseen tytöille ja pojille, ei yhteys jäänyt merkitseväksi. Tulos on osin ristiriidassa aiemman tutkimuksen kanssa. Useat tutkimukset ovat raportoineet, että väkivaltarikokset ovat yleisempiä niiden nuorten keskuudessa, joilla on suurempi alttius vastata koston kokemuksiensa haittaa aiheuttaviin tekoihin (kts. Lowe ym., 2020; Chester & DeWall, 2017; Boon & Yoshimura, 2016).

Lowe ja kollegat (2020) käyttivät tutkimuksessaan samaa vuoden 2016 Nuorisoriikosselyn aineistoa, ja löysivät voimakkaamman yhteyden kosto-orientaation ja väkivaltarikosten välillä. Heidän analyysinsä perustui kuitenkin toisenlaiseen tilastolliseen malliin. Myös selittävät muuttujat olivat osaltaan erilaiset. Tässä tutkimuksessa malliin sisällytettiin suhteellisen kattavasti selittäviä muuttujia, mikä voi osaltaan selittää heikkoa yhteyttä kosto-orientaation ja väkivallan välillä. Nämä erot tuovat kiinnostavalla tavalla esiin sen, miten tämä moninainen aihe ja ilmiö edellyttää merkittävästi lisätutkimusta.

Yhteneväinen havainto tämän tutkimuksen ja aikaisempien tutkimusten välillä oli puolestaan se, ettei kosto-orientaatio (toisissa artikkeleissa kostonhalu) ole harvinainen ilmiö (Kivivuori ym., 2016; Recchia ym., 2019, s. 841; Chester & DeWall, 2017; Boon & Yoshimura, 2016). Varsinaisen koston toteuttaminen on kuitenkin huomattavasti harvinaisempaa, ja erityisen harvinaista on väkivalloin toteutettu kosto (Kivivuori ym., 2016;

Lowe ym., 2020; Recchia ym., 2019). Korkea kosto-orientaatio ei siis automaattisesti johda väkivaltaan. On myös mahdollista, että tietyn teon motiivina on kosto, vaikka nuoren kosto-orientaatio ei olekaan kovin korkea. Tutkimuksissa onkin tärkeää erottaa toisistaan kosto yksittäisen teon motiivina ja kosto-orientaatio henkilön yksilöllisenä taipumuksena. Aiempi tutkimuskirjallisuus onkin jakautunut voimakkaasti sen mukaan, onko tutkittu kosto-orientaatiota (Lowe ym., 2020) vai koston toteuttamista (Kivivuori ym., 2016) vai molempia (Recchia ym., 2019) sekä sen mukaan mitataanko kosto-orientaatiota hypoteettisissa (McDonald & Asher, 2018) vai aidoissa (Recchia ym., 2019) tilanteissa. Näiden erottaminen on tärkeää myös väkivallan ehkäisytyössä. Esimerkiksi kosto-orientaatioon ja sen tunnistamiseen tähtäävät interventiot voisivat ehkäistä ja estää kostoväkivallan toteutumista.

Sukupuoli on yksi merkittävimpiä väkivaltarikosten selittäviä tekijöitä (esim. Kivivuori ym., 2018, s. 116–117) ja tässäkin tutkimuksessa sukupuoli oli merkittävästi yhteydessä väkivaltarikosten tekemiseen. Aikaisemmissa tutkimuksissa on myös havaittu sukupuolten välillä eroja väkivaltaista käyttäytymistä selittävien tekijöiden suhteen (Ellonen, 2008). Ennen tätä tutkimusta, Suomessa ei ole tutkittu sukupuolten välisiä eroja kosto-orientaation yhteydestä nuorten väkivaltaiseen käyttäytymiseen.

Tämän tutkimuksen mukaan tyttöjen ja poikien kosto-orientaation keskiarvot olivat lähes samat sekä väkivaltaa tehneiden että tekemättömien ryhmässä. Keskiarvojen perusteella nuorten kosto-orientoituneisuus on verrattain korkea sekä tytöillä, että pojilla. Kun kosto-orientaation yhteyttä väkivaltarikoksiin tarkasteltiin erikseen tyttöjen ja poikien osalta todettiin, että sukupuolten välillä ei ole

merkitsevää eroa kosto-orientaation ja väkivaltarikosten yhteydessä. Sukupuolten välisiä eroja kosto-orientaatiossa on toistaiseksi tutkittu vain vähän myös kansainvälisesti. Tämä tutkimus tukee niitä aiempia olemassa olevia tutkimuksia, joissa ei ole saatu suuria eroja sukupuolten välille (McDonald & Ascher, 2018; Recchia ym., 2019).

Jatkossa olisi myös tärkeää huomioida sukupuolen moninaisuus, jota tässä tutkimuksessa ei voitu kyselylomakkeen rajoitteista johtuen ottaa huomioon. Tuloksia tulkittaessa on lisäksi huomioitava, että kyselyn vastaajat saattavat pyrkiä vastaamaan sensitiivisiin kysymyksiin sosiaalisesti toivotulla tavalla. Tässäkkin tutkimuksessa vastaajat ovat voineet vähätellä omaa kostoahakuisuuttaan, koska he tietävät, että kosto ei ole yleisesti hyväksyttävää. Tutkimuksen ja kyselylomakkeen suunnittelulla voidaan kuitenkin pyrkiä vähentämään tämänkaltaisia mittausvirheitä. Esimerkiksi koulussa toteutettujen ja luottamukselliseen itseraportointiin perustuvien kyselyiden on todettu olevan varsin luotettava menetelmä tutkia sensitiivisiä aiheita (Kaakinen, ym., 2022). Tässä tutkimuksessa hyödynsimme tätä asetelmaa.

Tämän tutkimuksen merkittävin rajoite on sen poikkileikkausasetelma, mikä estää kausaalisten päätelmien tekemisen. Väestöpohjaiset pitkittäistutkimukset toisivat jatkossa enemmän tietoa kosto-orientaation ja väkivaltarikosten syy-yhteyksistä ja kosto-orientaation kehittymisestä iän myötä. Useat poikkileikkausasetelmaan perustuvat tutkimukset ovat löytäneet yhteyden kosto-orientaation ja väkivallan välillä, mutta pitkittäistutkimuksen (McDonaldin & Lochman, 2011) mukaan suurimmalla osalla nuorista kostomotivaatio pysyi tasaisen matalana seurannan ajan. Kuitenkin niillä nuorilla, joilla kostomotivaatio nousi seurannan aikana, raportoitiin enem-

män aggressiivisia taipumuksia ja sosiaalisten taitojen puutetta. Tämä antaisi viitteitä siitä, että korkea kostomotivaatio lisäisi aggressiivisuutta ja mahdollisesti myös väkivaltatekoja. (McDonaldin & Lochman, 2011.)

Tutkimuksen rajoitteena mainittakoon myös se, että logistisen regressioanalyysin oletukset eivät täydellisesti täyttyneet. Kouluissa kerättävissä kyselyaineistoissa havainnot eivät ole täysin riippumattomia toisistaan, sillä aineisto on klusteroitunut koulujen ja luokkien sisään. Ei ole kuitenkaan oletettavaa, että tämä vaikuttaisi merkittävästi havaittuihin tuloksiin.

Koska olemassa olevat kostoä käsittelevät tutkimukset jakautuvat sen mukaan onko tutkittu todellisia vai hypoteettisia tilanteita, yhtä vai useampaa väkivallan muotoa ja yhtä vai useampaa ryhmää, ilmiöstä on vaikeaa muodostaa kattavaa kokonaiskuva. Ilmiön tutkimus hyötyisi jatkossa systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta, jotta voidaan tunnistaa jo olemassa olevien tutkimusten keskeiset tutkimusasetelmat ja tulokset, mutta toisaalta osoittaa myös tiedon puute. On jo selviä viitteitä, että kosto-orientaatiolla voi olla merkitystä nuorten väkivaltaisessa käyttäytymisessä ja se on tärkeä huomioida nuorten rikoskäyttäytymistä selittävissä analyysissä. Nuorten väkivaltarikollisuuteen puuttuminen vaatii kohdennettuja oikeuspoliittisia ja ennaltaehkäiseviä toimia (Sambou & Piispa, 2019), ja niiden toteuttamiseksi nuorten väkivaltaista käyttäytymistä aiheuttavien tekijöiden tunnistaminen on oleellista.

KIRJALLISUUS

- Allen, T. (2022). The historical analysis of childhood and juvenile delinquency: Implications of American social trend and thought. *Juvenile Family Court Journal*, 73(3), 33–43. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/jfcj.12225>.
- Boon, S. & Yoshimura, S. (2016). Avengees' perspectives on revenge: Commitment as a predictor and relationship type differences. *Personal Relationships*, 23(3), 475–490. <https://doi.org/10.1111/per.12138>
- Chester, D. & DeWall, C. N. (2017). Personality correlates of revenge-seeking: Multidimensional links to physical aggression, impulsivity, and aggressive pleasure. *Aggressive Behavior*, 44, 235–245. <https://doi.org/10.1002/ab.21746>
- Coelho, G., Monteiro, R., Hanel, P., Vilar, R., Gouveia, V., & Maio, G. (2018). Psychometric parameters of an abbreviated vengeance scale across two countries. *Personality and Individual Differences*, 120, 185–192. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.08.042>
- Cohen, L. E. & Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588–608. <https://doi.org/10.2307/2094589>
- Denson, T. F., Pedersen, W. C., & Miller, N. (2006). The displaced aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 1032–1051. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.6.1032>
- Eder, A., Mitschke, V. & Gollwitzer, M. (2020). What stops revenge taking? Effects of observed emotional reactions on revenge seeking. *Aggressive Behavior*, 46(4), 305–316. <https://doi.org/10.1002/ab.21890>
- Ellonen, N. (2008). Adolescent Delinquency and Social Control in Finnish Schools: A Multilevel Analysis. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 9(1), 47–64. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14043850801990357>.
- Farrington, D. (2015). Cross-national comparative research on criminal careers, risk factors, crime and punishment. *European Journal of Criminology*, 12(4), 386–399. <https://doi.org/10.1177/1477370815584262>
- Gardner, & Steinberg, L. (2005). Peer Influence on Risk Taking, Risk Preference, and Risky Decision Making in Adolescence and Adulthood: An Experimental Study. *Developmental Psychology*, 41(4), 625–635. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.41.4.625>
- Gausel, N., Leach, C., Mazziotta, A., & Feuchte, F. (2015). Seeking revenge or seeking reconciliation? How concern for social image and felt shame helps explain responses in reciprocal intergroup conflict. *European Journal of Social Psychology*, 48(1), O62–O72. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2295>
- Grasmick, H. G., Tittle, C. R., Bursik, R. J., Jr., & Arneklev, B. K. (1993). Testing the core empirical implications of Gottfredson and Hirschi's general theory of crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 30(1), 5–29. <https://doi.org/10.1177/0022427893030001002>
- Haapasalo, J. (2006). Kasvu ympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehityksessä. Teoksessa P. Honkatukia & J. Kivivuori (toim.), *Nuorisori-koisuus. määrä, syyt ja kontrolli* (s. 123–152). Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen

- julkaisuja 221. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Heikinmatti, A. (8.3.2022). Nuorten väkivaltarikokset kasvussa, erityisesti Oulun seutu nousee esiin – poliisin mukaan raastunutta väkivaltaa kuvataan someen. *Yle Uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-12348659> Viitattu 6.6.2022.
- Helakorpi, S. & Kivimäki, H. (2021). *Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2021. Iso osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä – yksinäisyyden tunne on yleistynyt*. Tilastoraportti 30/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021091446139>
- Herrenkohl, T., Lee, J., & Hawkins, D. (2012). Risk Versus Direct Protective Factors and Youth Violence. Seattle Social Development Project. *American Journal of Preventive Medicine*, 43(2S1), 41–56. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2012.04.030>
- Hjelt, Y. (7.12.2021). Alle 15-vuotiaiden väkivalta lisääntynyt huomattavasti, kertovat tilastot – kriminologi: "Tarvittaisiin tutkimusta, mitä siellä on taustalla". *Yle Uutiset*. <https://yle.fi/uutiset/3-12217116> Viitattu 6.6.2022.
- Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021a). Nuorisorikollisuus. Teoksessa I. Kolttola (toim.), *Rikollisuustilanne 2020. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa* (s. 179-198). Katsauksia 49/2021. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/337259>
- Kaakinen, M. & Näsi, M. (2021b). Nuorisorikollisuuden esiintyvyys ja tekomäärät Suomessa 1995–2020. *Kriminologia*, 1(1), 5–19. <https://doi.org/10.54332/krim.109017>
- Kaakinen, M., Kivivuori, J., Enzmann, D., Raeste, A., & Näsi M. (2022). School and home-based responding in an online youth crime survey: A natural experiment related to school lockdown in spring 2020. *Nordic Journal of Criminology*. Julkaistu ennakkoon verkossa. <https://doi.org/10.1080/2578983X.2022.2097901>
- Kalliokoski, E. (2022). *Kostavatko nuoret? Kosto-orientoituneisuuden yhteys nuorten tekemään väkivalta- ja viharikollisuu-teen*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen Yliopisto. [ps://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202204274015](https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202204274015)
- Kinnunen, A. (2021). Nuorten kokonaisrikollisuuden seuranta ja rikosten ehkäisy oikeusministeriössä. *Kriminologia*, 1(1), 91–99. <https://doi.org/10.54332/krim.109022>
- Kivivuori, J., Savolainen, J. & Aaltonen, M. (2016). The revenge motive in delinquency: Prevalence and predictors. *Acta Sociologica*, 59(1), 69–84. <https://doi.org/10.1177/0001699315607969>
- Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K., & Danielsson, P. (2018). *Kriminologia: rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kristy, M., Melde, C., Taylor, T., Freng, A., & Esbensen F-A. (2013). Gang Membership and Adherence to the 'Code of the Street.'. *Justice Quarterly*, 30(3), 440–68. <https://doi.org/10.1080/07418825.2012.684432>
- Laine, L. & Lehtinen, T. (17.3.2022). Turun ytimessä rehottaa nöyryyttävä väkivalta – Nuoret uhrit ja heidän äitinsä kertovat, mitä Hansakorttelissa tapahtuu. *Helsingin*

- Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000008683738.html> Viitattu 6.6.2022.
- Loeber, R. & Farrington, D. (2001). Executive summary. Teoksessa R. Loeber & D. Farrington (toim.), *Child delinquents development, intervention, and service needs* (s. xix–xxxii). Newbury Park: SAGE.
- Lowe, C., Ellonen, N., Miller, B., & Pelttonen, K. (2020). Best Served Cold: Vengeful Attitudes and Violence among Finnish Adolescents. *Deviant Behavior*, 43(2), 163–178. <https://doi.org/10.1080/01639625.2020.1789379>
- Maimon, D. & Browning, C.R. (2010). Unstructured Socializing, Collective Efficacy, and Violent Behavior Among Urban Youth. *Criminology*, 48(2), 443–74. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2010.00192.x>
- MacDonald, J. M., Piquero, A. R., Valois, R. F., & Zullig, K. J. (2005). The Relationship Between Life Satisfaction, Risk-Taking Behaviors, and Youth Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 20(11), 1495–1518. <https://doi.org/10.1177/0886260505278718>
- McDonald, K. & Lochman, J. (2012). Predictors and Outcomes Associated with Trajectories of Revenge Goals from Fourth Grade through Seventh Grade. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40(2), 225–236. <https://doi.org/10.1007/s10802-011-9560-0>
- McDonald, K. & Asher, S. (2018). Pacifists and Revenge-Seekers in Response to Unambiguous Peer Provocation. *Journal of Youth and Adolescence*, 47(9), 1907–1925. <https://doi.org/10.1007/s10964-017-0767-4>
- Merton, R. K. (1938). Social Structure and Anomie. *American Sociological Review*, 3(5), 672–682. <https://doi.org/10.2307/2084686>
- Näsi, M. (2016). *Nuorten rikoskäyttäytymisen ja uhrikokemukset 2016*. Katsauksia 18/2016. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/169509>
- Pratt, T.C. & Cullen, F.T. (2000). The Empirical Status of Gottfredson and Hirschi's General Theory of Crime: A Meta-Analysis. *Criminology*, 38(3), 931–64. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2000.tb00911.x>
- Recchia, H., Wainryb, C., & Pasupathi, M. (2019). “I wanted to hurt her”: Children's and adolescents' experiences of desiring and seeking revenge in their own peer conflicts. *Social Development*, 28(4), 840–853. <https://doi.org/10.1111/sode.12370>
- Rose, A. J. & Asher, S. R. (1999). Children's goals and strategies in response to conflicts within a friendship. *Developmental Psychology*, 35, 69–79. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.35.1.69>
- Sambou, S. & Piispa, M. (2019). *Toimintamalli rikoksilla oireileville nuorille. Kehittämistyöryhmän ehdotus*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-764-9>
- Smetana, J. G., Campione-Barr, N., & Yell, N. (2003). Children's Moral and Affective Judgments Regarding Provocation and Retaliation. *Merrill-Palmer Quarterly - Journal of Developmental Psychology*, 49(2), 209–236. <https://doi.org/10.1353/mpq.2003.0010>
- Stillwell, A., Baumeister, R., & Del Priore, R. (2008). We're All Victims Here: Toward a Psychology of Revenge. *Basic and Applied Social Psychology*, 30(3),

253–263.

<https://doi.org/10.1080/01973530802375094>

Sutherland, E. (1939). *Principles of criminology* (3. painos). Chicago: J.B. Lippincott Company.

Uzun, G. (2018). Vengeance scale: reliability and validity study with gender differences. *Quality & Quantity*, 52(2), 1455–1469.

Vazsonyi, A. T., Mikuška, J., & Kelley, E.L. (2017). It's Time: A Meta-Analysis on the Self-Control-Deviance Link. *Journal of Criminal Justice*, 48, 48–63.
<https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2016.10.001>

Vuorensyrjä, M. & Fagerlund, M. (2016).

Poliisibarometri 2016. Kansalaisten käsitykset poliisin toiminnasta ja sisäisen turvallisuuden tilasta. Sisäministeriön julkaisu 27/2016.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-107-7>

Wolfe, D. A., Jaffe P. G., & Crooks, C. V. (2006). *Adolescent risk behaviors. Why teens experiment and strategies to keep them safe*. Yale University Press.

<https://doi.org/10.12987/9780300127447>

ENGLISH SUMMARY

Laura Mielityinen, Eeva Kalliokoski, Sari Hautamäki and Venla Hakala: Adolescents as retaliators – the connections between revenge orientation and violent crime among Finnish youth

In previous research, revenge-orientation has been found to be connected to violent crimes. However, the phenomenon requires more research especially among adolescents. Revenge orientation refers to person's general readiness and willingness to retaliate when necessary. In this paper we examine the association between revenge orientation and violent crimes perpetrated by Finnish adolescents. In addition, we examine whether there is a difference between the correlation of violent crimes and revenge orientation between girls and boys. The research utilizes the Finnish Self-Report Delinquency Study 2016 data including answers from 6061 Finnish ninth-graders. The data is analysed by using logistic regression analysis. According to the results, known risk factors from previous studies such as male gender, previous victimisation, risk-taking, risk routines, parental control and the perceived safety of the school environment were associated with violent crimes. When other factors commonly known to explain violence were controlled for, there was a weak association between revenge-orientation and committing violent crimes. No significant gender differences were found in a moderation analysis.

Keywords: juvenile delinquency – violent crime – revenge orientation – revenge

Vankilaturvallisuus ja -väkivalta – vankilan henkilöstön kokema fyysinen ja henkinen väkivalta

JYRI PAASONEN & JESSE VAINIO

Vankilaväkivalta on ollut viime vuosina esillä mediassa ja noussut huolenaiheeksi myös Euroopan kidutuksen vastaisen komitean ja eduskunnan oikeusasiamiehen vankiloihin tekemien tarkastuskäyntien yhteydessä. Vankilaturvallisuudesta on tehty viime aikoina myös selvityksiä ja aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä on uudistettu. Vankilaväkivaltaa koskeva tutkimus on kuitenkin ollut Suomessa vähäistä ja kansainvälinen tutkimus on keskitynyt enimmäkseen Pohjois-Amerikkaan. Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää vankiloiden henkilöstön väkivaltakokemuksia ja sitä koskevaa huolta. Tarkoitus on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin: 1) kuinka paljon ja minkälaista henkistä taikka fyysistä väkivaltaa vankiloiden henkilöstö kokee työtehtävissään ja 2) kuinka huolissaan henkilöstö on heihin kohdistuvasta väkivallasta taikka vankien keskinäisestä väkivallasta. Tutkimusaineistona toimii kyselytutkimus (N = 537), joka toteutettiin Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoisessa arvioinnissa vankiloiden henkilöstölle vuonna 2021. Tutkimusmenetelmänä käytetään sekä logistista että lineaarista regressioanalyysia. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että henkilöstö kokee runsaasti henkistä väkivaltaa. Miehet kokevat henkistä väkivaltaa enemmän kuin naiset ja vartijat enemmän kuin muut työntekijät. Sen sijaan vastaajista vain miehet olivat kokeneet fyysistä väkivaltaa, joka oli vastauksissa selvästi henkistä väkivaltaa harvinaisempaa. Henkilöstö ei ole erityisen huolissaan siitä, että heihin kohdistuisi väkivaltaa. Suurin huoli liittyikin vankien keskinäiseen väkivaltaan.

English summary at the end of the article

Avainsanat: vankila – väkivalta – Rikosseuraamuslaitos

Tutkimus on osa Rikosseuraamuslaitoksen rahoittamaa tutkimus- ja kehittämishanketta, jossa tutkitaan vankien kuntoutusmahdollisuuksien ja oikeusturvan parantamista vankilaturvallisuutta kehittämällä sekä rangaistusaikaista rikollisuutta ehkäisemällä.

JOHDANTO

Vankilaturvallisuudesta ja -väkivallasta on käyty julkisuudessa viime vuosien aikana keskustelua Suomessa, kun erityisesti järjestäytyneet rikollisuus on ollut otsikoissa (Karjalainen, 2020; Karjalainen, 2021). Aiheesta on kuitenkin tehty vain vähän tutkimusta tai selvityksiä (Paasonen, 2021, s. 30). Vankilaväkivalta voidaan määritellä toisen ihmisen vahingoittamisena, vahingoittamisen yrittämisenä tai vahingoittamisella uhkaamisena vankilan sisällä (Gadon ym., 2006). Kansainvälisten kyselytutkimusten tuloksien perusteella noin kolmannes vangeista on joutunut vankilaväkivallan uhriksi ja vastaava määrä on ollut itse väkivallan toteuttajana (Braga ym., 2019; Mears ym., 2013). Uutta kyselyaineistoon perustuvaa tietoa vankilaväkivallasta tarvitaan, koska aiheeseen liittyvä tutkimus on ollut Suomessa vähäistä. Tähän saakka tehty tutkimus on keskittynyt lähinnä Pohjois-Amerikkaan (ks. esim. Woo ym., 2020; Cunningham ym., 2011; Kuanliang ym., 2008; Gaes ym., 2002; Jiang & Fisher-Giorlando, 2002) ja vain vähän on tehty tutkimusta Euroopassa (Butler ym., 2020). Vankilaväkivallan määrää ja sen muutosta analysoitaessa on kuitenkin huomioitava, että viralliset tilastot kuvaavat vain viranomaisten tietoon tulleen rikollisuuden määrää. Aiheeseen liittyvän kirjallisuuden perusteella voidaan olettaa, että viralliset tilastot aliarvioivat vankilaväkivallan määrää, sillä niin vangit kuin henkilöstö voivat aliraportoida väkivaltatapauksia ja toisaalta eri vankiloissa voi olla erilaiset raportointikäytännöt (Braga ym., 2019; Byrne & Hummer, 2007; Botoms, 1999).

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää kyselytutkimuksen avulla vankiloiden henkilöstön väkivaltakokemuksia ja väkivallan suhteen koettua huolta. Tutkimuskysymykset

voidaan tiivistää seuraavasti: 1) Kuinka paljon ja minkälaista henkistä tai fyysistä väkivaltaa vankiloiden työntekijät työssään kokevat? 2) Kuinka huolissaan vankiloiden työntekijät ovat heihin kohdistuvasta väkivallasta taikka vankien keskinäisestä väkivallasta? Tutkimuksen aluksi tarkastellaan vankilaturvallisuuden ja -väkivallan kansainvälistä tutkimusta. Tämän jälkeen kuvataan kehitystä Suomessa aiempien tutkimusten ja selvitysten sekä Rikosseuraamuslaitoksen tilastojen perusteella. Sitten kuvataan tutkimusaineisto ja -menetelmät sekä esitetään empiirisen analyysin tulokset. Lopuksi esitetään johtopäätöksiä.

VANKILATURVALLISUUDEN JA -VÄKIVALLAN KANSAINVÄLINEN TUTKIMUS SEKÄ KEHITYS SUOMESSA

Vankilaturvallisuuden ja -väkivallan liittyvä kansainvälinen tutkimus

Vankilaväkivallalla voidaan tarkoittaa väkivaltaa kokonaisvaltaisella tasolla, kuten vankilamellakoita tai muita levottomuuksia, sekä yksilötasolla, joka käsittää vankien keskinäisen väkivallan sekä vankien ja henkilöstön välisen väkivallan (Wooldredge, 2020). Näitä vankilaväkivallan muotoja on pidetty sekä vankilakulttuurin että vankiloiden hallinnon ilmentyminä. Vankilamellakoiden on havaittu vähentyneen viimeisten 40 vuoden aikana Yhdysvalloissa ja Länsi-Euroopan maissa (Useem & Reisig, 1999). Vähentymisen on arveltu johtuvan vankilaolojen kehittymisestä inhimillisempään suuntaan (Jacobs, 1980). Ei ole olemassa kuitenkaan pitviä tutkimustuloksia siitä, että yksilötason väkivallan määrä olisi ajan myötä vähentynyt tai lisääntynyt (Wooldredge, 2020).

Vankilahallintoon kuuluu koko vankilan päivittäisistä toiminnoista vastaava henkilöstö, mutta väkivallan osalta tutkimus koskee enemmänkin vankien päivittäisestä hallinnoinnista vastaavia vankeinhoitohenkilöstöä, jotka ovat ensisijaisia sääntöjen valvoja ja vankilan näkyvimpiä auktoriteetin edustajia (esim. Liebling ym., 2011; Lombardo, 1989; Shamir & Drory, 1981). Henkilöstöllä on todennäköisesti suurin vaikutus vankien käsitteisiin järjestelmästä ja siihen, pitävätkö he näitä vallonpitäjiä laillisena auktoriteettina (esim. Bottoms & Tankebe, 2012; Liebling, 2004; Sparks et al., 1996; Steiner & Wooldredge, 2015).

Tutkimusten mukaan väkivaltaa esiintyy enemmän miesten kuin naisten vankiloissa (Wooldredge & Steiner, 2016). Vankilaväkivaltaa on havaittu olevan enemmän suljetuissa olosuhteissa, joissa vangeilla on vähemmän oikeuksia ja kontrolloivampi henkilöstö, verrattuna avoimempiin olosuhteisiin, joissa on enemmän vapauksia ja suvaitsevampi henkilöstö. Suljetumpien olosuhteiden aiheuttama turhautuminen voi ilmetä väkivaltaisena käyttäytymisenä ja väkivaltaa voidaan käyttää myös ongelmanratkaisumenetelmänä silloin, kun vangit suhtautuvat epäluuloisemmin henkilöstöön. (Skarbek, 2014). Tutkimukset viittaavat myös siihen, että vankilan turvallisuustason yhteys väkivaltaan on sukupuolineutraali. Esimerkiksi naisvangit, jotka istuvat suljetuissa vankiloissa, syyllistyivät todennäköisemmin väkivaltaan (Mandaraka-Sheppard, 1986). On myös havaittu, että sellaisessa korkean turvallisuustason vankiloissa, joissa henkilöstö on vähemmän pakkokeinoja käyttävää ja oikeudenmukaisempaa vankeja kohtaan, on vähemmän väkivaltaisia välikohtauksia ja parempi järjestys suhteessa sellaiseen korkean turvallisuustason vankilaan, jossa henkilöstö ei käyttäydy sen mukaisesti (Sparks ym., 1996).

Tutkimukset viittaavat siihen, että henkilöstön suurempi turvautuminen pakkokeinoihin keinona saavuttaa järjestys vankien keskuudessa voi vain heikentää vangin uskoa sääntöihin ja lailliseen auktoriteettiin sekä niiden kunnioittamiseen (Gordon & Stichman, 2016). Tämä edistää vankilan sääntöjen uhmaamista (Kauffman, 1988). Väkivallan korkeampaa määrää turvallisemmissa vankiloissa selittää myös se, että niissä pidetään henkilöitä, joilla on suurempi riski tehdä rikoksia (Steiner ym., 2014). Lisäksi tutkimukset viittaavat vankilan koon olevan yhteydessä vankien välisten pahoinpitelyjen määrään vahvemmin kuin vankiloiden suunnitellun käyttöasteen ylittyminen. Suuremmat vankilat saattavat lisätä anonymiteettiä ja stressiä (heikompi epävirallinen valvonta) sekä tehottomampaa valvontaa (heikompi virallinen valvonta) (Wooldredge & Steiner, 2016).

Vankien, joilla on parisuhde ja ovat koulutempia tai olleet työelämässä ennen vankeutta, on havaittu pidättäytyvän helpommin väkivallasta, koska he saattavat harkita tarkemmin sen vaikutuksia vapautumiseen tai suljetumpiin olosuhteisiin siirtämiseen (Wooldredge ym., 2001). Sen sijaan ennen vankeusaikaa huumeita käyttäneiden vankien on todettu hyökkäävän todennäköisemmin toisten vankien tai henkilöstön kimppuun (Steiner & Wooldredge, 2013). Vankilaväkivallan uhriksi joutumisen on myös havaittu lisäävän todennäköisyyttä syyllistyä väkivaltaan, koska uhriksi joutuminen voi olla vankille merkki siitä, ettei järjestelmä ole onnistunut tarjoamaan suojaa vahingoittumiselta. Tällöin väkivaltaa saatetaan käyttää kostonmuotona tai rajojen asettamiseksi muille vangeille. (Skarbek, 2014). Vankiloiden erilaisten ohjelmien, työtoimintojen ja vierailukäy-

täntöjen on myös havaittu vaikuttavan vankien käyttäytymiseen (esim. Huebner, 2003; Cochran & Mears, 2016).

Vankilaturvallisuuden ja -väkivallan kehitys Suomessa

Vankilaturvallisuudesta ja vankilaväkivalta on tehty Suomessa melko vähän tutkimuksia tai selvityksiä. Junninen on tehnyt tutkimuksen vankiloiden turvallisuudesta vuonna 2008, jossa selvitettiin vankiloiden henkilökunnan ja vankien käsityksiä sekä mielipiteitä laitosten turvallisuudesta. Jo tuolloin keskeisenä seikkana nousi esiin, että tulevaisuudessa vankilaturvallisuus tulee huomioida entistä paremmin johtuen erityisesti järjestäytyneestä rikollisuudesta ja rikollisuuden kansainvälistymisestä. (Junninen, 2008.)

Vuonna 2021 julkaistussa Suomalainen vanki -teoksessa selvitettiin kyselytutkimuksella vankien arjen rakenteita ja elämänlaatua vankilassa. Tutkimuksen yhtenä kiinnostuksen kohteena oli vankien kokemus turvallisuus. Suurin osa vangeista kokee olonsa turvalliseksi ja merkittävänä seikkana tähän liittyen nousee esiin vankien keskinäinen reilu kohtelu. Kuitenkin samaan aikaan on ryhmä vankeja, jotka kokevat olonsa turvattomaksi ja joutuvat asumaan pelkääjäosastolla. Täyden turvallisuuden takaaminen on haastavaa, sillä monilla vangeilla on taustallaan tuomioita väkivaltarikoksista, joten heillä on myös matalampi kynnyks käyttää väkivaltaa vankilassa. Näin ollen vankilaympäristön kehittäminen entistä turvallisemmaksi edellyttäisi valvontajärjestelmien uudistamista ja resurssien lisäämistä. (Kainulainen & Saari, 2021.)

Rikosseuraamuslaitoksen laatumittauksessa vuonna 2019 vankilaturvallisuuteen liittyvät

asiat olivat heikentyneet huomattavasti vuodesta 2016. Vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen henkilöstön kyselyn tulosten perusteella turvallisuusuhkat ovat lisääntyneet päivittäisessä työssä. Turvallisuusuhkien tunnistaminen koettiin myös entistä vaikeammaksi. Vankiloiden henkilöstö koki erityisesti järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuuluvien vankien (myöhemmin JR-vangit) vaikutusvallan ja heidän aiheuttamien turvallisuusongelmien kasvaneen vankiloissa sekä virkamiesten siviilielämässä. (Rikosseuraamuslaitos, 2020.)

Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa vuonna 2020 on arvioitu Rikosseuraamuslaitoksen työhyvinvoinnin kehittämisohjelman 2020–2025 tuloksia. Kehittämisohjelman mittareiden perusteella työhyvinvointi ei ole kohentunut ja erityisesti terveyden ja turvallisuuden mittareiden osalta on tapahtunut heikentymistä. Nämä asiat ovat nousseet esille myös Rikosseuraamuslaitoksen valtion henkilöstötutkimuksen (VMBaro) tuloksissa vuonna 2020. Henkilöstötutkimuksen tuloksissa 44 prosenttia Rikosseuraamuslaitoksen vastaajista oli kokenut epäasiallista käytöstä työyhteisössä viimeisen vuoden aikana, kun vastaava luku koko valtionhallinnossa oli 22 prosenttia. (Rikosseuraamuslaitos, 2021.)

Vankilaturvallisuuteen on kiinnittänyt huomiota viime vuosina myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies. Vankiloihin tehdyillä tarkastuskäynneillä on noussut esiin vankien keskinäinen väkivalta ja painostus. Esimerkiksi Turun vankilan (EOAK/2449/2019) ja Sukevan vankilan (EOAK/5291/2019) tarkastuskäynneillä on tullut ilmi, että kyseisissä vankiloissa on tapahtunut paljon vankien välisiä väkivaltatapauksia, joista osa on ollut vakavia. Ongelmien taustalla on todettu

olevan vankiloissa tapahtuva huumausainekauppa, jota erityisesti järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvat vangit harjoittavat.

Samoihin ongelmiin on kiinnittänyt huomiota myös Euroopan kidutuksen vastainen komitea (European Committee for the Prevention of Torture, CPT). Vuoden 2020 määrääkäiskäynnillään CPT korosti Turun vankilassa tapahtuneita väkivaltatapauksia ja totesi ongelmien johtuvan erityisesti vankilassa olevien JR-vankien suuresta, sekä toisaalta koulutetun valvontahenkilökunnan riittämättömästä, määrästä. (CPT, 2020.)

Järjestäytyneiden rikollisryhmien vankilassa harjoittaman huumausainekaupan vaikutus vankilavälivaltaan ja siten vankilaturvallisuuden tulee ilmi myös viime aikoina tuomioistuimissa käsitellyistä tapauksista. Esimerkiksi Turun hovioikeuden vuoden 2021 helmikuussa antamasta tuomiosta (R 20/512) ilmenee hyvin, kuinka huumausainekauppa synnyttää vankien välille velkasuhteita ja aiheuttaa väkivaltaista velanperintää. Tämä lisää turvattomuuden tunnetta ja näkyy muun muassa pelkääjävankien määrässä.

Vankipopulaation koostumus on pysynyt kohtalaisen vakaana viime vuosina, kun huomioidaan vankien rikostausta ja vankeusker-taisuus. Samaan aikaan kuitenkin JR-vankien määrä on kasvanut, lukumäärän ollessa noin 200. Tähän liittyvää tilastointia vaikeuttaa se, ettei rikoslain 6 luvun 5 §:ssä säädettyjä koventamisperusteita tilastoida systemaattisesti. (Paasonen 2021, s. 32.) Rikosseuraamuslaitoksessa on selvitetty laitoksen kykyä vastata järjestäytyneen rikollisuuden aiheuttamiin haasteisiin. Selvityksessä on tuotu esille useita toimenpide-esityksiä, kuten JR-vankien tunnistaminen, luokittelu, osastointi, sijoittaminen ja valvonta. (Holopainen, 2021.)

Paasonen on tehnyt Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoisen arvioinnin vuonna 2021. Arviointityön yhteydessä kerätty tilastollinen viiden vuoden aineisto vankilaturvallisuuteen liittyen osoittaa muun muassa, että avolaitoksissa tilastoidaan suljettuja vankiloita selvästi enemmän rikkomuksia ja kurinpitorangeistuksia vankilukuun suhteutettuna. Päihderikkomukset, järjestyssääntöjen rikkomiset, luvan tai sijoituksen ehtojen rikkomiset sekä virkamieheen kohdistuvat rikkomukset ovat yleisempiä. Rikkomusten määrä vaihtelee vankiloittain, kuten myös rikkomusten ja rangaistusten keskinäinen suhde. Sen sijaan rikosilmoituksia tehdään suljetuissa vankiloissa selvästi enemmän. Suljettujen vankiloiden välinen vertailu osoittaa, että rikosilmoituksia on tehty selvästi eniten Sukevan, Turun ja Riihimäen vankiloissa. Näihin kolmeen vankilaan on myös sijoitettu eniten JR-vankeja. (Paasonen 2021, s. 32.)

Kyseisestä selvityksestä ilmenee, että vankiloiden henkilöstön tietoon tulleiden vankien välisten väkivalta- ja uhkailutilanteiden määrä vuosina 2017–2020 on vaihdellut tasanaisesti 300 tapauksen molemmin puolin. Kyseisten tilastotietojen luotettavuuteen on kuitenkin suhtauduttu varauksella, koska arviointityön haastatteluissa ja katselmointien yhteydessä kävi ilmi, että kirjaamiskäytännöissä on paljon vankilakohtaista vaihtelua, eikä nykyistä raportointia täten pidetä täysin toimivana. Lisäksi tilastojen Pohjoismaisen vertailun perusteella voidaan todeta, että Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa vankien välisiä väkivaltatapauksia ja henkilöstöön kohdistuvia väkivalta- tai uhkatilanteita raportoidaan moninkertainen määrä Suomeen verrattuna. (Paasonen 2021, s. 35.)

Henkilöstöön kohdistuvat väkivalta- ja uhkatilanteet ovat lisääntyneet vankiloissa merkittävästi vuosien 2017–2020 jälkimmäisellä

puoliskolla. Kun vuosina 2017–2018 niitä oli 40 kappaletta vuodessa, vuosina 2019–2020 tilanteita oli yli 80 kpl vuodessa. Kasvua havaittiin vuonna 2020 erityisesti Etelä-Suomen sekä Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueilla. Myös vankiloissa olleiden voimankäyttötilanteiden määrä on kasvanut hieman viime vuosien aikana. Vankiloissa on ollut myös useita henkilöstöön kohdistuvia vakavia väkivaltatilanteita, ja vartijoihin on kohdistunut väkivaltarikoksia tämän lisäksi heidän vapaa-ajallaan. Vartijat ovat muun muassa joutuneet pahoinpitelyiden kohteeksi ravintoloissa. Yhdyskuntaseuraamustoimistojen ja arviointikeskuksien henkilöstöön kohdistuneiden väkivalta- ja uhkatilanteiden määrät ovat olleet vuosina 2017–2020 tasaisempia vaihdellen 31 ja 46 tilanteen välillä. Eniten tilanteita oli vuonna 2019, mutta seuraavana vuonna 2020 määrät olivat matalampia. (Paasonen 2021, s. 35–36.)

Säilytysvarmuuden heikkeneminen ja väkivaltatilanteiden lisääntyminen selittävätkin sitä, miksi Rikosseuraamuslaitoksen laitosturvallisuusindeksi on kokonaisuutena arvioiden heikentynyt vuosina 2019–2020 suhteessa edellisvuosiin. Laitosturvallisuusindeksi koostuu tilastoista, jotka on laskettu säilytysvarmuutta, väkivaltaa ja päihderikoksia kuvaavista mittareista. Laitosturvallisuusindeksi oli heikoin Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella. (Rikosseuraamuslaitos, 2021.)

TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistona toimi kyselytutkimus, joka toteutettiin Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoisessa ar-

vioinnissa vankiloiden henkilöstölle. Kyselytutkimuksen tavoitteena oli saada monipuolinen näkökulma vankilaturvallisuuden ja valvontatyön nykytilasta sekä kehittämistarpeista. Kyselytutkimuksen ulkopuolelle rajattiin Rikosseuraamuslaitoksen muut yksiköt, kuten keskushallinto, yhdyskuntaseuraamustoimistot, arviointikeskukset ja täytäntöönpanoyksikkö, koska niissä turvallisuusasiat eroavat vankiloiden turvallisuustoiminnasta ja valvontatyöstä. Kyselytutkimuksen toteuttamiseen oli tutkimuslupa Rikosseuraamuslaitokselta, joka lähetti vankilan henkilöstölle sähköisen vastauspyynnön sähköpostilla. Lisäksi kyselytutkimuksesta oli tiedote Rikosseuraamuslaitoksen intranetissä. Kyselytutkimukseen vastaaminen oli vapaaehtoista ja vastausaika oli 15.2.–7.3.2021. (Paasonen 2021, s. 5.)

Kyselyyn vastasi yhteensä 537 henkilöä. Vastaajista 67 prosenttia oli miehiä ja naisia 33 prosenttia. Yli puolet vastaajista toimi vartijan työtehtävissä. Vastaajat jakautuivat tasaisesti eri rikosseuraamusalueille, jonka lisäksi kaikista vankiloista oli vastaajia. Suljetuista vankiloista oli vastaajia 76 prosenttia ja avovankiloista 24 prosenttia. Keskimäärin vastaajilla oli pitkä työkokemus rikosseuraamusalalta ja suurimmalla osalla oli alan koulutus. Kyselyn vastausprosentti oli 22 prosenttia, jos vastaajien lukumäärää verrataan rikosseuraamusalueiden henkilöstön lukumäärään (Rikosseuraamuslaitos, 2021). Henkilöstötiedoissa ei ole kuitenkaan eritelty vankilassa työskentelevän henkilöstön lukumäärää, joten vastausprosentti on siten todellisuudessa suurempi. Esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksen laatumittauksessa vankiloiden henkilöstölukumääräksi on ilmoitettu 1 884 henkilöä vuonna 2019 (Rikosseuraamuslaitos, 2020). Sen mukaan laskettuna tämän kyselytutkimuksen vastausprosentti olisi 29 prosenttia.

Taulukko 1. Kyselyn vastaajien taustatiedot, N = 537 (lähde: Paasonen, 2021, s. 5).

Muuttuja	Luokka	%	N
Sukupuoli	Mies	67 %	361
	Nainen	33 %	176
Ikä	18–25 vuotta	3 %	14
	26–35 vuotta	18 %	97
	36–49 vuotta	38 %	205
	Yli 50 vuotta	41 %	221
Toimenkuva	Vartija	55 %	293
	Rikosseuraamustyöntekijä	3 %	18
	Ohjaaja/erityisohjaaja tai työnjohtaja	18 %	97
	Esimies, päällikkö tai johtaja	20 %	107
	Muu	4 %	22
Rikosseuraamusalue	Etelä-Suomi	31 %	168
	Itä- ja Pohjois-Suomi	37 %	198
	Länsi-Suomi	32 %	171
Vankilatyyppi	Suljettu vankila	76 %	408
	Avovankila	24 %	129
Alan työkokemus	0–3 vuotta	13 %	71
	4–10 vuotta	19 %	103
	11–20 vuotta	33 %	179
	Yli 20 vuotta	34 %	184
Alan koulutus	Rikosseuraamusalan perustutkinto	65 %	347
	Rikosseuraamusalan sosionomin tutkinto	14 %	76
	Ei rikosseuraamusalan koulutusta	28 %	153

Verkkokyselyihin liittyvää vastaukäyttäytymistä ja -prosentteja on tutkittu aiemmin. Tämän lisäksi on kartoitettu erilaisia syitä ja seurauksia, joita vastaamatta jättäminen voi aiheuttaa (esim. Evans & Mathur, 2005; Baruch & Holtom, 2008), kuten korkeampi todennäköisyys tilastolliseen vääristymään (Tomaskovic-Devey ym., 1994). Tutkijat ovat kuitenkin korostaneet, että kyselytutkimuksen otoksen edustavuus on tärkeämpi kuin vastausprosentti (Cook ym., 2000). Tilastollisen vääristymän havainnoimiseksi ja otoksen edustavuuden varmistamiseksi vastaajien taustatietoja vertailtiin saatavilla oleviin Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstötietoihin (Rikosseuraamuslaitos, 2021).

Tehdyn vertailun perusteella voidaan aineiston katsoa olevan riittävä ja tarpeeksi heterogeeninen tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi, koska aineistossa ei ilmennyt merkittäviä rakennevinoutumia. Naisvastaajien osuus oli aineistossa pienempi (33 %) kuin Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstötilastoissa (42 %). Henkilöstön keski-ikä oli 45,1 vuotta, kun aineistossa eniten vastaajia oli yli 50-vuotiaissa. Toimenkuvien osalta henkilöstötiedoissa valvontahenkilöstö (53 %) oli suurin henkilöstöryhmä, kuten myös aineistossa (55 %). Lisäksi muiden toimenkuvien osalta jakauma oli hyvin tasainen. Henkilöstötilaston mukaan henkilöstöä työskentelee Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueella 853 henkilöä (35 %), Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella 823 henkilöä (33 %) ja Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella 803

henkilöä (32 %). Aineistossa eniten vastaajia oli Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueelta 37 prosenttia, Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelta 31 prosenttia ja Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella 32 prosenttia. Vastaajien taustatiedot on esitetty tarkemmin taulukossa 1 (Paasonen 2021, s. 5).

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoiseen arviointiin soveltuva valmista kyselylomaketta ei ollut olemassa. Tämän takia kysely rakennettiin siten, että yksittäiset väittämät pohjautuivat Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjauksiin (2015), toimialan erityislainsäädäntöön ja aiempiin tutkimuksiin (esim. Paasonen & Aaltonen, 2020). Kyselyn rakentamisessa varmistettiin sisältövaliditeetti käyttämällä apuna Rikosseuraamuslaitoksen asiantuntijoita. Ennen varsinaisten tilastollisten analyysien suorittamista varmistettiin käytettyjen väittämien soveltuvuus käyttötarkoitukseen, kun kysely testattiin ja viimeisteltiin yhdessä Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoisen arviointityön ohjausryhmän kanssa. Varsinaisessa tutkimuksessa ei paljastunut virhetulkintoja kysymysten sisällöstä. Tämän johdosta voidaan todeta kyselyn soveltuvan tutkimuskysymysten analysoimiseen. Reliabiliteettia pyrittiin tutkimuksessa puolestaan nostamaan mittaamalla samaa väittämää useammalla muuttujalla teema-alueiden mukaisesti, jotka oli tehty Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjauksien mukaisesti turvallisuuden osaluueittain. Lisäksi eri teema-alueita voitiin mitata ristiin kyselylomakkeen samaa asiaa mittaavilla muuttujilla. (Paasonen, 2021.)

Mittarit ja analyysimenetelmät

Kyselyn yhtenä teema-alueena oli väkivallan kohteeksi joutuminen työtehtävissä viimei-

sen 24 kuukauden aikana. Näitä väkivaltakokemuksia analysoidaan tässä tutkimuksessa käyttäen logistista regressiomallia (Gelman & Hill, 2007). Kiinnostuksen kohteena on taustatekijöiden yhteys väkivallan riskiin. Taustatekijät ovat taulukossa 1 kuvatut sukupuoli, ikä, toimenkuva, rikosseuraamusalue ja vankilatyyppe. Kuvio 1 sisältää väkivaltaa koskevat kysymykset, joiden pohjalta muodostettiin regressioanalyysia varten binaariset vastemuuttujat sekä fyysiselle että henkiseen väkivallalle. Fyysisen väkivallan muuttuja saa arvon yksi, jos vastaaja kertoo joutuneensa joko tyrkkimisen, tönimisen, lyömisestä, potkimisen tai aseellisen väkivallan uhriksi. Muuten muuttuja saa arvon nolla. Vastaavasti henkisen väkivallan binaarimuuttuja saa arvon yksi, jos vastaaja on joutunut henkisen väkivallan uhriksi. Henkisellä väkivallalla tarkoitetaan vangin loukkaavaa käytöstä, väkivallalla uhkaamista tai painostamista, maalittamista tai muuta häirintää.

Taulukosta 2 voidaan havaita, että naisissa ja toisaalta toimenkuvien luokissa ”rikosseuraamustyöntekijä” sekä ”muu toimenkuva” ei ole vastauksien perusteella yhtään väkivallalle altistumista. Tästä syystä fyysisen väkivallan osalta tilastollinen analyysi rajattiin pelkästään miehiin (N = 361) ja verrattiin miesvartijoiden kokemaa fyysistä väkivaltaa kaikkiin muihin miespuolisiin työntekijöihin. Analyysia vasten yhdistettiin miesten osalta kaikki muut toimenkuvat kuin vartijat yhdeksi ryhmäksi. Henkisen väkivallan osalta vertailu suoritettiin molempien sukupuolten ja kaikkien viiden eri toimenkuvan suhteen. Tutkimustuloksissa raportoidaan molempien mallien tulokset vetosuhteina sekä vetosuhteiden 95 prosentin luottamusväleinä.

Toisessa tilastollisessa analyysissä tarkasteltiin työntekijöiden kokemaa huolta fyysisestä ja henkisestä väkivallasta. Analyysissa hyödynnetään kuviossa 2 kuvattua kuutta Likert-

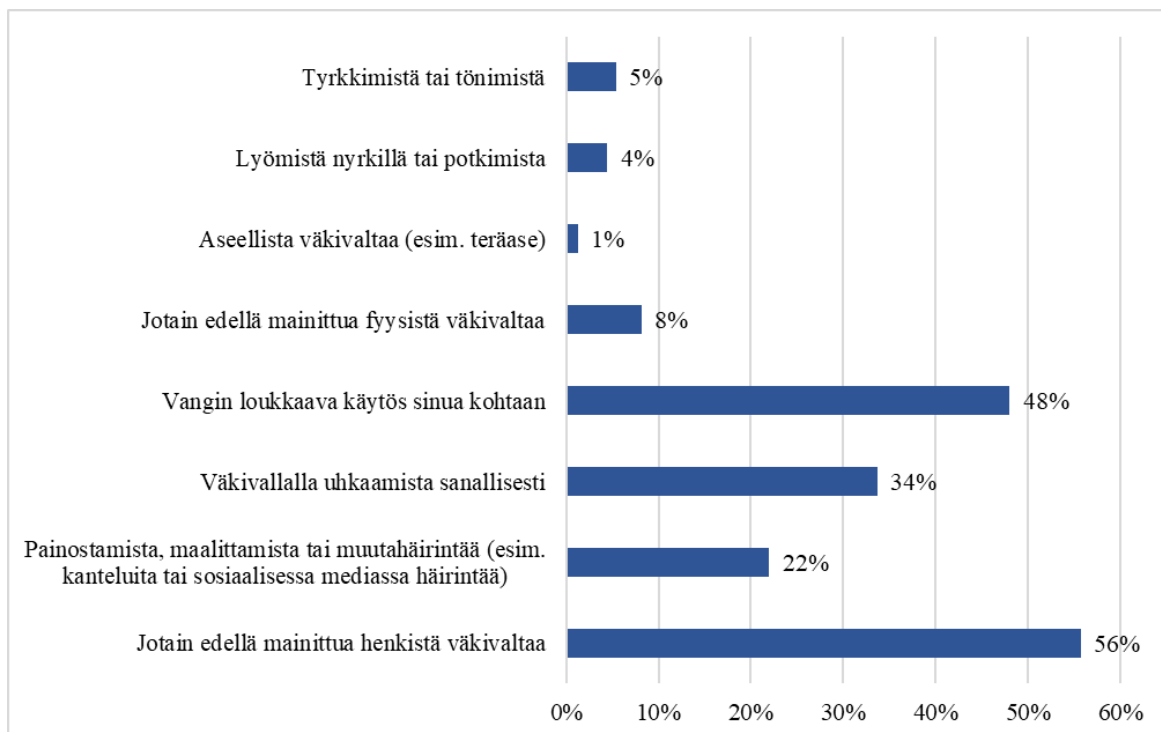
asteikollista väittämäkysymystä koskien sitä, kuinka huolissaan vastaaja on siitä, että häneen kohdistuu erilaisia väkivallan muotoja työtehtävissä seuraavien 12 kuukauden aikana (1 = en lainkaan huolestunut, 7 = äärimmäisen huolestunut). Kysymysten vastauksista muodostettiin jatkuva keskiarvosumma-muuttuja (Cronbach's alpha = 0.87) ja käytettiin tätä muuttujaa lineaarisen regressiomallin selitettävänä muuttujana. Kiinnostuksen kohteena on taustatekijöiden yhteys huolestumiseen.

Malliin lisättiin taustatekijöiden lisäksi kontrollimuuttujaksi yllä kuvatun väkivaltaa koskevan analyysin vastemuuttujista muodostettu binaarinen kontrollimuuttuja väkivalalle altistuminen, joka saa arvoksi yksi, jos vastaaja on joutunut joko fyysisen tai henkisen väkivallan tai molempien väkivallan muotojen uhriksi¹. Muuten muuttuja sai ar-

von nolla. Näin muodostetun lineaarisen regressiomallin tulokset esitetään tutkimustuloksissa regressiokertoimien ja näiden keski-
virheiden sekä luottamusvälien avulla.

TUTKIMUSTULOKSET

Kuviossa 1 on kuvattu fyysisen ja henkisen väkivallan kokemisen suhteelliset osuudet aineiston perusteella (N = 537). Ensinnäkin voidaan todeta, että henkinen väkivalta on yleistä, sillä yli puolet vastaajista on kokenut jonkinlaista henkistä väkivaltaa. Vangin loukkaava käytöstä on kokenut lähes puolet ja sanallista väkivallalla uhkaamista noin joka kolmannes vastaajista. Painostamista, maalittamista tai muuta häirintää on koettu vähemmän, mutta sekään ei ole harvinaista, kun 22 prosenttia vastaajista on kokenut sitä.

Kuvio 1. Fyysisen ja henkisen väkivallan kokeminen viimeisen 24 kuukauden aikana.

¹ Sekä fyysisen että henkisen väkivallan uhriksi joutuneita henkilöitä on aineistossa yhteensä 300. Vain yksi henkilö, joka oli kokenut fyysistä väkivaltaa (fyysistä

väkivaltaa kokeneita on yhteensä N = 44), ei ollut kokenut myös henkistä väkivaltaa.

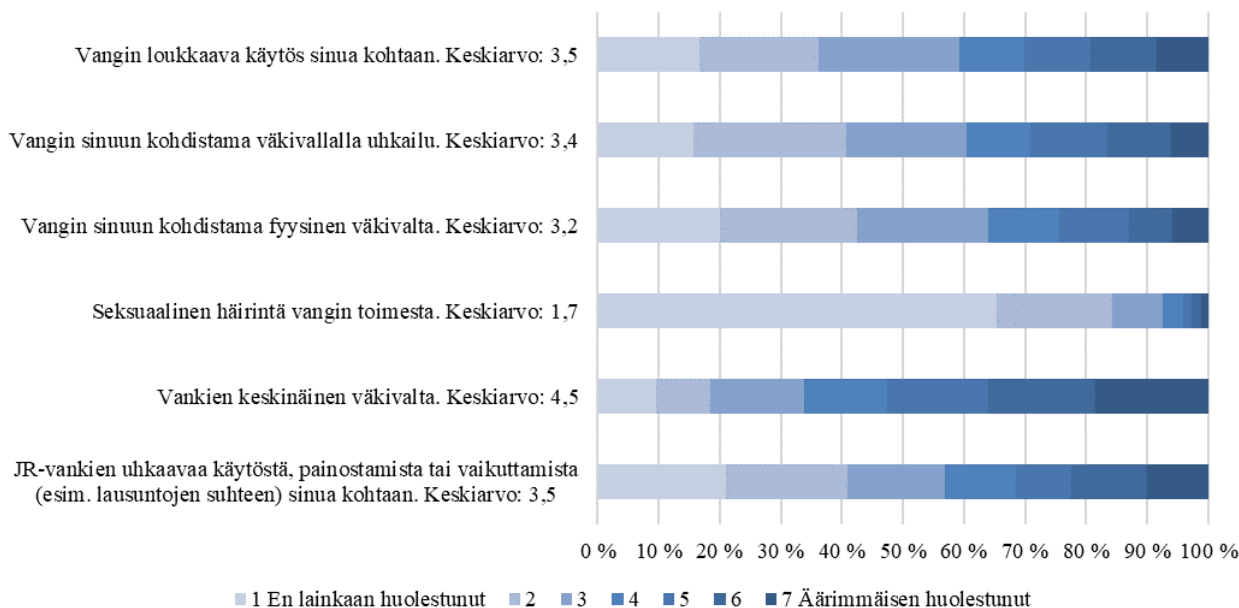
Taulukko 2. Fyysisen ja henkisen väkivallan kokeminen sekä huolien keskiarvon jakautuminen taustatekijöiden mukaan.

	Fyysinen väkivalta		Henkinen väkivalta	Huolestuminen (keskiarvomuuttuja)	
	Kaikki %	Miehet %	Kaikki %	Keskiarvo	Keskihajonta
Sukupuoli					
Mies	12,2	12,2	60,7	3,4	1,4
Nainen	0,0	-	45,5	3,0	1,2
Ikä					
18–25 vuotta	7,1	10,0	57,1	3,2	1,1
26–35 vuotta	10,3	16,7	76,3	3,5	1,4
36–49 vuotta	10,2	14,7	64,4	3,6	1,4
Yli 50 vuotta	5,4	8,1	38,5	2,8	1,3
Toimenkuva					
Vartija	12,6	15,7	65,5	3,6	1,4
Rikosseuraamustyöntekijä	0,0	-	44,4	3,0	1,1
Ohjaaja, erityisohjaaja, työnjohtaja	1,0	-	36,1	2,8	1,2
Esimies, päällikkö, johtaja	5,6	-	55,1	3,1	1,3
Muu toimenkuva	0,0	5,6	22,7	2,5	1,2
Rikosseuraamusalue					
Etelä-Suomi	10,1	14,0	54,2	3,4	1,4
Itä- ja Pohjois-Suomi	6,1	8,6	57,6	3,3	1,4
Länsi-Suomi	8,8	15,0	55,0	3,1	1,3
Vankilatyyppi					
Avovankila	4,0	6,2	44,0	3,2	1,3
Suljettu vankila	9,2	13,5	58,4	3,3	1,4

Huomiot: Sarake *Kaikki* viittaa koko aineistoon (N = 537) ja sarake *Miehet* pelkästään miehet sisältävään osa-aineistoon (N = 361).

Näiden valossa vankiloiden henkilöstön kokemaa epäasiallista käytöstä voidaan pitää melko arkipäiväisenä ja myös huolestuttavana ilmiönä työturvallisuuden ja työssä jaksamisen näkökulmasta. Fyysinen väkivalta on selvästi harvinaisempaa, mutta vastaajista kahdeksan prosenttia on kuitenkin kokenut jonkinlaista fyysistä väkivaltaa. Lievempää väkivaltaa, kuten tyrkkimistä ja tönimistä on kokenut viisi prosenttia ja lyömistä tai potkimista neljä prosenttia vastaajista. Aseellinen väkivalta on verrattain harvinaista, kun yksi prosentti vastaajista on kokenut sitä.

Taulukossa 2 kuvataan fyysistä ja henkistä väkivaltaa kokeneiden osuudet taustatekijöiden suhteen. Vastauksien perusteella naisissa ja toisaalta toimenkuvien luokissa ”rikosseuraamustyöntekijä” sekä ”muu toimenkuva” ei ole yhtään fyysiselle väkivallalle altistumista. Pelkästään miesvartijoita tarkastellessa fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuus on 15,7 prosenttia. Miesten osalta muissa toimenkuvissa kuin vartijoissa fyysistä väkivaltaa oli kokenut yhteensä 5,6 prosenttia. Aineiston perusteella henkisen väkivallan kokeminen on suhteellisesti yleisempää miehillä (60,7 % kokenut) kuin naisilla (45,5 %). Samoin suljetuissa vankiloissa fyysisen ja henkisen väkivallan kokeminen on suhteellisesti yleisempää kuin avovankiloissa.

Kuvio 2. Huolestumista koskevat kysymykset (lähde: Paasonen 2021, s. 38).

Kuvion 2 perusteella voidaan todeta, että vankiloiden henkilöstö kokee huolta heihin kohdistuvasta väkivallalla uhkaamisesta ja fyysisestä väkivallasta, mutta huoli ei ole valtavasti suurta. Tältä osin koko aineistossa kysymysten pisteiden keskiarvot vaihtelivat 1,7 ja 3,5 välillä asteikolla 1–7. Huolestuneisuus oli melko samaa tasoa (3,2–3,5) loukkaavan käytöksen, fyysisen väkivallan ja JR-vankien kohdistaman uhkaavan käytöksen osalta. Sen sijaan vangin aiheuttama seksuaalinen häirintä aiheutti selvästi vähemmän huolta (1,7).

Kaiken kaikkiaan eniten henkilöstölle aiheuttaa huolta kuitenkin vankien keskinäinen väkivalta (4,5).

Taulukossa 3 on esitetty logistisen regressiomallin vetosuhteet (OR) ja vetosuhteiden 95 prosentin luottamusvälit fyysisen väkivallan kokemiselle. Tuloksista havaitaan, että kun muut taustatekijät (ikä, rikosseuraamusalue ja vankilatyypin) vakioidaan, miesvartijoiden riski joutua fyysisen väkivallan kohteeksi on

Taulukko 3. Fyysisen väkivallan kokemisen yhteys taustamuuttujiin miehillä, vetosuhteet (OR) ja vetosuhteiden 95 % luottamusvälit.

	OR	95 % luottamusväli
Ikä		
26–35 vuotta	2,04	[0,23, 18,45]
36–49 vuotta	1,82	[0,21, 15,67]
Yli 50 vuotta	1,09	[0,12, 9,66]
Toimenkuva		
Kaikki muut kuin vartijat	0,34**	[0,15, 0,82]
Rikosseuraamusalue		
Itä- ja Pohjois-Suomi	0,55	[0,25, 1,23]
Länsi-Suomi	1,1	[0,50, 2,41]
Vankilatyypin		
Avovankila	0,46	[0,15, 1,35]
N	361	

* p<0,1; ** p<0,05; *** p<0,01

Taulukko 4. Henkisen väkivallan kokemisen yhteys taustamuuttujiin, vetosuhteet (OR) ja vetosuhteiden 95 % luottamusväli.

	OR	95 % luottamusväli
Sukupuoli		
Nainen	0,66*	[0,43, 1,02]
Ikä		
26–35 vuotta	3,19	[0,96, 10,63]
36–49 vuotta	1,65	[0,53, 5,14]
Yli 50 vuotta	0,61	[0,20, 1,91]
Toimenkuva		
Rikosseuraamustyöntekijä	0,40*	[0,14, 1,10]
Ohjaaja, erityisohjaaja, työnjohtaja	0,41***	[0,24, 0,70]
Esimies, päällikkö, johtaja	0,89	[0,55, 1,44]
Muu toimenkuva	0,20***	[0,07, 0,58]
Rikosseuraamusalue		
Itä- ja Pohjois-Suomi	1,24	[0,78, 1,95]
Länsi-Suomi	1,12	[0,70, 1,80]
Vankilatyyppi		
Avovankila	0,62*	[0,38, 1,01]
N	537	

* $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$

suurempi kuin kaikkien muiden miestyöntekijöiden vastaava riski. Kaikki muut kuin vartijat -kertoimen vetosuhte on 0,34 suhteessa vartijoihin ($p < 0,05$). Ikäluokkien, rikosseuraamusalueiden tai vankilatyypin väleillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja fyysisen väkivallan kokemisen suhteen, kun muut taustatekijät vakioidaan.

Taulukossa 4 on esitetty vastaavat tulokset henkisen väkivallan kokemiselle. Naisten riski kokea henkistä väkivaltaa on pienempi kuin miesten, kun muut taustatekijät vakioidaan. Naisten kertoimen vetosuhte on 0,66 suhteessa miehiin ja kerroin on tilastollisesti merkitsevä 10 prosentin merkitsevyystasolla. Vastaavasti myös kaikki muut toimenkuvat paitsi ryhmä ”esimies, päällikkö ja johtaja” joutuvat vartijoita pienemmällä todennäköisyydellä henkisen väkivallan uhriksi, kun muut taustatekijät vakioidaan.

Suurin ero on vartijoiden ja muu toimenkuva -kategorian välillä. Muu toimenkuva -kate-

gorian kertoimen vetosuhte on 0,20 ja kerroin on tilastollisesti merkitsevä 1 prosentin merkitsevyystasolla. Vastaavasti avovankilan työntekijöiden riski joutua henkisen väkivallan uhriksi on pienempi kuin suljetun vankilan työntekijöiden, kun muut taustatekijät vakioidaan. Avovankiloitten vetosuhte suhteessa suljettuihin vankiloihin on 0,62 ($p < 0,10$). Rikosseuraamusalueiden väleillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja.

Taulukossa 5 on esitetty lineaarisen regressiomallin tulokset huolestumisen osalta. Tuloksista havaitaan, että aiempi altistuminen joko henkiselle tai fyysiselle väkivallalle on muuttujista voimakkaimmin yhteydessä huolestumiseen. Mallin (2) perusteella väkivaltaa kokeneet ovat keskimäärin 1,13 pistettä huolestuneempia kuin ne työntekijät, jotka eivät ole kokeneet minkäänlaista väkivaltaa viimeisen 24 kuukauden aikana, kun muut taustatekijät vakioidaan.

Taulukko 5. Huolestumisen yhteys taustamuuttujiin ja aiempaan väkivallan kokemiseen, regressio-kertoimet, keskiarvot ja 95 % luottamusvälit.

	Malli (1)	Malli (2)	95 % luottamusväli (malli 2)
Vakiotermi	3,45 ^{***} (0,37)	2,77 ^{***} (0,34)	[2,10, 3,44]
Sukupuoli			
Nainen	-0,13 -0,13	-0,03 -0,12	[-0,27, 0,20]
Ikä			
26–35 vuotta	0,4 -0,37	0,14 -0,34	[-0,54, 0,81]
36–49 vuotta	0,51 -0,36	0,38 -0,33	[-0,28, 1,03]
Yli 50 vuotta	-0,2 -0,36	-0,07 -0,33	[-0,72, 0,59]
Toimenkuva			
Rikosseuraamustyöntekijä	-0,62 [*] -0,32	-0,38 -0,3	[-0,96, 0,20]
Ohjaaja, erityisohjaaja, työnjohtaja	-0,61 ^{***} -0,17	-0,39 ^{**} -0,15	[-0,69, -0,09]
Esimies, päällikkö, johtaja	-0,33 ^{**} -0,15	-0,30 ^{**} -0,14	[-0,57, -0,02]
Muu toimenkuva	-0,93 ^{***} -0,3	-0,55 ^{**} -0,27	[-1,09, -0,02]
Rikosseuraamusalue			
Itä- ja Pohjois-Suomi	-0,09 -0,14	-0,14 -0,13	[-0,38, 0,11]
Länsi-Suomi	-0,2 -0,15	-0,24 [*] -0,13	[-0,50, 0,03]
Vankilatyypit			
Avovankila	-0,01 -0,15	0,11 -0,14	[-0,16, 0,37]
Väkivallalle altistuminen			
Kyllä	-	1,13 ^{***} -0,11	[0,91, 1,35]
N	537	537	

*p<0,1; **p<0,05; ***p<0,01

Väkivallalle altistumisen kontrolloinnin jälkeä toimenkuvien väleillä on edelleen tilastollisesti merkitseviä eroja ($p < 0,05$) ja vartijoita vähemmän huolestuneita ovat kaikki muut paitsi toimenkuvassa ”rikosseuraamustyöntekijä”. Kontrollimuuttujan myötä toimenkuvien erojen estimaatit kuitenkin pienevät verrattuna malliin (1). Suurin ero mallin (2) perusteella on vartijoiden ja ryhmän ”muu toimenkuva” välillä, tämän eron suuruuden ollessa -0,56 pistettä.

Sukupuolien, ikäluokkien tai vankilatyypien väleillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja huolestumisessa. Myöskään muuttuja rikosseuraamusalue ei ole kokonaisuudessaan tilastollisesti merkitsevä edes 10 prosentin merkitsevyystasolla huolimatta Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen kertoimen tilastollisesta merkitsevyydestä ($p < 0,10$).

JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää kyselytutkimuksen avulla vankiloiden henkilöstön väkivaltakokemuksia ja väkivallan suhteen koettua huolta. Ensimmäinen tutkimuskysymys liittyi siihen, kuinka paljon ja minkälaista henkistä tai fyysistä väkivaltaa vankiloiden työntekijät työssään kokevat. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että henkilöstö kokee runsaasti henkistä väkivaltaa. Kaikkiaan vastanneista 56 prosenttia oli kokenut jotakin henkistä väkivaltaa viimeisen 24 kuukauden aikana. Yleisintä oli vangin loukkaava käytös ja väkivallalla uhkaaminen, mutta myös painostamista tapahtuu verrattain usein. Toisekseen henkisen väkivallan uhriksi joutumisessa on tilastollisesti merkittäviä eroja sukupuolen, toimenkuvan ja vankilatyypin mukaan.

Miehet ovat naisia ja vastaavasti vartijat muita toimenkuvia (pois lukien toimenkuva ”esimies, päällikkö, johtaja”) suuremmassa riskissä joutua henkisen väkivallan uhriksi. Lisäksi suljettujen vankiloiden henkilöstön riski on suurempi kuin avovankiloiden henkilöstön. Rikosseuraamusalueiden väleillä ei ole eroja. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että henkinen väkivalta on melko arkipäiväistä ja osa vankilakulttuuria. Sen määrä on kuitenkin merkki huolestuttavasta ilmiöstä, kun huomioidaan henkilöstön työturvallisuus ja työssä jaksaminen.

Fyysinen väkivalta on selvästi henkistä väkivaltaa harvinaisempaa. Kuitenkin kahdeksan prosenttia vastaajista on joutunut jonkun fyysisen väkivallan muodon uhriksi viimeisen 24 kuukauden aikana. Yleisintä oli tyrkkiminen ja töniminen sekä lyöminen ja potkiminen. Vastaavasti aseellisen väkivallan kokeminen on vankiloissa harvinaista. Huomion arvoista on, että kyselyn perusteella naiset ei-

vät ole kokeneet ollenkaan fyysistä väkivaltaa. Tulosta voidaan pitää yllättävänä, koska kuitenkin naisista 45,5, % oli kokenut henkistä väkivaltaa. Kun tarkastellaan pelkääntään miestyöntekijöiden riskiä joutua fyysisen väkivallan uhriksi, havaitaan, että miesvartijoiden riski on selkeästi suurempi kuin kaikkien muiden miestyöntekijöiden. Vastavasti fyysisen väkivallan riski ei eroa miehillä iän, rikosseuraamusalueen tai vankilatyypin mukaan.

Tulokset eivät ole sinänsä yllättäviä, kun huomioidaan, että vartijoiden työnkuvaan kuuluu vankien valvonta ja tarvittaessa aggressiivisesti käyttäytyvän vangin hallintaan saaminen. Vartijoissa sukupuolten välistä eroa koetusta fyysisestä väkivallasta saattaa selittää osaltaan myös se, että miesvartijat saattavat mennä herkemmin mukaan voimankäyttötilanteisiin tai työskennellä sellaisilla osastoilla, joilla riski tällaisiin tilanteisiin on suurempi. Huomioon ottaen miesvankien enemmistö, on myös mahdollista, etteivät he kohdista väkivaltaa yhtä herkästi naispuolisiin vartijoihin. Tämä noudattelee yleisemminkin väkivaltarikollisuudesta ilmeneviä piirteitä (Wooldredge, 2020). Tätä tukee myös se, että vastausten perusteella erot henkisen väkivallan kokemisen osalta sukupuolten välillä eivät ole kuitenkaan niin merkittäviä. Suljettujen vankiloiden eroa avovankiloihin koetussa fyysisessä ja henkisessä väkivallassa selittänee muun muassa vankipopulaation erot ja avoimempien olosuhteiden stressitasoa madaltava vaikutus. Lisäksi eroa voi selittää se, että avovankiloissa oleva vanki saatetaan siirtää suljettuun vankilaan, jolloin vangilla on enemmän menetettävää kuin jo suljetussa vankilassa olevalla (Skarbak, 2014).

Toinen tutkimuskysymys liittyi siihen, kuinka huolissaan vankiloiden työntekijät

ovat heihin lähitulevaisuudessa kohdistuvasta väkivallasta taikka vankien keskinäisestä väkivallasta. Tuloksien perusteella voidaan todeta, että vankiloiden henkilöstö ei ole erityisen huolissaan heihin kohdistuvasta väkivallasta. Tilastollisten tuloksien perusteella voidaan sanoa, että aiemman väkivallan kokemisella on voimakas yhteys huolestumisen kanssa. Väkivaltaa kokeneet ovat keskimäärin muita huolestuneempia. Erot toimenkuvien väleillä ovat melko pieniä, kun aiempi väkivallalle altistuminen kontrolloidaan. Vastaavasti iän, rikosseuraamusalueen ja vankilatyypin perusteella ei ole eroja huolestumisen suhteen. Tulosten perusteella henkilöstö on eniten huolissaan vankien keskinäisestä väkivallasta.

Tutkimustuloksien osalta tulee huomioida, että kyselytutkimuksen tilastollista vääristymää ei voida täysin sulkea vertailulla pois, koska osa vääristymästä voi olla mitatuista taustamuuttujista riippumattomia. Esimerkiksi toiset vastaajat kokevat kyselyn jo valmiiksi kiinnostavampina kuin toiset. Poikkeikkausaineiston osalta tulee puolestaan huomioida, että sen pohjalta ei voida tehdä kausaalipäätelmiä. Analyysimalleissa ei myöskään ollut mahdollista huomioida kaikkia vankilaväkivaltaan ja sen pelkoon liittyviä tekijöitä, koska kysely toteutettiin osana Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoista arviointia.

Vankilaväkivaltaan liittyvien kansainvälisten tutkimusten osalta tulee huomioida vertailuun liittyvät ongelmat, koska ihmisten käsitykseen väkivallasta ja sen ilmoitusalttiuteen liittyy kulttuurillisia, sosiaalisia ja ajallisia eroavaisuuksia (Kivivuori ym., 2018). Lisäksi eri valtioissa vankeusrangaistuksia ja vankilaturvallisuutta toteutetaan hyvin eri lailla. Tämän takia tutkimustuloksia ei voida suoraan vertailla eri valtioissa tehtyihin tutki-

muksiin. Kansainvälisistä tutkimuksista voidaan kuitenkin nostaa esille yleisiä riskitekijöitä.

Tutkimuksissa vankilaväkivallan riskitekijöiksi on nostettu erityisesti ympäristötekijät, koska suljettu vankilaympäristö rajoittaa ihmisen vapautta, itsenäisyyttä, ihmissuhteita ja omaisuutta. Väkivalta voi olla keino reagoida näihin puutteisiin ja väkivaltaa voidaan käyttää esimerkiksi statuksen saamiseksi (esim. Michalski, 2017; Rocheleau, 2013; Butler, 2008). Lisäksi vankilan ohjelma, vierailukäytännöt, vankilan turvallisuusluokka ja valvontahenkilöstön määrä vaikuttavat riskitekijöihin (esim. Steiner ym., 2014; van der Laan & Eichelsheim, 2013; Cunningham ym., 2011; Blevins ym., 2010). Muiksi riskitekijöiksi on tunnistettu henkilöstön ja vankien suhteet sekä vankien kokemukset oikeudenmukaisesta kohtelusta (Bierie, 2013; Bottoms, 1999). Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että ankarat rangaistukset, kurinpito ja henkilöstön käyttämät epäohjonmukaiset tai epäselvät säännöt voivat lisätä vankilan väkivaltaa ja häiriöitä (Colvin, 2007; Day ym., 2015). Huumeidenkäyttö vankiloissa on myös todettu keskeiseksi riskitekijäksi (Friedmann ym., 2008).

Ylipäättään kansainvälisestä tutkimuksesta voidaan yhteenvetona todeta, että vankilaväkivallan tutkimuksessa on keskitytty aiemmin siihen, miten vankeusaikana tapahtuva poikkeavuus muotoutuu vankilaan tuotujen henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella (esim. päihteiden väärinkäyttäjät käyttävät vankilassa huumeita, väkivaltaiset rikoksenteijät käyttäytyvät todennäköisemmin väkivaltaisesti, katujengien jäsenet liittyvät vankilassa jengeihin ja/tai omaksuvat kyseisiä alakulttuurisia arvoja) (Irwin & Cressey, 1962). Toinen näkökulma on painottunut enemmän deprivatioteoriaan, jossa katso-

taan, että poikkeavuus on seurausta vankilaympäristön asettamista sopeutumisen esteistä ja vankien ainutkertaisista kokemuksista (esim. huumeiden käyttö selviytyäkseen ankarista olosuhteista, väkivallan käyttö itsensä ja omaisuutensa suojelemiseksi, vankilajengeihin liittyminen vankien hallitsemiseksi) (Sykes, 1958). Väkivallan uhriksi joutumisen ymmärtäminen, toisin kuin rikosten tekemisen, painottaa enemmän uhriksi joutumisen elämäntapaa ja rutiinotoimintoja koskevia teorioita suhteessa sosiaalisen kontrollin teorioihin. Virallinen ja epävirallinen kontrolli ovat kuitenkin mahdollisesti tärkeitä uhriksi joutumisen mahdollisuuksien muokkaamisessa (Schreck, 1999; Ousey ym., 2011).

Wooldredge (2020) on korostanut, että vankilaväkivaltaa, vankilakulttuurin roolia sekä väkivallan ja vankien väärinkäytöksiä koskeva tutkimus kaipaa laajempaa tarkastelua, joita on käsitelty aiemmissä tutkimuksissa. Tähänastinen tutkimus on ollut tärkeää, mutta suosituimmat tutkijoiden edelleen hyväksymät teoriat ovat syntyneet pääasiassa 1900-luvun puolivälissä ja näin vanhentuneet, vaikka nämä ovat edelleen sovellettavissa. Laajempi tarkastelu voisi yhdistää esimerkiksi sosiaalisen kontrollin ja rutiinotoiminnan teoriat, mikä vastaa näiden näkökulmien yhteensopivuutta rikollisuuden ja uhriksi joutumisen selittämisessä väestössä.

Suomessa vankilaturvallisuus on heikentynyt ja vankilaväkivalta on lisääntynyt viime vuosien aikana. Tämä näkyy Rikosseuraamuslaitoksen tilastoissa ja laitosturvallisuusindeksissä, joka on kokonaisuutena arvioiden heikentynyt vuosina 2019–2020 suhteessa edellisvuosiin. Keskeisenä syynä on tunnistettu erityisesti JR-vankien lukumäärän kasvu ja heidän harjoittama huumausainekauppa vankiloissa (Paasonen, 2021; Holopainen, 2021; Rikosseuraamuslaitos, 2020), jotka ovat

nousseet esille myös eri tarkastuksissa (esim. CPT 2020; EOAK/5291/2019; EOAK/2449/2019) ja oikeustapauksissa (esim. Turun hovioikeuden tuomio 12.2.2021).

Rikosseuraamuslaitoksen tilastot eivät ole täysin luotettavia. Vankilan henkilöstölle tehdyn kyselyn tulosten perusteella esimerkiksi henkilöstö kohtaa huomattavasti enemmän väkivaltaa kuin tilastoista voisi päätellä. Tilastojen epäluotettavuuteen viittaa myös vertailu Ruotsin, Norjan ja Tanskan vastaaviin tilastoihin, joissa vankien välisiä väkivaltatapauksia ja henkilöstöön kohdistuvia väkivalta- tai uhkatilanteita raportoidaan moninkertainen määrä Suomeen verrattuna (Paasonen 2021, s. 35). Tämän takia tilastointia tulisi kehittää, jotta riskitekijöitä voitaisiin tunnistaa paremmin ja väkivaltatilanteita ennaltaehkäistä tehokkaammin. Lisäksi Paasonen (2021) ulkoisessa arvioinnissa ja Holopaisen (2021) tekemässä selvityksessä on esitetty lukuisia turvallisuuteen liittyviä kehittämistoimia Rikosseuraamuslaitokselle. Esitettyjä toimia ovat esimerkiksi turvallisuustavoitteiden ja -mittareiden kehittäminen ja sisällyttäminen tulosohtaukseen, vankiloiden ja vankien luokittelujärjestelmän käyttöönotto, valvonnan ja tarkastustoiminnan tehostaminen sekä lainsäädännön kehittäminen.

Tärkeää olisi tutkia vankiloiden henkilöstön lisäksi yhdyskuntaseuraamustoimistojen, arviointikeskusten ja tukipartioiden henkilöstön väkivaltakokemuksia, koska ne ovat nousseet esille Rikosseuraamuslaitoksen laatumittauksessa (Rikosseuraamuslaitos, 2020). Lisäksi tulisi tutkia vankien keskinäistä väkivaltaa ja erityisesti JR-vankien muihin vankeihin kohdistamaa uhkailua ja väkivaltaa. Ylipäätään vankeusaikaista rikollisuutta laajemminkin mittakaavassa olisi

hyvä tutkia tarkemmin, koska sillä on merkittävä vaikutus koko yhteiskunnan turvallisuuteen. Tällaista tutkimusta tarvitaan myös lainsäädännön kehittämistä varten. Esimerkiksi vankeusaikaisen rikollisuuden estämistä ja laitosturvallisuuden ylläpitämistä koskevaa lakipakettia säädettäessä kiinnitettiin huomiota siihen, ettei hallituksen esityksessä (HE 6/2020) tuotu esiin, millaista rikollisuutta vankiloissa on tosiasiallisesti ilmennyt (Fredman 2020, s. 2).

KIRJALLISUUS

- Baruch, Y. & Holtom, B.C. (2008). Survey response rate levels and trends in organizational research. *Human Relations*, 61(8), 1139–1160.
<https://doi.org/10.1177/0018726708094863>
- Bierie, D. M. (2013). Procedural justice and prison violence: Examining complaints among federal inmates (2000–2007). *Psychology, Public Policy, and Law*, 19(1), 15–29.
<https://doi.org/10.1037/a0028427>
- Blevins, K. R., Listwan, S. J., Cullen, F. T., & Jonson, C. L. (2010). A general strain theory of prison violence and misconduct: An integrated model of inmate behavior. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 26(2), 148–166.
<https://doi.org/10.1177/1043986209359369>
- Bottoms, A. E. (1999). Interpersonal violence and social order in prisons. *Crime and Justice*, 26, 205–281.
<https://doi.org/10.1086/449298>
- Bottoms, A. & Tankebe J. (2012). Beyond procedural justice: a dialogic approach to legitimacy in criminal justice. *Journal of Criminal Law & Criminology*, 102, 119–70.
- Braga, T., De Castro-Rodrigues, A., Di Folca, S. M. S., & Gonçalves, R. A. (2019). How dark are dark figures? Official and self-report rates of inmate-on-inmate victimization. *Victims & Offenders*, 14(6), 745–757.
<https://doi.org/10.1080/15564886.2019.1627683>
- Butler, M. (2008). What are you looking at? Prisoner confrontations and the search for respect. *British Journal of Criminology*, 48(6), 856–873.
<https://doi.org/10.1093/bjc/azn053>
- Butler, M., McNamee, C., & Kelly, D. (2020). Risk Factors for Interpersonal Violence in Prison: Evidence From Longitudinal Administrative Prison Data in Northern Ireland. *Journal of Interpersonal Violence*, 37, 15–16.
<https://doi.org/10.1177/08862605211006363>
- Byrne, J. M. & Hummer, D. (2007). Myths and realities of prison violence: A review of the evidence. *Victims & Offenders*, 2(1), 77–90.
<https://doi.org/10.1080/15564880601087241>
- Cochran, J. & Mears, D. (2016). The path of least desistance: inmate compliance and recidivism. *Justice Quarterly*, 34(3), 431–58.
<https://doi.org/10.1080/07418825.2016.1168476>
- Colvin, M. (2007). Applying differential coercion and social support theory to prison

- organizations: The case of the penitentiary of New Mexico. *The Prison Journal*, 87(3), 367–387.
<https://doi.org/10.1177/0032885507304774>
- Cook, C., Heath, F., & Thompson, R.L. (2000). A Meta-analysis of response rates in web- or internet-based surveys. *Educational and Psychological Measurement*, 60, 821–836.
<https://doi.org/10.1177/00131640021970934>
- CPT (2020). Report to the Finnish Government on the visit to Finland carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 7 September to 18 September 2020.
- Cunningham, M. D., Sorensen, J. R., Vigen, M. P., & Woods, S. O. (2011). Correlates and actuarial models of assaultive prison misconduct among violence-predicted capital offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 38(1), 5–25.
<https://doi.org/10.1177/0093854810384830>
- Day, J. C., Brauer, J. R., & Butler, H. D. (2015). Coercion and social support behind bars: Testing an integrated theory of misconduct and resistance in US prisons. *Criminal Justice and Behavior*, 42(2), 133–155.
<https://doi.org/10.1177/0093854814546352>
- Evans, J. R. & Mathur, A. (2005). The value of online surveys. *Internet Research*, 15(2), 195–219.
<https://doi.org/10.1108/10662240510590360>
- Friedmann, P. D., Melnick, G., Jiang, L., & Hamilton, Z. (2008). Violent and disruptive behavior among drug-involved prisoners: Relationship with psychiatric symptoms. *Behavioral Sciences & the Law*, 26(4), 389–401.
<https://doi.org/10.1002/bsl.824>
- Fredman, M. (2020). Lausunto perustuslakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle vankeusaikaisen rikollisuuden estämisen ja laitosturvallisuuden ylläpitämisen tehostamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 6/2020 vp). 5.2.2020.
- Gadon, L., Johnstone, L., & Cooke, D. (2006). Situational variables and institutional violence: A systematic review of the literature. *Clinical Psychology Review*, 26(5), 515–534.
<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2006.02.002>
- Gaes, G. G., Wallace, S., Gilman, E., Klein-Saffran, J., & Suppa, S. (2002). The influence of prison gang affiliation on violence and other prison misconduct. *The Prison Journal*, 82(3), 359–385.
<https://doi.org/10.1177/003288550208200304>
- Gelman, A. & Hill, J. (2007). *Data Analysis Using Regression and Multilevel/Hierarchical Models*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511790942>
- Gordon, J. & Stichman, A. (2016). The influence of rehabilitative and punishment ideology on correctional officers' perceptions of informal bases of power. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 60, 1591–608.
<https://doi.org/10.1177/0306624X15586414>
- Holopainen, J-P (2021). *Selvitys Rikosseuraamuslaitoksen kyvystä vastata järjestytyneen rikollisuuden aiheuttamiin haasteisiin*. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 3/2021.
- Huebner, B. (2003) Administrative determinants of inmate violence: a multilevel analysis. *Journal of Criminal Justice*, 31,

- 107–17. [https://doi.org/10.1016/S0047-2352\(02\)00218-0](https://doi.org/10.1016/S0047-2352(02)00218-0)
- Irwin, J. & Cressey, D. (1962). Thieves, convicts, and the inmate culture. *Social Problems*, 10, 142–55. <https://doi.org/10.2307/799047>
- Jacobs, J. (1980). The prisoners' rights movement and its impact, 1960–1980. *Crime Justice Rev. Res.*, 2, 429–470. <https://doi.org/10.1086/449074>
- Jiang, S. & Fisher-Giorlando, M. (2002). Inmate misconduct: A test of the deprivation, importation, and situational models. *The Prison Journal*, 82(3), 335–358. <https://doi.org/10.1177/003288550208200303>
- Junninen, M. (2008). *Suomalaisten vankiloiden turvallisuus*. HEUNI, Publication Series No. 58. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 5/2008.
- Kainulainen, S. & Saari, J. (2021). *Suomalainen vanki – arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa*. Vastapaino.
- Karjalainen, J. (13.11.2020). Kenellä on valta vankiloissa? *YLE Uutiset*. Haettu 18.11.2021 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-11628964>.
- Karjalainen, J. (19.7.2021). Valvontakamera kuvasi kun vankia hakattiin metallitangolla päähän, syyllinen pääsi silti palkähästä – MOT:n tutkima tapaus paljastaa ison ongelman Suomen vankiloissa. *YLE Uutiset*. Haettu 18.11.2021 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-12022665>.
- Kauffman, K. (1988). *Prison Officers and Their World*. Harvard University Press.
- Kivivuori J., Aaltonen M., Näsi, M., Suonpää, K., & Danielsson, P. (2018). *Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus Oy.
- Kuanliang, A., Sorensen, J. R., & Cunningham, M. D. (2008). Juvenile inmates in an adult prison system: Rates of disciplinary misconduct and violence. *Criminal Justice and Behavior*, 35(9), 1186–1201. <https://doi.org/10.1177/0093854808322744>
- van der Laan, A. & Eichelsheim, V. (2013). Juvenile adaptation to imprisonment: Feelings of safety, autonomy and well-being, and behaviour in prison. *European Journal of Criminology*, 10(4), 424–443. <https://doi.org/10.1177/1477370812473530>
- Liebling, A. (2004). *Prisons and Their Moral Performance: A Study of Values, Quality, and Prison Life*. Oxford University Press.
- Liebling, A., Price, D., & Shefer, G. (2011). *The Prison Officer* (2nd ed.). Willan Publ. <https://doi.org/10.4324/9780203832998>
- Lombardo, L. (1989). *Guards Imprisoned: Correctional Officers at Work*. Anderson Publ.
- Mandaraka-Sheppard, A. (1986). *The Dynamics of Aggression in Women's Prisons in England*. Gower Marquart J.
- Mears, D. P., Stewart, E. A., Siennick, S. E., & Simons, R. L. (2013). The code of the street and inmate violence: Investigating the salience of imported belief systems. *Criminology*, 51(3), 695–728. <https://doi.org/10.1111/1745-9125.12017>
- Michalski, J. H. (2017). Status hierarchies and hegemonic masculinity: A general theory of prison violence. *The British Journal of Criminology*, 57(1), 40–60. <https://doi.org/10.1093/bjc/azv098>
- Ousey, G., Wilcox, P., & Fisher, B. (2011). Something old, something new: revisiting competing hypotheses of the victimization-offending relationship among adolescents. *Journal of Quantitative Criminology*, 27, 53–84. <https://doi.org/10.1007/s10940-010-9099-1>

- Paasonen, J. (2021). *Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden ja valvontatyön ulkoinen arviointi*. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2021.
- Paasonen, J. & Aaltonen, M. (2020). Violent Victimization, Fear of Crime, and Experiences of Criminal Justice Processes Among Security Personnel in Finland: Evidence From Survey Data. *Journal of Contemporary Criminal Justice* 36(1), 161-172.
<https://doi.org/10.1177/1043986219890207>
- Rikosseuraamuslaitos (2015). Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjaukset. Haettu 19.11.2021 osoitteesta:
https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/0DlbMQzPN/Turvallisuuslinjaukset_2015.pdf.
- Rikosseuraamuslaitos (2020). *Rikosseuraamuslaitoksen laatumittaus 2019*. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 3/2020.
- Rikosseuraamuslaitos (2021). *Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2020*. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 1/2021.
- Rocheleau, A. M. (2013). An empirical exploration of the “pains of imprisonment” and the level of prison misconduct and violence. *Criminal Justice Review*, 38(3), 354–374.
<https://doi.org/10.1177/0734016813494764>
- Schreck, C. (1999). Criminal victimization and low self-control: an extension and test of a general theory of crime. *Justice Quarterly*, 16(3), 633–54.
<https://doi.org/10.1080/074188299000094291>
- Shamir, B. & Drory, A. (1981). Some correlates of prison guards’ beliefs. *Criminal Justice and Behavior*, 8, 233–49.
<https://doi.org/10.1177/009385488100800208>
- Skarbek, D. (2014). *The Social Order of the Underworld: How Prison Gangs Govern the American Penal System*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199328499.001.0001>
- Sparks, J., Bottoms, A., & Hay, W. (1996). *Prisons and the Problem of Order*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198258186.001.0001>
- Steiner, B. & Wooldredge, J. (2013). Implications of different outcome measures for an understanding of inmate misconduct. *Crime Delinquency*, 59, 1234–62.
<https://doi.org/10.1177/0011128709335151>
- Steiner, B., Butler, D., & Ellison, J. (2014). Causes and correlates of prison inmate misconduct: a systematic review of the evidence. *Journal of Criminal Justice*, 42, 462–70.
<https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2014.08.001>
- Steiner, B. & Wooldredge, J. (2015). Examining the sources of correctional officer legitimacy. *Journal of Criminal Law & Criminology*, 105, 679–704.
- Sykes, G. (1958). *The Society of Captives*. Princeton University Press.
- Tomaskovic-Devey, D., Leiter, J., & Thompson, S. (1994). Organizational survey nonresponse. *Administrative Science Quarterly*, 39(3), 439–457.
<https://doi.org/10.2307/2393298>
- Useem, B. & Reisig, M. (1999). Collective action in prisons: protests, disturbances, and riots. *Criminology*, 37(4), 735–760.
<https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1999.tb00503.x>
- Woo, Y., Drapela, L., Campagna, M., Stohr, M. K., Hamilton, Z. K., Mei, X., & Tollefsbol, E. T. (2020). Disciplinary

- segregation's effects on inmate behavior: Institutional and community outcomes. *Criminal Justice Policy Review*, 31(7), 1036–1058.
<https://doi.org/10.1177/0887403419862338>
- Wooldredge, J. (2020). Prison Culture, Management, and In-Prison Violence. *Annual Review of Criminology*, 3, 165–188.
<https://doi.org/10.1146/annurev-criminol-011419-041359>
- Wooldredge, J., Griffin, T., & Pratt T. (2001). Considering hierarchical models for research on inmate behavior: predicting misconduct with multilevel data. *Justice Quarterly*, 18(1), 203–31.
<https://doi.org/10.1080/07418820100094871>
- Wooldredge, J. & Steiner, B. (2016). Assessing the need for gender-specific explanations of prisoner victimization. *Justice Quarterly*, 33(2), 209–38.
<https://doi.org/10.1080/07418825.2014.897364>

ENGLISH SUMMARY

Jyri Paasonen and Jesse Vainio: Security and violence in prison – physical and emotional violence on prison personnel

Prison violence has been featured in the media in recent years and it has also become a concern during the Council of Europe anti-torture Committee's and the Parliamentary Ombudsman's visits to prisons. As a result, investigations on prison safety have been carried out and legislation has been reformed. However, research on prison violence has been limited in Finland and international research is mostly focused on North America. The aim of this study is to find out prison staff experiences of violence and concerns about violence. The purpose is to answer the following research questions: 1) how much and what kind of mental or physical violence prison staff experience at work and 2) how concerned are staff about violence against them or between prisoners. The research material is a survey of prisons staff (N = 537) which was carried out in external evaluation of security and control operations at the Criminal Sanctions Agency in 2021. Logistic and linear analysis is used as the research method. The results show that prison staff experience a lot of mental violence. Men experience more mental violence than women and prison guards more than other workers. Physical violence is clearly less common and only male workers had experienced it. The staff is not particularly concerned about the violence against them and the biggest concern is related to the violence between prisoners.

Keywords: prison – violence – the Criminal Sanctions Agency

Sekularisoituva seksuaalisuus: Biokriminologinen näkökulma väkisin- makaamisrikokseen toisen maailman- sodan jälkeisessä Suomessa

KATARIINA PARHI

Artikkeli käsittelee väkisinmakaamisrikoksen sosiaalilääketieteellistä tulkintakehystä Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Aineistona hyödynnetään lääkäri Sven Erkkilän tutkimusta ”Väkisinmakaamisrikoksesta ja sen tekijöistä”, jota tarkastellaan sosiaalilääketieteenalan historiallisen kontekstualisoinnin avulla. Keskeisimmät tutkimuskysymykset ovat: millä tavoin väkisinmakaamisrikos ymmärrettiin toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina ja millä tavoin sitä selitettiin. Erkkilä analysoi väkisinmakaamisrikoksiin liittämään ympäristötekijöitä, kuten asenteita ja tapahtumapaikkoja, sekä yksilötason tekijöitä, joista hän mainitsee ”vajaamielisyyden” ja ”sairasmielisyyden”. Rikosten ehkäisyyn hän suosittelee sukupuolikasvatusta niin kotiin kuin kouluihin ja edustaa täten ajalle tyypillistä sosiaalisuunnittelun näkökulmaa. Erkkilän perehtyminen väkisinmakaamisrikoksiin merkitsee laajempaa murroskohtaa suhtautumisessa naisiin kohdistuvaan väkivaltaan.

Avainsanat: raiskausrikollisuus – seksuaalinen väkivalta – historia – lääketiede – 1950-luku

English summary at the end of the article

JOHDANTO

Historioitsija Joanna Bourke liittää seksuaaliseen väkivaltaan symboliikkaa: raiskaus on sosiaalinen performanssi, ritualisoitu, erilainen eri maissa, ajassa muuttuva, ja erilaisiin poliittisiin, taloudellisiin ja kulttuurisiin ympäristöihin kytkeytyvä (Bourke, 2007,

s. 6–7). Seksuaalinen väkivalta on tyypillistä piilorikollisuutta, joten Bourken toteamuksen voi laajentaa myös seksuaalisesta väkivallasta tehtyihin tutkimuksiin ja tulkintoihin: ne kuvastavat tulkitsijaa ympäröivää yhteiskuntaa ja arvoja.

Tämä artikkeli käsittelee väkisinmakaamisrikkoksen sosiaalilääketieteellistä tulkintakehystä Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Ajanjakso on mielenkiintoinen, sillä väkisinmakaamisrikkoksen määrittely oli peräisin 1880-luvun lopun rikoslaista. Rikoslakia uusittiin siveellisyysrikosten osalta vasta vuonna 1971. Sotien jälkeen takana olivat poikkeusajat, jotka jättivät jälkensä (Holmila & Mikkonen, 2015; Kivimäki & Hytönen, 2015). Seksuaalinen väkivalta sitoutui laajempaan väkivallan ja hävityksen kontekstiin. Vaikka rintamaolosuhteissa tapahtunut väkivalta ei heijastunutkaan suoraan suomalaisnaisten arkeen, poikkesi heidänkin elämänsä aiemmasta lisääntyneine vastuineen. Sotia ja sodanjälkeisiä vuosia kuvataan niin moraalisen löyhtymisen kuin toisaalta myös lisääntyneen kontrollin aikakautena. Artikkelissa tarkastellaan tapaustutkimuksen kautta, millä tavoin väkisinmakaamisrikos ymmärrettiin toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina ja millä tavoin sitä selitettiin. Nykypäivän näkökulmasta kiinnostavinta on seksuaalisen väkivallan tematiikan nostaminen esiin yhteiskunnalliseen keskusteluun 1950-luvun alussa – miksi juuri tuolloin ja millaisin perustein. Hypoteesina on, että aiheeseen perehtyminen merkitsee murroskohtaa naisiin kohdistuvaan väkivaltaan suhtautumisessa.

AIEMPI TUTKIMUS

1900-luvun seksuaalista väkivaltaa on pohdittu aiemmin jonkin verran myös historiallisesta näkökulmasta. Antu Sorainen on tutkinut siveellisyyden ja seksuaalisuuden käsitteitä rikosoikeustieteessä ja avannut näemyksiä seksuaaliseen väkivaltaan liittyneiden ajattelutapojen muutoksista (Sorainen, 2011). Satu Lidman on tutkinut naisiin kohdistuvaa väkivaltaa Suomen historiassa. Lid-

man kuvaa asteittain parantunutta naisten yhteiskunnallista asemaa, joka on ollut edellytys naisiin kohdistuneen väkivallan tunnetuksi tulemiselle ja ymmärtämiselle (Lidman, 2015). Tässä artikkelissa avattu sosiaalilääketieteellinen näkökulma, joka edustaa lääketieteellisen lähdeaineistotyypin analyysia, tuo lisäsyvyyttä suomalaisen seksuaalisen väkivallan tutkimuksen historiaan.

Artikkeli täydentää myös kuvaa varhaisen suomalaisen kriminologian historiasta. Merkittävä osa vähäisestä kotimaisesta kriminologisesta tutkimuksesta 1800-luvun lopulta 1950-luvulle oli oikeuspsykiatrista tutkimusta. Esimerkiksi 1880-luvulla Lapinlahden sairaalan ylilääkäri Anders Thiodolf Saelan osallistui yhteiskunnalliseen keskusteluun puolustamalla alentuneen syyntakeisuuden kategorian sisällyttämistä Suomen rikoslakiin (Parhi, 2018). Kriminologiseksi keskusteluksi voi lukea myös itsemurhasta käydyn lääketieteellisen debatin, sillä itsemurha oli rangaistava rikos vuoteen 1889 saakka (Myllykangas, 2014, s. 34–60). Suomen sisällissodan jälkimainingeissa Lapinlahden sairaalan oikeusmielilitautiopin alilääkäri Akseli Nikula pyrki edistämään yhteiskuntarauhaa selittämällä joukkojen käyttäytymistä poikkeusolosuhteissa (Parhi ym., 2018). Psykiatri Martti Kaila profiloituu yhtenä harvoista 1930–1950-lukujen suomalaiskriminologeista ja hänet tunnetaan erityisesti nuorisorikollisuutta käsittelevästä tutkimuksestaan (Ikola, 2018).

AINEISTO JA MENETELMÄT

Artikkeli syventyy tapaustutkimuksen muodossa lääkäri Sven Erkkilän kirjoittamaan, vuonna 1952 julkaistuun artikkeliin ”Väkisinmakaamisrikkoksesta ja sen tekijöistä”. Sven Erkkilä (1901–1973) toimi artikkelin

julkaisuajankohtana Turun yliopistossa Oikeuslääketieteen laitoksen virkaatekevänä esimiehenä. Erkkilä teki pitkän uran rikollisuuteen, hygieniaan ja sosiaalilääketieteen liittyvien teemojen parissa ja oli yksi varhaisista oikeuspsykiatria suuntautuneista suomalaislääkäreistä. Hän otti urallaan kantaa muun muassa siveellisyysrikoksiin, sterilointiin, aborttiin, sikiönlähdettämiseen ja itsemurhaan. Vuonna 1938 hän hyödynsi väitöskirjassaan vuosien 1895–1919 mielentilatutkimusaineistoja (Erkkilä, 1938). Erkkilä työskenteli Lapinlahden ja Kivelän mielisairaaloissa ja osallistui ainakin Lapinlahdessa myös mielentilatutkimuksiin. Vuonna 1947 hänet nimitettiin Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston ylilääkäriksi. Turun yliopistossa professorinvirassa Erkkilä toimi vuoteen 1968 saakka. Koska Erkkilä julkaisi tutkimuksensa ammattijulkaisu *Duodecimissa*, oli väkisinmakaamisrikosartikkeli kohdennettu ensisijaisesti lääkäreille, mutta loppupäätelmillään hän osallistui laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Väkisinmakaamisrikosartikkelinsa aineistona Erkkilä hyödynsi keskusvankirekisteriä ja vankila-asiakirjoja vuosilta 1937–1950. Tapauksia oli kaikkiaan 344. Erkkilää motivoi hänen oman perustelunsa mukaan sotien aikana ja niiden jälkeen lisääntyneet väkisinmakaamisrikokset (Erkkilä, 1952, s. 1037), mutta hänen muut samankaltaiset tutkimuskohteensa selittävät osaltaan kiinnostusta myös väkisinmakaamisrikoksiin.

Erkkilän artikkeli on merkittävä kahdesta eri näkökulmasta. Ensimmäiseksi, ainakin Erkkilän itsensä mukaan, väkisinmakaamisrikosaihe oli jäänyt Suomessa lähes kokonaan huomiotta, vaikka ”sukupuolikysymyksistä” oli muuten alettu keskustella yhteiskunnassa aiempaa avoimemmin (emt., s. 1035). Seksuaalirikollisuuteen kohdistunut kiinnostus ei

puolestaan ollut tuohon aikaan enää ainutlaatuista. Esimerkiksi 1930-luvun alkupuolella lapsiin ja alaikäisiin kohdistui huolta, jota ilmaistiin yhteiskunnallisessa keskustelussa. Toisen maailmansodan jälkeen steriloinneista ja kastroinneista keskusteltiin vilkkaasti. 1950-luvun alkuun sijoittuvat myös seksuaalirikollisten kastroinnin huippuvuodet, jolloin pakkokastraation kohteena olivat ennen kaikkea alle 15-vuotiaisiin tekonsa kohdistaneet, joista monet olivat rikoksenuusijoita (Mattila ym., 2021); kastroitoiden kohteena eivät siis olleet niinkään väkisinmakaamisrikoksiin syyllistyneet. Tekijyydskin kiinnosti tutkijoita ja rikoksenteijöiden tutkimus oli oma tutkimuksellinen alalajinsa. Toiseksi, aiheen esille nostaminen on ylipäänsä merkillepantavaa. Naisiin kohdistuneeseen väkivaltaan alkoi kohdistua vasta 1970-luvulta alkaen kansainvälisesti enenevässä määrin huomiota toisen aallon feminismin nousun seurauksena (Lidman, 2015). Erkkilä käynnisti toisen maailmansodan jälkeisen kriminologisen tutkimuksen väkisinmakaamisrikoksesta. Sitä jatkoivat Inkeri Anttila, Pertti Myhrberg ja Patrik Törnudd vuonna 1968 julkaisulla *Selvitys väkisinmakaamisrikollisuuden lisääntymisestä*.

Tarkastelen Erkkilän artikkelia historian tutkimuksen perusmenetelmän eli kontekstuaalisoinnin avulla. Menetelmän tarkoituksena on sijoittaa tietyt historialliset ilmiöt aikaansa ja laajempaan kontekstiin (Huijgen ym., 2018). Avaan ennen kaikkea sosiaalilääketieteelliseen tutkimukseen liittyneitä taustoja, joihin lukeutuvat aikakauden ympäristö- ja yksilötekijät ja niiden vuorovaikutus. Artikkelinoudattaa rikoksen aikalaiskäsitettä väkisinmakaaminen, joka nykyään määritellään seksuaalirikokseksi ja tarkemmin raiskausrikokseksi. Erkkilänkin aikana tunnettiin jo käsite seksuaalirikos (ks. Sorainen, 2011),

mutta raiskaus pysyi pitkään vuoden 1889 rikoslain mukaisesti 25. luvussa vapautteen kohdistuvana rikoksena: ”Jos joku pakottaa naisen luwattomaan sekaannukseen wäkiwallalla, tahi uhkauksella, josta pakot-tawa waara on tarjona, taikka jos joku makaa naisen, jonka hän sitä tarkotusta warten on saattanut tunnottomaan tilaan, tahi kykene-mättömäksi itseään puolustamaan; rangaista-koon wäkisinmakaamisesta [...]” (Rikoslaki 25. luku 4§).

Erkkilä rajasi väkisinmakaamisrikoksen teki-jäksi sukupuolittuneesti vain miehen, sillä ri-koksessa ”immissio penis im vaginam” eli miehen sukuelin työntyi naiseen. Määre ”vä-kisin” oli Erkkilälle rikoksen määrittelyssä olennainen, sillä hänen mukaansa alaikäinen nainen ei pystynyt fyysisesti ja psyykkisesti puolustautumaan. Väkisinmakaamiseen liit-tyviä väkivaltakeinoja olivat Erkkilän ta-pauksissa kuristaminen, päähän kohdistuva isku, vatsaan potkiminen, teräaseella uhkailu ja alkoholin juottaminen puolustuskyvyttö-mäksi tekemisen tarkoituksessa. ”Väkisin-makaajat” pyrkivät Erkkilän mukaan valitse-maan kohteikseen nuoria, kokemattomia nai-sia, ”joiden puolelta vastustus on vähäistä tai ainakin vähäisempää kuin täysin varttunei-den naisten taholta” (Erkkilä, 1952, s. 1041–1043).

YMPÄRISTÖTEKIJÄT

Erkkilä kiinnitti huomioita lukuisiin väkisin-makaamisrikoksiin yhdistettäviin ympäristö-tekijöihin, joita Satu Lidman kuvaa asenne-historiaksi eli väkivaltaan liittyviksi ajattelu-tavoiksi ja kokemuksi (Lidman, 2015). Tällaisia olivat esimerkiksi miesten väliset seksuaalissävytteiset keskustelut, joita Erkki-län mukaan esitettiin ”vahvasti väritettyinä ja viettielämää kiihoittavina”. Viettielämää kii-hottivat Erkkilän tulkinnassa myös tanssi,

”pornografiset filmiesitykset”, kirjat, kuvat, laulut, naisten pukeutumistapa ja ”jopa näi-den polkupyörällä ajo” (Erkkilä, 1952, s. 1055). Toisen maailmansodan jälkeisen ajan viihdekuvasto muuttui sävyltään rohkeam-maksi. Luultavasti niin Erkkilän tarkoittamat ”maalaispojat” kuin Erkkilä itsekin ovat käy-neet katsomassa elokuvia ja kuulleet seksu-aalissävytteisiä laulujen sanoituksia, joista julkeimpia jätettiin tosin myös soittamatta Yleisradiossa (ks. Tikka, 2022).

Naisten pukeutumistavan ja heidän tapansa kulkea liikenteessä voisi tulkita myös kei-nona siirtää vastuuta teosta naisen harteille, mutta Erkkilä on tuskin tätä tarkoittanut. En-nemmin hän kuvaa yhteiskunnassa tapahtu-nutta muutosta, johon ei ollut kaikilta osin vielä sopeuduttu. Sopeutumisen hitaus yhdis-tyi tekijöiden itsehillinnän puutteeseen. Erkkilä viittaa analyysissään piittaamattomuuteen naisen ”sukupuolisiveellisyyttä” koh-taan (Erkkilä, 1952, s. 1056), ei siis naisten toimintamalleihin. Erkkilällä oli teoria maa-laispoikien ”alkukantaisesta tavasta” sovel-taa käsitystään ”kaupungeissa vallitsevasta muka yleisestä prostituutiosta”, johon liittyi käsitys seksuaalivietin tyydyttämisen välttä-mättömyydestä ja pidättyvyyden aiheutta-mista ”vaurioista ja psyykkisistä häiriöistä”. Erkkilä rinnasti väkisinmakaamisen maaseu-dulla kaupunkiolojen prostituutioon: ”Kum-massakin ilmenee alastonta aistillisuutta, su-kuvietin animaalista tyydyttämistä” (emt., s. 1056). Historioitsija Antti Häkkisen mukaan seksityötä oli – toisin kuin Erkkilän kannan-otto antaa ymmärtää – niin maaseudulla kuin kaupungeissakin. Se vain oli ilmenemismuo-doltaan erilaista. Kaupungeissa seksityö oli institutionalisoitunutta ja säädeltyä, maaseu-tuyhteisöissä puolestaan ei-institutionalisoitunutta. ”Yleisiä naisia” saattoi olla kyläyh-teisössä vain yksi, joka seksistä saadun, usein piilotellun taloudellisen hyödyn lisäksi pyrki

tienaamaan myös tekemällä muuta työtä. Erkkilän arvio ”muka yleisestä” prostituutiosta puolestaan aliarvioi sen määrää, sillä suomalaisen prostituution huippu sijoittuu vuoteen 1949. Sen jälkeen seksityöläisyyden yleisyys alkoi laskea (Häkkinen, 1995, s. 216; 220).

Rikokset liittyivät usein tapahtumiin, joissa miehet ja naiset kohtasivat toisiaan: ilta-issa, nurkkatanssien kotimatalla, toisinaan häissä, elokuvissa ja talkoiden kotimatalla. Erkkilä kiinnitti huomiota myös väkisinmakaamisrikosten tapahtumapaikkoihin. Tavallisimpia olivat uhrin asunto, metsä, maantie, lumihanki, silta, niitty, tanssipaikan piha, lato, rehusuoja, sauna, kellari, ullakko, navetta, käymälä, auto ja reki (Erkkilä, 1952, s. 1041). Tapahtumapaikat selkeyttävät kuvaa aikalaisten kohtaamispaikoista ja sosiaalisen kanssakäymisen muodoista. Tanssikulttuuria rajoitettiin poikkeusolosuhteiden vuoksi. Näin pyrittiin kontrolloimaan nuorisoa ja naisten seksuaalisuutta. Nurkkatansseihin liittyi paheksuntaa ja tansseihin osallistumisesta saatettiin myös sakottaa (Tikka ym., 2020). Jo pelkästään tapahtumiin osallistumisessa oli siis kielletyn leima. Historiallisena elementtinä huomattakoon myös se, että rikoksen tapahtumapaikoista puuttuu yhteinen koti, joka oli tuolloin rajautunut rikollisuuskontrollin ulkopuolelle. Avioliitossa tapahtunut väkisinmakaaminen ei ollut rikosoikeudellisesti mahdollinen. Kulkuneuvot rikospaikkana piirtävät kuvaa modernisoituvasta Suomesta: siinä missä reki oli yksi tavallisista rikospaikoista, alkoi sen rinnalle nousta auto, joita heti toisen maailmansodan loppumisen aikaan oli vasta vähän yli 6000 kappaletta (Tilastokeskus, 2007). Auto mahdollisti myös vaivattoman liikkumisen paikkoihin, joissa kukaan ei nähnyt. Edelleen useat rikoksista tapahtuivat luonnon helmassa, pai-

koissa, joihin sosiaalinen kontrolli ei ulottunut. Tapahtumapaikat kuvaavat siis myös aikakauden yksityisiä tiloja. Erkkilän mukaan rikoksiin liittyi nuorison lisääntynyt vapaus, kun he eivät olleet vanhempiensa tarkkailun alaisina (Erkkilä, 1952, s. 1056). Erkkilän tulkinta enteili tulevaa modernin nuorison nousua, joka oli kansainvälinen ilmiö ja ajoitui 1950-luvulle (Kaarninen, 2006).

Ympäristötekijöihin sotkeutui alkoholi, jolla oli vaikutusta rikosentekijän sisäiseen maailmaan – ympäristötekijä siis vuorovaikuttii yksilötekijöiden kanssa. Ennen kaikkea alkoholi vähensi rikosentekijän itsekontrollia: ”Tunnettua on, että alkoholin käyttö kiihdyttää sukuviettiä ja poistaa estoja, pidäkkeitä, jotka torjuvat ihmisiä rikollisilta teoilta” (Erkkilä, 1952, s. 1045). Erkkilän alleviivamaan tunnettuuteen on liittynyt tutkimustulosten lisäksi pitkä alkoholikielteisen ajattelun traditio, johon kuului muun muassa niin sanottu suomalainen viinapää, alkoholin ja rikollisuuden yhteys, sekä huono alkoholisietokyky rotuominaisuutena (Peltonen, 1997, s. 63–81). Toki myös lääketieteen tutkimuksessa alkoholin vaikutuksista oli oltu pitkään kiinnostuneita niin Saksassa kuin Suomessakin, mutta lisäksi Erkkilä tunsikin kriminologi Veli Verkon tutkimusta, jota hyödynsi artikkelissaankin.

YKSILÖTASON TEKIJÄT

Yhteiskunnallisen murrosvaiheen merkityksen korostamisen lisäksi Erkkilän tutkimuksessa perehdytään rikosentekijän ominaisuuksiin. Sukuvietin Erkkilä ei katsonut vaikuttavan rikosten lukumäärään, sillä hän arveli vietin pysyneen samana kautta aikain (Erkkilä, 1952, s. 1055). Sen sijaan yksilötason tekijät eli ”lievä sielullinen vajavuustila” ja ”luonteen poikkeavuus” olivat nuorilla vä-

kisinmakaamisrikokseen syyllistyneillä tyyppillisiä (emt., s. 1045). Tuolloin yksilötason tekijöitä kutsuttiin rakenteellisiksi, mikä viittasi pysyviin ja synnynnäisiin ominaisuuksiin. Rakenteellisten tekijöiden käsittely oli yleistä etenkin biologisen psykiatrian alalla.

Lievällä sielullisella vajavuustilalla Erkkilä tarkoitti lievää kehitysvammaisuuden astetta. Suomessa oli vakiintunut 1900-luvun alkupuolella jaottelu ”idiootteihin” eli ”tylsämielisiin”, ”imbesilleihin” eli ”vähämielisiin” ja ”debiileihin” eli ”heikkomielisiin”. Jaottelu kuvasti älykkyyttä portaittain, mutta arviointimenetelmät olivat epätarkkoja (Harjula, 1996, s. 61–66; Pietikäinen, 2020, s. 14). Vielä Erkkilän aikaan psykiatriassa hyödynnettiin samaa jaottelua, joskin Erkkilä viittasi yleisemmin lievään vajaamielisyyteen sen tarkemmin määrittelemättä. Lievä on kuitenkin oletettavasti viittannut debiiliyskategoriaan.

Luonteen poikkeavuudella Erkkilä tarkoitti psykopatiaa, jolla tuona aikana selitettiin käytöstä ja persoonallisuuden ominaisuuksia, joiden katsottiin poikkeavan normaalista. Psykopatiadiagnoosin juuret olivat Saksassa ja saksalaisessa biologisessa psykiatriassa. Aiemmassa tutkimuksessaan Erkkilä oli liittänyt psykopatian muun muassa lasten itsemurhien syihin (Myllykangas ym., 2016), mikä kuvaa viittauksia luonteen poikkeavuuteen yleisemminkin: psykopatia oli yleiskategoria, jolla selitettiin rikollisuutta, konflikteja yksilön ja yhteiskunnan välillä ja yleisemmin sopeutumattomuutta esimerkiksi laitosympäristöissä (Parhi, 2019).

Erkkilä tarkensi ”sairasmielisten väkisinmakaajien” alatyyppejä: tunteettomilta puuttui myötätunto toisia kohtaan, itseään tehostavat tyydyttivät itsekeskeisinä ihmisinä tarpeensa väkivalloin, ja ”itse-epävarmat” kokivat

alemmuudentunnetta esimerkiksi ulkonäkönsä vuoksi (Erkkilä, 1952, s. 1045). Ryhmittelyt olivat eräänlaisia myöhemmin persoonallisuushäiriönä tunnetuiksi tulleiden diagnoosien prototyyppejä. Tunteettomassa esimerkiksi oli vahvoja yhteneväisyyksiä epäsosiaalisen persoonallisuushäiriön ja psykopatian nykykäsitteiden kanssa, itseään tehostava puolestaan muistutti narsistista persoonallisuushäiriötä.

Suomalaisten suhtautuminen saksalaisten yrityksiin tarkoittaa psykopaatteja erilaisiin ryhmiin vaihteli, sillä tapaukset, joihin tyyppittelyä pyrittiin soveltamaan, eivät sopineet yksiselitteisesti ryhmittelyjen raameihin vaan saattoivat edustaa useampaa. Tätä harmitteli esimerkiksi psykiatri Martti Kaila vuonna 1946 ilmestyneessä teoksessaan *Nuorisori-kollisuuden syyt*. Tunnetuin psykopaattityyppien luokittelija oli saksalaispsykiatri Kurt Schneider (1887–1967), jonka näkemyksiä Kaila arvioi ja arvosteli omassa teoksessaan. Hän huomautti, ettei ”itse-epävarmoja psykopaatteja” ollut hänen aineistossaan ainuttakaan (Kaila, 1946, s. 198), vaikka Erkkilällä epävarmuus oli yksi tyyppillisiä arvioitujen ominaisuuksia. On selvää, että Erkkilän käyttämä, Schneiderilta omaksuttu ryhmittely oli vain suuntaa antava, sillä Erkkilä ei arvioinut tapauksia henkilökohtaisesti (toisin kuin Kaila) vaan oli muiden kirjaaman hallinnollisen aineiston varassa.

Kokonaisuudessaan Erkkilän rakenteellisten tekijöiden arviointia voi luonnehtia biologisen saksalaispsykiatrian tutkimusperinteesen nojaavaksi, mikä osoittaa suomalaistieteen loitontuneen toisen maailmansodan jälkeen saksalaistieteestä asteittain, ei repäisemällä (ks. myös Hietala, 2006). Rikoksentekijöitä tarkastelemaan tutkimussuuntaukseen (ks. esim. Kaila, 1946, s. 1–84) se on tuskin tarjonnut oikeuspsykiatrisesta nä-

kökulmasta uutuusarvoa. Vuonna 1968 valmistuneessa väkisinmakaamisrikollisuuden kasvua käsittelevässä selvityksessä tekijöitä ei sanallakaan arvioitu patologisoimisnäkökulmasta siitä huolimatta, että tutkimusaineistoon kuului muun muassa lääkintöhallituksen aineistoja (Anttila ym., 1968), mikä osaltaan viittaa perinnöllisten ja synnynnäisten tekijöiden arvioinnin vanhanaikaistumiseen ainakin julkisessa keskustelussa 1960-luvun lopulla.

MAALLISTUMISEN SEURAUKSIA

Erkkilän yhteiskunnallisten olosuhteiden kuvaukset muistuttavat ”kiireistä ja kuluttavaa elämäntahtia” (Erkkilä, 1952, s. 1056) tapaillessaan moderniin aikaan sitoutuvaa diskursssia, johon liittyi vakuuttuneisuus ”nykyaikaisen” elämänmenon vaikutuksesta mielenterveyteen (ks. esim. Pietikäinen, 2005). Arjen kuluttavuutta merkittävämmällä sijalla Erkkilän väkisinmakaamisrikollisuuden nousuun liittyvässä analyysissä oli kuitenkin kristinuskon merkitys; hänen mukaansa ”kristilliseen maailmankatsomukseen perustuva käsitys sukupuolikysymyksestä on alkanut hajota” (Erkkilä, 1952, s. 1055). Vaikka Erkkilä mielsikin sukuvietin vakioksi, ajassa muuttumattomaksi vietiksi, tulkitsi hän, että kristillinen kirkko oli ”istuttanut kuulijoihinsa” ”estoja ja pidäkkeitä”, jotka olivat yleisen maallistumiskehityksen myötä heikkenemässä. Lennokkaalla kielellä hän täsmensi: ”Ei enää uskota sukuvietin alhaisuuteen ja saastaiseen syntisyyteen, joka on muka peräisin isästä perkeleestä” (emt., s. 1055–1056).

Erkkilä ei mieltänyt maallistumisprosessia kielteiseksi eikä tiukemmalla uskontokurilla pysäytettäväksi, vaan tarjosi toisenlaisen strategian väkisinmakaamisrikosten ennalta-

ehkäisyyn: sukupuolikasvatukseen tulisi panostaa niin koulussa kuin kotiooloissakin. Tätä hän piti aiemmin laiminlyötynä ja arveli sen johtuvan siitä, että sukupuolikasvatuksen pelättiin hävittävän lapsen luontaisen häveliäisyyden. Hän kuitenkin uskoi sen estävän rikoksia (emt., s. 1056–1057). Erkkilän kannanotto muistuttaa lähes sanasta sanaan tuon ajan sukupuolikasvatusoppaiden esipuheisiin kirjoitettuja kannanottoja. Oppaiden tarpeeseen vastattiin kirjoittamalla suomalaisia teoksia, joista vuonna 1949 julkaistu *Perhekasvatusta tehostamaan: Esitelmää nuorisolle sukupuolikysymyksestä* koostettiin asiantuntijajoukolla. Mukana oli myös useampi psykiatriaan perehtynyt osallistuja. Tiedontarvetta täydennettiin myös käännösteoksilla, kuten vuonna 1952 ilmestyneellä amerikkalaiskirjalla *Haikara ei sinua tuonut*, sekä vuonna 1955 ilmestyneellä, samoin amerikkalaisella teoksella *Kodin ja koulun sukupuolikasvatus* (Bergholm, 1949; Pemberton, 1952; Strain, 1955). Erkkilän kannanotto ei siis ollut ainutlaatuinen, joskin linjassa muiden sukupuolikasvatuksen modernisoitumista vaativien kanssa. Taustalla oli pyrkimys vaikuttaa sosiaaliin ongelmiin, kuten sukupuolitauteihin ja ei-toivottuihin raskauksiin. Erkkilä liitti sukupuolikasvatuksen tarpeeseen myös seksuaalirikollisuuden ehkäisyyn.

POHDINTA

Lääkäri Sven Erkkilä tulkitsi väkisinmakaamisrikosten tilastollisen kasvun osana maallistumisprosessia, joka oli toisen maailmansodan aikana ja välittömästi sen jälkeen ulotumassa niin kaupunkeihin kuin maaseudulle. Väkisinmakaamisrikosten määrän kasvun pysäyttämiseksi Erkkilä tarjosi ympäristön muokkaamista, mikä tarkoitti käytän-

nössä seksuaalikasvatusta, joka toisen maailmansodan jälkeisen ajan suosiossa olleen sosiaalisuunnittelun muotona voisi estää rikosia. Kokonaistulkinnassa on kuitenkin mukana vahvasti biokriminologinen elementti, sillä tiettyjen yksilöiden perinnölliset tekijät olivat implisiittisesti mukana ratkaisussa: mikäli väestö saisi seksuaalikasvatusta, ympäristö ei lietsoisi valmiiksi poikkeavia, jotka olivat muita alttiimpia rikoksentekejiä. Poikkeavuusdiskurssi oli tyypillistä toisen maailmansodan jälkeisessä suomalaispsykiatriassa, eikä Erkkilän näkemys siis poikkea aikakauden oikeuspsykiatrisesta eikä laajemminkaan ajateltuna psykiatrisesta ajattelusta. Jossain määrin on ollut kyse Suomen sisäisestä kuplasta; esimerkiksi kriminologi Janne Kivivuori on kuvannut, kuinka Veli Verkon biokriminologinen lähestymistapa kohtasi vastustusta kansainvälisissä sosiologipii-reissä (Kivivuori, 2017). Perinnöllisyyttä ja synnynäisyyttä painottanut, toista maailmansotaa edeltävästä saksalaispsykiatriasta lähtöisin oleva ajattelu väistyi Suomessa hiljalleen 1960-luvulle tultaessa.

Seksuaalirikosten historian tarkastelu tuo lisäsyvyyttä Erkkilän ajattelun tulkintoihin. Autonomian ajan rikoksia tutkinut Miikka Vuorela on todennut oikeustilan olleen 1800-luvulla seksuaalisen väkivallan uhrin kannalta varsin kielteinen. Raiskauksen ilmoituskynnys oli maatalousyhteiskunnassa korkea ja oikeusprosessi suojeli miestä perättömiltä syytöksiltä ja rikoksesta ilmoittaminen aiheutti naiselle todennäköisesti monenlaisia hankaluuksia (Vuorela, 2021, s. 107–114). Vielä 1900-luvulla jo lainsäädäntö piti ilmoituskynnyksen korkealla: esimerkiksi huorinteko oli rikoslain alainen vuoteen 1948, salavuoteuskin vuoteen 1926 saakka. Mikäli mies olisi todettu syyttömäksi väkisinmakaamiseen, olisi nainen voinut näyttäytyä rikoksentekejänä. Nykypäivän näkökulmasta on

selvää, etteivät tilastot anna oikeaa kuvaa väkisinmakaamisrikosten määrästä. Suomen virallisiin tilastoihin perehtyessä voi välittömästi havaita tilastollisen harhan myös Erkkilän ajattelussa. Erkkilän tulkitsema nousujohteisuus välittömästi sotien jälkeen kuvaa ennemminkin rikostyyppin ilmoitettua vähäisyyttä sota-aikana. Siinä missä vuonna 1941 väkisinmakaamisrikoksia tilastoitiin viisi, tilastoitiin niitä vuosikymmen takaperin vuonna 1931 kaikkiaan 26. Jos mukaan otetaan poliisin tietoon tulleet rikokset, ei pelkät tuomiot, lukumäärä on 80 (Suomen virallinen tilasto, 1931). Jo epäsuhta poliisin tiedossa olevien rikosten ja syypäiksi tuomittujen lukumäärän välillä antaa viitteitä siitä, ettei oikeudenkäynneissä ole useinkaan päädytty rangaistukseen, mikä ei taatusti ole rohkaisut naisia ilmoittamaan kokemastaan seksuaalisesta väkivallasta.

Erkkilän artikkeli on mielenkiintoinen siksi, että se nostaa esiin vaietun aiheen, jonka Erkkilä itse muotoili pidetyn ”arkaluontoisena, jopa häpeällisenä asiana, joka salaperäisyyden verhoon kätkeytyneenä on pysynyt suureksi osaksi yleisen tietoisuuden ulkopuolella” (Erkkilä, 1952, s. 1035). Erkkilä ei ehkä tullut täysin huomioineeksi väkivaltakulttuuria eli rakenteita, jotka ylläpitivät väkivallan mahdollisuutta tai auttoivat piilottamaan sitä (Lidman, 2015), niin kuin hänen tapansa tulkita tilastoja osoittaa, mutta hän nosti väkisinmakaamisrikokset yhteiskunnalliseen keskusteluun ja edisti tällä niin naisten asemaa kuin lainsäädännön kehitystä.

KIRJALLISUUS

- Anttila, I., Myhrberg, P. & Törnudd, P. (1968). *Selvitys väkisinmakaamisrikollisuuden lisääntymisestä*. Helsinki: Kriminologinen tutkimuslaitos sarja M, N:o 2.
- Bergholm, K. (1949). *Perhekasvatusta tehostamaan. Esitelmiä nuorisolle sukupuolikäytöstä*. Helsinki: Opetusministeriö.
- Bourke, J. (2007). *Rape: A History from 1860 to the Present*. London: Virago. ISBN: 978-1844081554.
- Erkkilä, S. (1938). *Klinisch-statistische Untersuchung über die gerichtpsychiatrisch Untersuchten Verbrecher in Finnland in den Jahren 1895-1919*. Helsinki: Mercatorin kirjapaino.
- Erkkilä, S. (1952). Väkisinmakaamisrikoksesta ja sen tekijöistä. *Duodecim*, 68(12), 1035–1058.
- Harjula, M. (1996). *Vaillinaisuudella vaivatut. Vammaisuuden tulkinnat suomalaisessa huoltokeskustelussa 1800-luvun lopulta 1930-luvun lopulle*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-dor-000545>
- Hietala, M. (toim.) (2006). *Tutkijat ja sota. Suomalaisten tutkijoiden kontakteja ja kohtaloita toisen maailmansodan aikana*. Jyväskylä: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. ISBN: 951-746-791-5.
- Holmila, A. & Mikkonen, S. (2015). *Suomi sodan jälkeen. Pelon, katkeruuden ja toivon vuodet 1944–1949*. Keuruu: Atena. ISBN: 9789523001121.
- Huijgen, T., van de Grift, W., van Boxtel, C., & Holthuis, P. (2018) Promoting historical contextualization: the development and testing of a pedagogy. *Journal of Curriculum Studies*, 50(3), 410–434. <https://doi.org/10.1080/00220272.2018.1435724>
- Häkkinen, A. (1995). *Rahasta – vaan ei rakkaudesta. Prostituutio Helsingissä 1967–1939*. Helsinki: Otava. ISBN: 9789511134992.
- Ikola, T. (2018). *Martti Kaila ja karkeat jyvät. Suomalainen kriminologia ja kriminaalipoliittinen ajattelu oikeuspsykiatri Martti Kailan tekstien valossa vuosina 1935–1955*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201802011131>
- Kaarninen, M. (2006). Nuorisokulttuurin läpimurto. Teoksessa Häggman, K. (toim.) *Täältä tulee nuoriso! 1950–79* (s. 8–37). Helsinki: WSOY. ISBN: 9789510317877.
- Kaila, M. (1946). *Nuorisorikollisuuden syyt yksilötutkimuksen valossa*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Kivimäki, V. & Hytönen, K-M. (toim.) (2015). *Rauhaton rauha. Suomalaiset ja sodan päättymisen 1944–1950*. Tampere: Vastapaino. ISBN: 978-951-768-534-4.
- Kivivuori, J. (2017). Veli Verkko as an Early Criminologist: A case study in scientific conflict and paradigm shift. *Scandinavian Journal of History*, 42(2), 144–165. <https://doi.org/10.1080/03468755.2016.1265854>
- Lidman, S. (2015). *Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia*. Helsinki: Gaudeamus. ISBN: 9789524958608.
- Mattila, M. & Eskola, P. (2021). ”Pikkutyttöjen ahdistelijat vaarattomiksi!”. *Kast-raatio seksuaalirikosten käsittelymuotona Suomessa 1935–1970. Historiallinen Aikakauskirja*, 119(2), 223–237.
- Myllykangas, M. (2014). *Rappeutumisen, tiedostamaton vai yhteiskunta? Lääketieteellinen itsemurhatutkimus Suomessa vuoteen 1985*. Oulu: Acta universitatis

- ouluensis B 120 humaniora.
<http://urn.fi/urn:isbn:9789526204468>
- Myllykangas, M. & Parhi, K. (2016). The Unjustified Emotions: Child Suicide in Finnish Psychiatry from the 1930s until the 1970s. *The Journal of the History of Childhood and Youth*, 9(3), 489–508.
<https://doi.org/10.1353/hcy.2016.0053>
- Parhi, K. (2018). Young Man M: Political Violence, Moral Insanity, and Criminal Law in Finnish Psychiatry in the 1870s and 1880s. *Scandinavian Journal of History*, 43(3), 348–364.
<https://doi.org/10.1080/03468755.2018.1430582>
- Parhi, K. & Lauerma, H. (2018). Joukkosuggestion vallassa. Suomen sisällissotaan ja sitä edeltäneisiin levottomuuksiin osallistuneiden oikeuspsykiatrisen arviointi osana kansallisen eheytyksen politiikkaa. *Lähde*, 15(1), 25–38.
<http://hdl.handle.net/10138/298864>
- Parhi, K. (2019). *Sopeutumattomat. Psykopatian historia Suomessa*. Helsinki: Silta. ISBN: 9789522346001.
- Peltonen, M. (1997). *Kerta kiellon päälle. Suomalainen kieltolakimentaliteetti. Vuoden 1773 juopumusasetuksesta kieltolain kumoamiseen 1931*. Hämeenlinna: Tammi. ISBN: 951-31-0969-0.
- Pemberton, L. (1952). *Haikara ei sinua tuonut. Kasvuikäisten sukupuolikasvatusta*. Helsinki: Pellervo.
- Pietikäinen, P. (toim.) (2005). *Modernity and Its Discontents: Sceptical Essays on the Psychomedical Management of Malaise*. Riga: Axel and Margaret Ax:son Johnson Foundation. ISBN: 91-89672-05-4.
- Pietikäinen, P. (2020). *Kipeät sielut: Hulluuden historia Suomessa*. Helsinki: Gaudamus. eISBN: 9789523456549.
- Rikoslaki siihen kuuluvine asetuksineen* (1906). Helsinki: G. W. Edlund.
- Sorainen, A. (2011). Siveellisyys ja seksuaalisuus Suomen rikosoikeustieteessä. Teoksessa Pulkkinen, T. & Sorainen, A. (toim.) *Siveellisyydestä seksuaalisuuteen. Poliittisen käsitteen historia* (s. 192–239). Helsinki: SKS.
<https://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-dor-000596>
- Strain, F. (1955). *Kodin ja koulun sukupuolikasvatus. Neuvoja vanhemmille, opettajille ja nuorison ohjaajille*. Helsinki: Otava.
- Suomen virallinen tilasto* (1931). Poliisin tietoon tulleet rikokset; Syypäiksi tuomitut. Helsinki: Tilastokeskus.
- Tikka, M. & Nevala, S-L. (2020). *Kielletyt leikit. Tanssin kieltämisen historia Suomessa 1888–1948*. Keuruu: Atena. ISBN: 9789523006133.
- Tikka, M. (2022). *Kun radio ei soittanut renkutuksia. Eli ketä ja miksi Yleisradio ei soittanut 1948–1955*. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Tilastokeskus (2007). *Vuosisata suomalaista autoilua*. Noudettu 20.9.2021 osoitteesta <https://www.stat.fi/tup/suomi90/loka-kuu.html>
- Vuorela, M. (2021). *Autonomian ajan rikos ja rangaistus oikeustilaston valossa. Tutkimus rikollisuuden ja rangaistuskäytännön kehityksestä Suomessa ja muissa Pohjoismaissa vuosina 1809–1917*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0682-7>

ENGLISH SUMMARY

Katariina Parhi: Secularising sexuality: Rape after the Second World War in Finland.

The article deals with interpretations of rape in the field of social medicine in Finland after the Second World War. The analysis is based on physician Sven Erkkilä's article "Rape – the deed and the doers". The main method in use is historical contextualization of social medicine. The research questions are the following: how was rape understood after the Second World War? How was it explained? Erkkilä analyses environmental factors connected to rape, including attitudes and places, as well as hereditary factors, including "feeble-mindedness" and "psychopathy". As a form of crime prevention, he suggests sex guidance at home and in schools. His solution represents social planning, which was typical to the era. Erkkilä's research reflects a wider change in general attitudes toward sexual violence.

Keywords: rape – sexual violence – history – medicine – 1950s

Nuorisoriikollisuuskyselyn tutkimuskäyttö tähän asti ja tulevaisuudessa

NOORA ELLONEN

JOHDANTO

Rikollisuustilastot antavat varsin harhaanjohtavan kuvaan nuorisoriikollisuuden määrästä, koska vain pieni osa nuorten tekemistä rikoksista päätyy viranomaisten tietoon ja siten rekisterien kautta tilastoihin. Kattavampi kuva nuorten rikollisuudesta ja sen syistä edellyttää itseilmoitusmenetelmiin perustuvaa kyselypohjaista kokonaisrikollisuustutkimusta (Kivivuori, 2011). Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti perusti vuonna 1995 (siloin vielä Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos) ensimmäisen suomalaisen nuorille suunnatun kokonaisrikollisuustutkimuksen käynnistämällä Nuorisoriikollisuuskyselyt (NRK). Siitä lähtien NRK on toteutettu neljän vuoden välein perustuen kansallisesti edustavaan otokseen 15–16-vuotiaista. Pyrkimyksenä on tuottaa tietoa nuorten rikoskäyttäytymisestä ja rikosten uhriksi joutumisen määrästä, piirteistä ja kehityksestä.

Viimeisen yhdeksän mittauskerran myötä NRK:sta on muotoutunut tärkeä ja tunnettu nuorisoriikollisuuden kokonaisosoitinjärjestelmä. NRK:n tuottamaa tietoa on hyödynnetty niin julkisessa keskustelussa nuorisoriikollisuuden tilasta (Kerkelä, 2021) kuin kriminaalipoliittisessa keskustelussa ja päätöksenteossa (Kinnunen, 2021). Tilannekuvan luomisen ja käytännön toimien kehittämisen rinnalla NRK:lla on ollut merkittävä rooli kotimaisen nuorisoriikollisuutta käsittelevän tutkimustiedon tuotannossa.

Tässä puheenvuorossa tarkastellaan, millaisiin kysymyksiin NRK:n eri vuosien aineistoihin perustuvissa tieteellisissä julkaisuissa

on etsitty vastauksia ja millaisiin viitekehyksiin kysymyksenasettelut ovat nojautuneet. Puheenvuoro perustuu 25.5.2021 Kriminologian päivillä pitämäni esitelmään *Nuorisoriikollisuuskyselyn tutkimuskäyttö tähän asti ja tulevaisuudessa*. Sen taustalla ei ole systemaattista katsausta tutkimusjulkaisuista, joissa on käytetty NRK:ta vaan tarkastelu perustuu vapaampaan läpiluentaan ja kategorisointiin ilman varsinaista analyysyä.

Koulu NRK:n keruupaikkana

Koulut ovat merkittävä nuorille suunnattujen kyselyjen toteutuspaikka. Tutkimusten mukaan kyselyaineiston kerääminen kouluympäristössä lisää sen validiteettia verrattuna kotona tehtyihin kyselyihin. (Naplava & Oberwittter, 2002). Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että kyselyn toteuttaminen kouluympäristössä mahdollistaa paremmin vastaamismahdollisuuden riippumatta nuoren taustatekijöistä (Köllisch & Oberwittler, 2004).

NRK on THL:n järjestämän Kouluterveyskyselyn rinnalla yksi vakiintuneimmista kouluissa toteutettavista kyselyistä. Vaikka yleisesti kyselytutkimusten kohdalla on viimeisen vuosikymmenen aikana kärsitty merkittävästä kyselyinnokkuuden laskusta ja vastausprosentit ovat alhaisia, on NRK:n vastausprosentti ollut kerta toisensa jälkeen vähintään 80. Kysely saatiin toteutettua onnistuneesti jopa keväällä 2020, jolloin NRK kerättiin juuri samaan aikaan, kun opetus siirrettiin koronan takia kouluista koteihin. Toki

se on edellyttänyt paljon työtä: niin NRK kuten muutkin isot kouluissa toteutettavat kyselytutkimukset ovat viime vuosina törmänneet koulujen laskevaan halukkuuteen osallistua kyselyjen toteuttamiseen. Syyt liittyvät tutkimuspyyntöjen suureen määrään ja siihen, että kyselyn järjestäminen voi häiritä normaalia koulurutiinia. Koska NRK:n tyyppiset kansalliset kyselytutkimukset ovat kuitenkin erittäin tärkeitä ilmiöiden kehityksen seurannassa ja päätöksenteon tietopohjana, on viime aikoina herätelty keskustelua siitä, miten tällaisten keskeisten kyselyjen toteutus kouluissa saadaan jatkossa turvattua.

NRK:ssa käytetyt kysymykset ovat pysyneet yhdeksänä mittauskertana osin samoina ja osin vaihdelleen eri vuosina. On ilmeistä, että kyselyyn päätyvät kysymykset ohjaavat kyselyaineistoihin perustuvien tutkimusten kysymyksenasettelua: on vaikea tarkastella ilmiöitä, joita ei ole kyselyssä tutkittu. Siten tässä puheenvuorossa kuvatut NRK-aineistoihin perustuvien tutkimusjulkaisujen tarkastelu kertoo paitsi aiheeseen tarttuneiden tutkijoiden kiinnostuksesta, myös kyselyaineiston tarjoamista mahdollisuuksista. Näitä mahdollisuuksia on käytetty monipuolisesti ja NRK-aineistoa on hyödynnetty niin kriminologian, psykologian, terveystieteiden, nuorisotutkimuksen kuin taloustieteenkin näkökulmasta.

Miksi jotkut nuoret tekevät rikoksia?

Yhteiskunnan näkökulmasta NRK:n tärkein tehtävä on kuvata nuorisorikollisuuden tilaa ja siinä tapahtuneita muutoksia, jotta niihin voitaisiin viranomaistoimin reagoida. Tämä on tärkeää myös tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta, sillä kansallisesti edustavien lukujen raportointi ei ole itsestään selvää. Kriminologian kentällä ehkä sitäkin enemmän erityisesti kansainvälistä tutkijakuntaa kiinnostaa keskustelu rikollisuuden syistä ja seurauksista, joihin NRK:ta tutkimuksissaan

käyttäneet tutkijat ovatkin laajasti tarttuneet. Teoreettisesti näissä tutkimuksissa on nojattu perinteisiin kriminologisiin teorioihin, kuten itsekontrolliteoriaan ja sosiaalisen kontrollin teoriaan. Esimerkiksi matalan itsekontrollin on osoitettu olevan yhteydessä laaja-alaisesti nuorten rikoskäyttäytymiseen (Ellonen ym., 2021b; Kivivuori ym., 2016; Lowe ym., 2022; Salmi & Kivivuori, 2006). Erityisenä tutkimuskohteena ovat olleet viharikokset sekä rikoksen tekemisen (Näsi ym., 2016) että rikokseen uhriutumisen näkökulmasta (Ellonen ym., 2021a) ja rikekäyttäytyminen internet-ympäristössä (Aaltonen & Salmi, 2013; Ellonen ym., 2021b). Näissä kaikissa on nostettu esiin matalan itsekontrollin merkitys.

Sosiaalisen kontrollin osalta on tarkasteltu eniten perheen sosiaalisen kontrollin merkitystä. Perheen puutteellisen sosiaalisen kontrollin on todettu olevan yhteydessä laaja-alaisesti rikoskäyttäytymiseen (Ellonen, 2008; Ellonen ym., 2021b; Kivivuori & Salmi, 2006). Viharikosten kohdalla perheen sosiaalisen kontrollin puutteen on osoitettu olevan yhteydessä viharikosten tekemiseen (Näsi ym., 2016) mutta yhteyttä viharikosten kokemiseen ei ole löydetty (Ellonen ym., 2021a). Myös internetiin liittyvissä rikkeissä perheen sosiaalisen kontrollin puutteen merkitys vaihtelee. Sen on osoitettu olevan yhteydessä laittomaan lataamiseen (Aaltonen & Salmi, 2013) mutta yhteyttä internetissä tapahtuvaan kiusaamiseen ei ole löydetty, kun henkilön itsekontrolli on huomioitu (Ellonen ym., 2021b).

Tutkimukset heikon itsekontrollin ja heikon sosiaalisen kontrollin yhteydestä rikoskäyttäytymiseen ovat pääasiassa keskenään samoja: Samoissa tutkimuksissa on siis huomioitu molemmat selittäjät. Näissä itsekontrollin merkitys on selvempi kuin sosiaalisen kontrollin, joka on kiinnostava sisällöllinen kysymys, joskin kehottaa samalla tarkastelemaan itsekontrollin ja sosiaalisen kontrollin

mittareiden validiutta, jota NRK:n kohdalla ei ole juurikaan tutkittu.

Muutamassa tutkimuksessa yksilön itsekontrollin ja perheen sosiaalisen kontrollin rinnalla on huomioitu myös koulun sosiaalinen kontrolli. Näiden tutkimusten mukaan koulun sosiaalinen kontrolli vähentää erityisesti poikien aktiivista rikoskäyttäytymistä, mutta ei niinkään tyttöjen. Jos oppilaat kokevat sosiaalisen kontrollin hyvin eri tavoin (suuri vaihtelu), positiivinen vaikutus vähenee. (Ellonen ym., 2008.) Nämä koulun sosiaalista kontrollia käsittelevät tutkimukset ovat laajentaneet teoreettista keskustelua perinteisten kriminologisten teorioiden lisäksi sosiaalisen pääoman teoreettiseen keskusteluun. (Ellonen, 2008; Ellonen ym., 2008; Salmi & Kivivuori, 2006).

Vielä astetta virallisempaakin kontrollia on tarkasteltu NRK:n avulla. Elsa Saarikkomäen ja Janne Kivivuoren (2013) tutkimuksen mukaan poliisikontrolli kohdistuu eri tavoin erilaisiin nuoriin. Esimerkiksi nuoret, joiden koulutukselliset tavoitteet ovat matalat, raportoivat kokevansa enemmän poliisikontrollia, kun rikoskäyttäytyminen sekä sosioekonomista asemaa kuvaavat muuttujat on huomioitu. Tutkimukset herättävät tärkeää keskustelua sosiaalisen valikoitumisen merkityksestä poliisikontrollissa (ks. myös Saarikkomäki, 2017).

Myös rutiinotoimintojen teoria tunnustetaan kontrolliteoreettisten näkökulmien rinnalla NRK:ta hyödyntävissä tutkimuksissa, joskin se rooli on merkittävästi vähäisempi kuin kontrolliteorioiden. Rutiinotoiminnoista keskitytään erityisesti nuorten alkoholin käyttöön, jonka on osoitettu lisäävän nuorten rikoskäyttäytymisen riskiä (Ellonen & Aaltonen, 2012; Kivivuori, 2000; Lavikainen ym., 2011). Richard Felson ja kollegat (2008) tarkastelivat alkoholinkäytön ja rikekäyttäytymisen yhteyden kausaalisuutta ns. epäsuorasti, eli vertaamalla selitysmalleja, joissa se-

litetään alkoholin käytön yhteyttä rikoskäyttäytymiseen yleensä ja alkoholin käytön yhteyttä selvänä tehtyihin rikkeisiin. Alkoholin käytön yhteys näyttäytyy analyysin mukaan näennäisenä lievissä rikoksissa (esim. näpistys). Vakavien rikosten (esim. väkivalta) ja alkoholinkäytön yhteys viittaa enemmän kausaaliyhteyteen.

Uusimmissa NRK:n aineistoihin perustuvissa tutkimuksissa rutiinotoimintojen teoriaa on sovellettu myös muilla kuin alkoholinkäyttöön liittyvillä muuttujilla. Vertaisryhmän merkitystä on tarkasteltu aseiden kantamisen ja väkivaltaisen käyttäytymisen osalta todeten, että rikoksia tekevä vertaisryhmä lisää riskiä näihin molempiin (Lowe ym., 2022; Saukkonen ym., 2020). Rutiinotoimintoja kuvaavilla muuttujilla ei sen sijaan ole löydetty olevan yhteyttä viharikoksiin uhrituumiseen (Ellonen ym., 2021a)

Perinteisiin kriminologisiin teorioihin kiinnittyneiden selitysmallien lisäksi rikoskäyttäytymistä on selitetty NRK:n aineistoja hyödyntävissä tutkimuksissa paljon erilaisia psykosomaattisilla tekijöillä. Tutkimusten mukaan psyykkiset oireet lisäävät rikoskäyttäytymistä (Backman ym., 2015; Saukkonen ym., 2016; Laajasalo ym., 2014) ja riittämättömän ja huonolaatuinen uni lisäävät riskiä sekä omaisuusrikosten että väkivaltarikosten tekemiseen (Backman ym., 2015). Yhteyttä on pohdittu myös toisinpäin. Rikekäyttäytymisen on osoitettu lisäävän psykosomaattisia oireita (Kivivuori, 2000).

Myös koston ja kostomyönteisyyttä on tarkasteltu NRK:n avulla rikoskäyttäytymisen selittäjänä. Vuoden 2016 aineistoon perustuvan analyysin mukaan kostomotiivilla on varsin näkyvä rooli nuorten rikoskäyttäytymisessä. Joka toisessa nuorten väkivaltateoissa ja 10–20 prosentissa kotoa karkaamisessa tai vandalismissa on taustalla kostomotiivi. Koston tarve voi juontua paitsi omista aikaisemmista uhrikokemuksista myös läheisten ihmisten kokemuksista. Joka neljäs

koston vuoksi tehty rike tehtiin ystävän tai sukulaisen puolesta (Kivivuori ym., 2016).

Sen lisäksi, että kosto voi olla yksittäisen teon motiivi, henkilöllä voi olla yleisemmin kostomyönteisiä ajatuksia. Uusimmissa NRK:ssa onkin kysytty vastaajan mielipidettä siitä, onko kosto oikeutettua tietyissä tilanteissa. Ilmiöstä on puhuttu analyyseissä kostomyönteisyytenä ja sen on osoitettu selittävän varsin voimakkaasti henkilön rikoskäyttäytymistä, kun itsekontrolli, sosiaalinen kontrolli ja ystävien rikoskäyttäytyminen on huomioitu. (Lowe ym., 2022). Kosto niin yksittäisen teon motiivina kuin asenteenakin on varsin tärkeä tutkimuskohde myös tulevien NRK-aineistojen kohdalla.

Taustamuuttajat: statistista parrasvaloihin

Edellä esitetyt rikoskäyttäytymistä selittävät tutkimukset perustuvat valtaosin perusregressiomalleihin. Sisällöllisesti kiinnostavien selittäjien lisäksi malleissa on käytetty erilaisia taustamuuttajia selittäjinä, pääasiassa vakioitavien tekijöiden roolissa. Puhuttaessa nuorten rikoskäyttäytymisestä nämä ”pois vakioitavat” taustatekijät ovat joskus kuitenkin varsin mielenkiintoisia. Suhteessa kansainväliseen kirjallisuuteen on mielenkiintoista, että tässä suomalaisessa aineistossa perherakenteen ja vanhempien koulutuksen tai työttömyyden merkitys näyttää varsin vaatimattomana nuorten rikoskäyttäytymisen selittäjänä. Erot tyttöjen ja poikien raportoimassa rikekäyttäytymisen määrässä sen sijaan ovat selviä. Eroja tyttöjen ja poikien välillä löytyy myös selitysmalleissa (esim. Ellonen ym., 2008) mutta niitä on tutkittu varsin vähän. Selvä puute NRK:ssa on sukupuolikäsityksen kapeus dikotomisena muuttujana. Uusimmassa vuonna 2020 kerätyssä aineistossa tyttö ja poika -vaihtoehdot ovat saaneet rinnalleen vaihtoehdon ”joku

muu”, mutta edelleen kysymyksen monipuolistamista voisi jatkossa miettiä.

Maahanmuuttotaustan yhteyttä rikoskäyttäytymiseen on tutkittu NRK:n avulla varsin vähän. Osin ehkä siksi, että aikaisemmissa aineistoissa maahanmuuttajien osuus oli vielä liian pieni. Uusimmissa aineistoissa maahanmuuttajien osuus on jo merkittävästi suurempi ja sen merkityksen analysointi olisi mahdollista. Rikoskäyttäytymisen esiintyvyyden vertailua maahanmuuttajien ja kantasuomalaisen kesken on raportoitu vain yhdessä artikkelissa (Salmi ym., 2015). Muissa, rikoskäyttäytymistä selittävissä analyyseissä maahanmuuttotaustan vaikutus on vakioitu pois varsinaisten selittäjien ja selitettävien ilmiöiden yhteydestä sillä perusteella, että maahanmuuttajataustan ajatellaan olevan yhteydessä rikoskäyttäytymiseen eri tavoin kuin kantasuomalaisuuden. Tulevaisuuden NRK-aineistoilla olisi tärkeä perehtyä tähän monisäikeiseen asiaan paremmin. Ylipäätään nostaisin haasteeksi siirtää statistin roolina pidetyt niin sanotut taustamuuttajat parrasvaloihin, saadaksemme yksityiskohtaisempaa tietoa nuorten rikoskäyttäytymisestä.

Osin maahanmuuttotaustaisuuteen liittyvä teema on myös viharikokset, jotka ansaitsevat tulevien NRK-aineistojen osalta mielestäni enemmän huomiota, sillä ilmiöstä on tehty kiinnostavia havaintoja aikaisempien NRK-aineistojen osalta (Näsi, 2016; Ellonen ym., 2021a). Yhtenä viharikosten tekemisen selittäjänä on muun muassa raportoitu viharikoksiin uhriutuminen. Ilmiö voi kiinnostavasti liittyä aiemmin esille nostettuun koston teemaan ja liittyä yleisesti kriminologisessa tutkimuksessa tuttuun väkivalta- ja uhrikokemusten kasautumiseen.

Kasautuminen

Monien erilaisten tekojen yhtäaikainen tarkastelu on yksi itseilmoitukseen perustuvien rikosuhrikyselyjen merkittävä hyöty. NRK:n

aineistojen analyysien mukaan rikoskäyttäytyminen kasautuu samoille henkilöille ja rikoskäyttäytyminen selittää rikoskäyttäytymistä vahvasti (esim. Aaltonen & Salmi, 2013; Ellonen ym., 2021a; Lowe ym., 2022; Saukkonen ym., 2016). Rikosten kasautumisen yhteydessä tehdään tutkimuksissa joskus eroa spesialistien ja generalistien välille, eli niiden, joille kasautuu useita saman rikostyyppin rikoksia, ja niiden, jotka tekevät kaikenlaisia rikoksia. NRK:sta saadut tulokset viittaavat selvästi yleiseen ja laaja-alaiseen normirikkomisaltiuteen, johon pureutuminen yksittäisten tekemuotojen sijaan olisi tärkeää.

Kasautumiskeskusteluun voidaan liittää myös uhrikokemukset. Kansainvälisessä kirjallisuudessa puhutaan *victim-offender overlapista*, eli siitä, miten rikosten tekijät ovat usein myös rikosten uhreja. NRK-aineistoihin perustuvat analyysit tukevat tätä, sillä uhrikokemukset selittävät rikoskäyttäytymistä (esim. Lowe ym., 2022; Saukkonen ym., 2016) ja rikoskäyttäytyminen uhrikokemuksia (esim. Ellonen ym., 2021a).

Metodologista kehitystyötä

Sisällöllisten kysymysten lisäksi NRK-aineistojen perusteella on tehty paljon metodologista kehitystyötä. Ensinnäkin NRK:ta on kehitetty kyselyinstrumenttina jatkuvasti kuluneiden vuosien aikana. Toiseksi NRK:sta kiinnostuneet tutkijat ovat olleet menetelmällisten trendien etulinjassa ja soveltaneet rohkeasti omassa ajassaan uudenlaisia asetelmia. (Felson ym., 2008; Ellonen ym., 2008). NRK:n perusteella on tehty myös useita tutkimuksia vastaamiseen mahdollisesti vaikuttavista tekijöistä tulosten luotettavuuden näkökulmasta (Kivivuori & Salmi 2009; Kivivuori ym., 2013; Laajasalo ym., 2016). Esimerkiksi Kivivuoren, Salmen ja Walserin tutkimus (2013), jossa tarkasteltiin, onko nuor-

ten raportoimissa rikosmäärissä eroa jos tutkimustilannetta valvoo oma opettaja tai ulkopuolinen tutkimusavustaja, on varsin ainutlaatuinen tutkimus siitä, miten opettajan läsnäolo tutkimustilanteessa ei heikennä kyselyn luotettavuutta.

Rikkeitä tekevä nuori NRK:n näkökulmasta

Jos piirretään kuvaa rikoskäyttäytyvästä nuoresta edellä esitettyjen tutkimusten tulosten perusteella, voidaan sanoa nuorten rikekäyttäytymisen olevan laaja-alaista ja kasautuvaa. Selviä normirikkomisaltiutta selittäviä tekijöitä ovat matala itsekontrolli (jota voidaan bufferoida hyvällä sosiaalisella kontrollilla), sosiaalisen kontrollin puute, kostonmyönteisyys, alkoholin käyttö sekä huonot terveystottumukset, kuten puutteellinen uni ja rikosaltis ystäväpiiri. Normirikkoajat raportoivat enemmän psykososiaalisia ongelmia. Perherakenteen suhteen rikkeitä tekevät nuoret ovat moninaisista perhetaustoista. Tulevien NRK-aineistojen perusteella voitaisiin tulevaisuudessa pyrkiä täydentämään tätä varsin yleistä kuvaa tarkemmilla yksityiskohdilla ja mekanismien ja yhteyksien paremmalla kuvaamisella soveltamalla monipuolisempia tutkimusmenetelmiä. Myös teoreettista viitekehystä voisi monipuolistaa. Nykyisissä analyyseissä esimerkiksi itsekontrollin ja sosiaalisen kontrollin merkitys otetaan osin oletetunlaisena ja tutkimuksista puuttuu esimerkiksi pohdinta näiden kahden kontrollimuodon välisestä suhteesta. Myös itsekontrollin eri osien, kuten impulsiivisuus ja riskinottohalukkuus, yhteyksiä rikoskäyttäytymiseen ei ole eritelty analyyseissä ollenkaan. Myös muut teoreettiset lähestymistavat ansaitsevat jatkossa enemmän huomiota. Teoreettisen keskustelun monipuolistaminen menetelmällisen monipuolistamisen rinnalla voisi rakentaa entistä parempaa kokonaiskuvaa nuorten rikoskäyttäytymisestä.

Toisaalta nuorten rikoskäyttäytymiseen liittyvät ilmiöt muuttuvat ajassa ja NRK:n aineistoihin perustuvien tutkimusten on tärkeää pysyä mukana tässä muutoksessa. Suhteessa siihen, mitä tiedämme nuorten rikoskäyttäytymisen entistä voimakkaammasta kasautumisesta pienelle ryhmälle, edellä esitettyjen tutkimusten tulokset vertaisryhmän suuresta merkityksestä on ehdottomasti aihe, jota tulee tutkia jatkossa enemmän. Päihteiden rooli ja päihteet itsessään ovat erilaisia nykyisten ja tulevien nuorten elämässä, jos verrataan vuoden 1995 kyselyyn vastanneita nuoria. Päihteiden vaikutuksia on kuitenkin tutkittu varsin vähän uusimmista NRK-aineistoista, mikä on niin ikään yksi tärkeä jatkotutkimusten aihe. Kuten edellä tuli lisäksi jo todettua, toivoisin näkeväni taustamuuttujien merkityksen nostamista statistin roolista parrasvaloihin, mukaan lukien maahanmuuttotaustan kaikessa sen moninaisuudessaan.

Vaikka NRK on ensisijaisesti poikkileikkausaineisto ja toistetut poikkileikkausaineistot voidaan hyvällä mielikuvituksella nähdä omanlaisena pitkittäisaineistona, olisi tulevaisuudessa hyvä miettiä myös sitä, mahdollistaisiko NRK jonkinlaista aitoa pitkittäisasetelmaa tai olisiko NRK:n tietoja yhdistettävissä esimerkiksi rekisteriaineistoon. Tämä mahdollistaisi paitsi monipuolisempien menetelmien käytön, myös elämäntapa- ja elämäntilanteiden huomioimisen entistä paremmin. Rikoskäyttäytyminen kun ei ole yksittäinen muusta elämästä irrallaan oleva tapahtuma, ja nuoruutta edeltää ja nuoruutta seuraa erilaiset elämäntilanteet ja kehitysvaiheet. Mahdollisuus näiden huomioimiseen analyysin tasolla lisäisi ymmärrystämme nuorisoriikollisuudesta.

KIRJALLISUUS

- Aaltonen, M. & Salmi, V. (2013). Versatile Delinquents or Specialized Pirates? A Comparison of Correlates of Illegal Downloading and Traditional Juvenile Crime. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 14(2), 188-195. <https://doi.org/10.1080/14043858.2013.837267>
- Backman, H., Laajasalo, T., Saukkonen, S., Salmi, V., Kivivuori, J., & Aronen, E. T. (2015). Are qualitative and quantitative sleep problems associated with delinquency when controlling for psychopathic features and parental supervision? *Journal of Sleep Research*, 24(5), 543-548. <https://doi.org/10.1111/jsr.12296>
- Ellonen, N. (2008). Adolescent delinquency and social control in Finnish schools: A multilevel analysis. *Journal of Scandinavian Studies on Criminology and Crime Prevention*, 9(1), 47-64. <https://doi.org/10.1080/14043850801990357>
- Ellonen, N., Kääriäinen, J., & Autio, V. (2008). Adolescent Depressiveness and School Social Support: A Multilevel Analysis of a Finnish Sample. *Journal of Community Psychology*, 36(4), 552-567. <https://doi.org/10.1002/jcop.20254>
- Ellonen, N. & Aaltonen, M. (2012). The association between drinking and victimization among Finnish adolescents: Estimating the size of the causal effect. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 29(2), 125-138. <https://doi.org/10.2478/v10199-012-0009-8>
- Ellonen, N., Danielsson, P., Tanskanen, M., Kaakinen, M., Suonpää, K., & Oksanen, A. (2021a). Individual and community-level predictors of hate crime victimization among Finnish adolescents. *Journal of Youths Studies*, 24(9), 1251-1272. <https://doi.org/10.1080/13676261.2020.1828845>

- Ellonen, N., Minkkinen, J., Kaakinen, M., Suonpää, K., & Oksanen, A. (2021b). Does parental control moderate the effect of low self-control on adolescent offline and online delinquency? *Justice Quarterly*, 38(5), 827-848. <https://doi.org/10.1080/07418825.2020.1738526>
- Felson, R., Savolainen, J., Aaltonen, M. E., & Moustgaard, H. (2008). Is the association between alcohol use and delinquency causal or spurious? *Criminology*, 46(3), 785-808. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2008.00120.x>
- Kerkelä, L. (18.2.2021). Tutkimus: Nuoret tekevät ennätyksellisen vähän rikoksia, vakava väkivalta näyttää kuitenkin lisääntyneen. *Helsingin Sanomat*. Viitattu 4.3.2020. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007810417.html>
- Kinnunen, A. (2021). Nuorten kokonaisrikkollisuuden seuranta ja rikosten ehkäisy oikeusministeriössä. *Kriminologia*, 1(1), 91-99. <https://doi.org/10.54332/krim.109022>
- Kivivuori, J. (2000). Delinquent behaviour, Psychosomatic symptoms and the idea of 'Healthy delinquency'. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 1(2), 121-139. <https://doi.org/10.1080/140438500300076117>
- Kivivuori, J. (2011). *Discovery of Hidden Crime: Self-Report Delinquency Surveys in Criminal Policy Context*. Oxford: Oxford University Press.
- Kivivuori, J. & Salmi, V. (2009). The Challenge of Special Needs Education in School-Based Delinquency Research. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 10(1), 2-17. <https://doi.org/10.1080/14043850902814530>
- Kivivuori, J., Salmi, V., & Walser, S. (2013). Supervision Mode Effects in Computerized Delinquency Surveys at School: Finnish Replication of a Swiss Experiment. *Journal of Experimental Criminology*, 9(1), 91-107. <https://doi.org/10.1007/s11292-012-9162-z>
- Kivivuori, J., Savolainen, J., & Aaltonen, M. (2016). The revenge motive in delinquency: Prevalence and predictors. *Acta Sociologica*, 59(1), 69-84. <https://doi.org/10.1177/0001699315607969>
- Köllisch, T. & Oberwittler, D. (2004). Wie ehrlich berichten männliche Jugendliche über ihr delinquents Verhalten? [How Honestly Male Adolescents Report About Their Delinquent Behaviour?]. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 56(4), 708-735. <https://doi.org/10.1007/s11577-004-0110-4>
- Laajasalo, T., Saukkonen, S., Kivivuori, J., Salmi, V., Lipsanen, J., & Aronen, E. T. (2014). Brief report: Self-reported psychopathic-like features among Finnish community youth: Investigation of the factor structure of the antisocial personality screening device. *Journal of Adolescence*, 37(7), 1185-1188. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2014.08.010>
- Laajasalo, T., Aronen, E. T., Saukkonen, S., Salmi, V., Aaltonen, M., & Kivivuori, J. (2016). To tell or not to tell? Psychopathic traits and response integrity in youth delinquency surveys. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 26(2), 81-93. <https://doi.org/10.1002/cbm.1940>
- Lavikainen, H., Salmi, V., Aaltonen, M. E., & Lintonen, T. (2011). Alcohol-related harms and risk behaviors among adolescents: Does drinking style matter? *Journal of Substance Use*, 16(3), 243-255. <https://doi.org/10.3109/14659891.2010.499492>

- Lowe, C., Ellonen, N., Miller, B., & Peltonen, K. (2022). Best Served Cold: Vengeful Attitudes and Violence among Finnish Adolescents. *Deviant Behavior*, 43(2), 163-178. <https://doi.org/10.1080/01639625.2020.1789379>
- Naplava, T. & Oberwittler, D. (2002). Methodeneffekte bei der Messung selbstberichteter Delinquenz von männlichen Jugendlichen [Methodological Effects in the Measurement of Self-Reported Delinquency Among Males]. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 85(6), 401–423. <https://doi.org/10.1515/mks-2002-00062>
- Näsi, M., Aaltonen, M., & Kivivuori, J. (2016). Youth hate crime offending: the role of strain, social control and self-control theories. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 17(2), 177–184. <https://doi.org/10.1080/14043858.2016.1260332>
- Saarikkomäki, E. A. O. (2017). *Trust in public and private policing: Young people's encounters with the police and private security guards*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0638-4>
- Saarikkomäki, E. & Kivivuori, J. (2013). Young People as Objects of Police Control in a Nordic Context: Who Are the Socially Visible Targets? *European Journal on Criminal Policy and Research*, 19(4), 351-368. <https://doi.org/10.1007/s10610-013-9204-8>
- Salmi, V. & Kivivuori, J. (2006). The Association between Social Capital and Juvenile Crime. *European Journal of Criminology*, 3(2), 123-148. <https://doi.org/10.1177/1477370806061967>
- Salmi, V., Kivivuori, J., & Aaltonen, M. (2015). Correlates of immigrant youth crime in Finland. *European Journal of Criminology*, 12(6), 681-699. <https://doi.org/10.1177/14773708155587768>
- Saukkonen, S., Laajasalo, T., Jokela, M., Kivivuori, J., Salmi, V., & Aronen, E. T. (2016). Weapon carrying and psychopathic-like features in a population-based sample of Finnish adolescents. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 25(2), 183-191. <https://doi.org/10.1007/s00787-015-0724-2>

The future of Nordic criminal policy evaluation

LARS HØJSGAARD ANDERSEN

Nordic criminal policy evaluation has unique features, such as ones related to policy context, policy content, and the availability of excellent register data. This paper briefly lays out these features and argues that the future of Nordic criminal policy evaluation could well lie in exploiting these features even more. It is argued that we should aim to tie criminal policy evaluation to social policy evaluation more broadly. And that we should aim to use policy evaluations to study margins of behavior rather than “just” measure average effects of reforms or policies. These aims will be hard to reach unless we think of and search for even better data than we already have.

Kirjoitus pohjautuu Andersenin Kriminologian päivillä 2021 pitämään plenaariluentoon. Teksti julkaistaan lehdessä poikkeuksellisesti englanniksi.

INTRODUCTION

Nordic criminal policy evaluation has many features that distinguish it from criminal policy evaluation more broadly. The features cover policy context (e.g., expansive welfare states and penal exceptionalism), policy content (e.g., noncustodial alternatives to imprisonment and resocialization programs), and data availability. Each feature may be able to draw in the attention of international criminologists; in combination, they characterize just how unique Nordic criminal policy evaluation is.

Access to information on policy context, policy content, and data, supported by a high degree of transparency in our bureaucracies, have paved the way for a growing number of studies published in scientific journals. As witness to this development, Figure 1 shows the trend in Google Scholar hits on keywords related to Nordic criminal policy evaluation. The figure shows a linear trend; what appears

to be a quadrupling over the last 20 years! Of course, some of this trend could be driven by increased research production overall, and the quadrupling in Figure 1 is thus obviously an overstatement – but for now, let us leave evaluation standards aside and celebrate the increasing demand for Nordic criminal policy evaluation.

In this paper, I outline some of the reasons why I think Nordic criminal policy evaluation – or, more specifically, criminal policy evaluations from the Nordic countries – has become popular, and I point to directions which I think may represent the future of this type of policy evaluation. My focus is on data and research design, but I will also touch upon policy context and policy content.

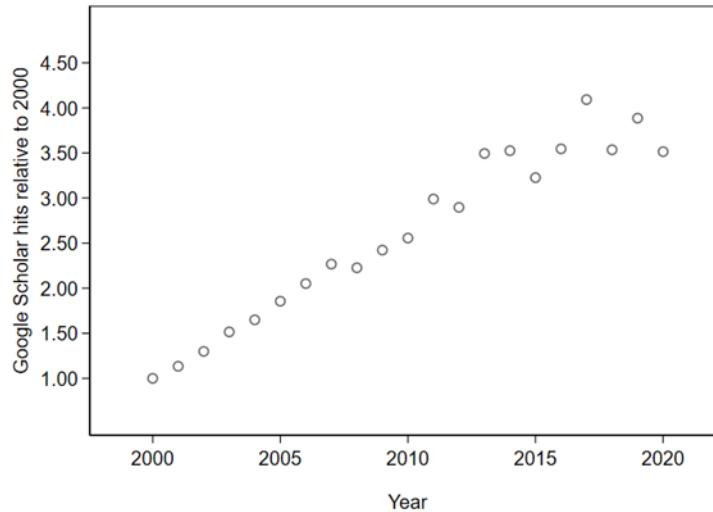

Figure 1. Trend in Nordic criminal policy evaluation related keyword hits on Google Scholar, 2000-2020. Note: Keywords are *crime, evaluation, Denmark, Finland, Norway, Sweden*.

POLICY CONTEXT AND POLICY CONTENT

The two most obvious features of the Nordic policy context and the content of our criminal policies concern extensive welfare states and penal exceptionalism. Our welfare states are known as generous and universal, providing social safety nets that successfully prevent (absolute) poverty and, in broad terms, aid and assist lesser fortunate citizens. Their focus on equality is strong, carried forth by economic redistribution.

Penal exceptionalism was coined by Pratt (2008) who focused on how the penal philosophies and penal policies of the, yes, Nordic countries differ from other contexts. As such, it is no surprise that the term offers a pretty good approximation of our penal environments. In brief, penal exceptionalism implies low incarceration rates, short sentences, humane prison conditions, the expanded use of noncustodial alternatives to imprisonment, and a focus on resocialization and rehabilitation over retaliation.

Recent developments in the Nordic countries diverge somewhat from the ideal typical penal exceptionalism, at least or perhaps especially in Denmark. Here, sentence lengths

have increased, prisons' capacity is now under severe pressure, mandatory control features (such as cell searches and drug tests) have been adopted into the daily schedule during imprisonment, and minimum sentences (e.g., solitary confinement in a punishment cell) have been introduced for in-prison illicit behavior (e.g., smoking or carrying contraband). And it has been shown that imprisonment rates in the Nordic countries may signal artificially low punitiveness because point-in-time measures of the number of imprisoned persons per 100,000 citizens (the imprisonment rate) captures only the *stock* of prisoners at that point in time, not the number of persons that *flow* in and out of prisons throughout the year (and which, because of short sentences, is larger in the Nordic countries than elsewhere; see Aebi & Tiago, 2020). Some scholars also correctly observe that underneath the 'exceptional' surface of penal policies in the Nordic countries, punitive practices speak against our adherence to penal exceptionalism, such as when we keep pretrial detainees in lengthy solitary confinement (e.g., Smith, 2012). Despite these divergences from the ideal typical penal exceptionalism, however, the penal policies and the sentencing regimes of the Nordic countries

still overall represent more lenient regimes, with many measures aimed at resocialization.

REGISTER DATA

Another exceptional feature of the Nordic countries is register data (I again narrowly focus on Denmark, the context I know best). Basically, every interaction a citizen has with representatives of the system – healthcare, education, employment, taxes, the criminal justice system, to name just a handful – is recorded on the citizen’s unique identification number. Much of the resulting data is mandatorily reported to the national statistical agency, which then stores the data securely. Researchers can apply for access to anonymized versions of the data – which is still linkable across registries using individual identifiers – provided they and the research institution that employs them adhere to specific laws (in the case of Denmark, see <https://www.dst.dk/en/OmDS/lovgivning>), including the GDPR.

Because the individual identifiers are unique both within and across time, it is, in practice, possible to track persons back and forth in time both within and across the registries. This essentially enables the description of a citizen’s life from before birth (e.g., prenatal measures of health and the mother’s reported smoking behavior during pregnancy in the Medical Birth Register) and until when and how the citizen passed away (Death Register) or emigrated (Database of Historical Migrations), including most system contact the citizen had during his or her lifetime – such as contact with the criminal justice system (the Central Crime Registers) – and which family members the citizen has. As certain types of system contact become relevant or obsolete, new registers are added or discontinued, making Nordic register data information organisms rather than datasets per se (see Andersen, 2018; Lyngstad & Skardhamar, 2011

for more detailed discussions of the nature of register data).

In terms of criminal policy evaluation (as well as policy evaluation in general), many features of register data are superior to what is found elsewhere. The chance to create datasets of relevant people around the introduction of a penal policy, for example, is a strong feature as it allows us to run policy evaluations as natural experiments. Natural experiments take many forms, but most straightforwardly relevant for policy evaluation is when, for example, the introduction of a new policy clearly demarcates a pre-policy regime and a post-policy regime while suppressing people’s ability to affect whether they are governed (typically sentenced) under one or the other regime; a policy evaluation strategy that often succeeds at overcoming problems of unobserved heterogeneity (Dunning, 2012).

As an example, consider the expansion of the use of home confinement under electronic monitoring in Denmark in 2008. Before the reform (which was approved on June 17, 2008 and in effect from July 1, 2008), only those convicted of traffic related offenses and offenders younger than 25 years of age serving a sentence shorter than three months could be considered for home confinement under electronic monitoring. Conversely, however, after the reform, offenders older than 25 years were folded into the electronic monitoring scheme. Figure 2 shows the consequences for the relevant offenders’ chance of serving their prison sentences at home under electronic monitoring, illustrating a clear and abrupt change.

Another strength of register data is the ability to merge individual-level data, such as that used to produce Figure 2, to the timing of sanctions. Several studies have exploited

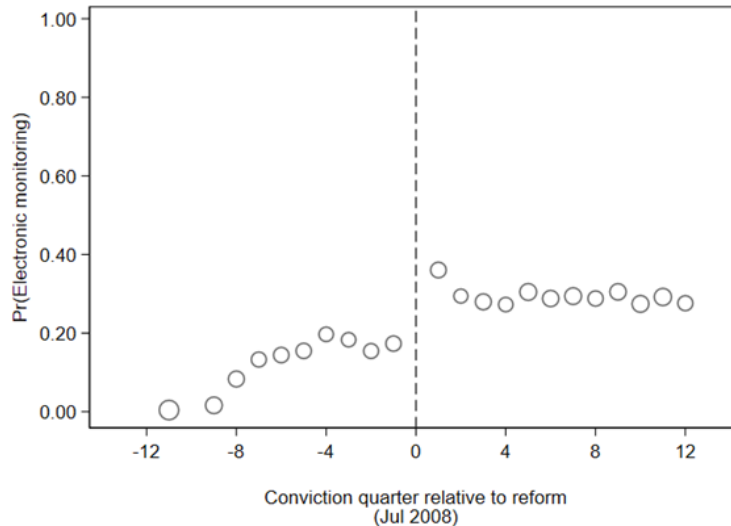

Figure 2. Share of offenders sentenced to 3 months of imprisonment or less who serve the sentence at home under electronic monitoring. Note: X-axis bins represent a quarter of conviction relative to the reform date ($x = 0$). Data thus covers July 2005 to July 2011.

such linkage to analyze the impact of noncustodial alternatives to imprisonment. Home confinement under electronic monitoring has been shown to, for example, decrease the risk of relationship dissolution (Fallesen & Andersen, 2017) for people over 25 years of age and to reduce dependence on social assistance (Andersen & Andersen, 2014) and improve educational outcomes of offenders under 25 years of age (Larsen, 2016), who have also been shown to have lower rates of criminal recidivism (Jørgensen, 2011 in Denmark, also see Marklund & Holmberg, 2009 in Sweden). Related studies have found the use of community service to reduce criminal recidivism and improve labor market outcomes (Andersen, 2015; Klement, 2015). And studies have found that children whose fathers did not have to serve a sentence in prison because community service became available as an alternative have lower risks of experiencing foster care placement (Andersen & Wildeman, 2014) and have lower risk of being criminally charged by young adulthood (Wildeman & Andersen, 2017).

TRANSPARENCY IN POLICY AND IMPLEMENTATION

Access to individual-level data that can be merged across many domains in a context of policy reform does not suffice to produce good policy evaluations. We also need information about both the content and implementation of the policy reforms under study; how, when, and why policies are implemented should not be ignored.

Again, the Nordic context offers great opportunities, as our bureaucracies offer high levels of transparency. In Denmark, for example, most relevant information concerning laws – political debates related to the different versions of law proposals (including the formulation of the proposals), public hearing responses, official commentaries, historical versions of the laws, and all dates of law proposals, passes, and enactments – is available through *Retsinformation* (www.retsinformation.dk). This database links documents related to laws and law proposals and links to related laws and documents, including parliamentary material.

Figure 3 represents an empirical example of why information related to all aspects of reform can be important in (criminal) policy evaluation. In 1994 in Denmark, increasing rates of violent crimes caused concern, leading the government to introduce a sanctioning reform aimed at both serious and repeat violent offenders, increasing sentence length in cases of aggravated assault and repeat instances of common assault. In addition, it was believed that time from the criminal act to adjudication was too long, which was believed to challenge people's (and especially victims') sense of justice. With the reform, caps were set on how long public prosecutors could spend on the different parts of a criminal case, and no more than 30 days should now separate the filing of the criminal charge and the beginning of court proceedings, for example.¹

The reform changed both sanction severity and time to adjudication for repeat violent offenders and for those convicted of common

assault, effectively providing variation in two parameters. This makes it hard to distinguish the impact of each feature separately for these offenders, which again stresses the importance of meticulously knowing the details of the reform under study. But for first-time common assault offenders, the reform only targeted time to adjudication, enabling the analysis of the impact of time to adjudication on outcomes.²

Figure 3 shows median time (in days) from charge to conviction (i.e., time to adjudication) in the relevant cases from before to after the reform and shows a clear decrease in time to adjudication. The reform was enacted on May 19, 1994, marked by the dashed vertical line. Importantly, time to adjudication obviously decreased *prior* to the reform, which challenges the reform's relevance for providing variation in time to adjudication that is exogenous to the cases and offenders under study. Scrutinizing documents, however, and this is the point, revealed that specifically the

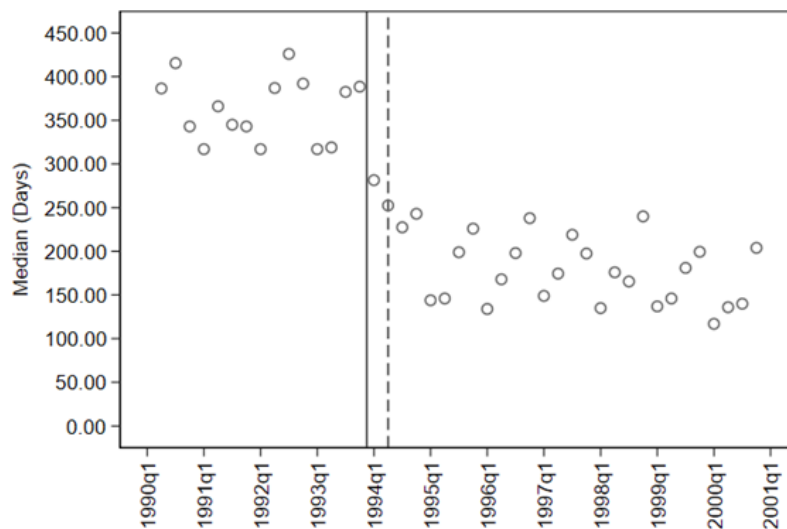

Figure 3. Median time to adjudication in common assault cases, Denmark 1990-2000. Note: Dashed vertical line marks the timing of the official reform implementation date. Solid vertical line marks when the Chief Public Prosecutor sent the new case processing guidelines to prosecutors. X-axis refers to quarterly bins of conviction dates.

¹ For additional details on the reform and its implementation, see Appendix A2 in Andersen (2020).

² From a policy perspective, such evaluation is useful as it represents a parameter that can in fact be manipulated; from a theoretical perspective, it is useful as

time to adjudication reflects sanction celerity/swiftness, which according to deterrence theory, should matter for the criminal decision-making process. For more discussion, see Andersen (2020).

caps on time to adjudication had already been sent from the Chief Public Prosecutor to the public prosecutors on January 11, 1994, about four months earlier than the official date of reform implementation would have one believe. In Figure 3, this true implementation is marked by the solid vertical line; this timing fits better with the decrease in time to adjudication arising from the policy implementation.³

Two studies have exploited the variation in time to adjudication for first-time common assault offenders that was the result of the January 11, 1994 change. Andersen (2020) shows that shorter time to adjudication leads to increased criminal recidivism over a five-year period for the youngest offenders (age 15-20), which is explained by the specific age-timing of imprisonment that coincides with the peak of the age/crime curve. Bacak, Andersen, and Schnittker (2019) increase the length of follow-up to 10 years and focus on different measures of mental health. They show that shorter time to adjudication leads to worsened mental health along dimensions such as seeking contact with mental health services, receiving treatment, and being charged with the possession of drugs.

It is worth noticing that the two studies that exploit the 1994 reform for causal inference were published more than 25 years after the policy was implemented. Without access to the records on reform implementation, it quite simply would not have been possible to undertake the evaluations. Again, the publicly available documentation of (historical) policy reform was essential.

³ See Andersen (2020) and Bacak, Andersen, and Schnittker (2019) for more statistical tests of the exogeneity assumption.

THE FUTURE OF NORDIC CRIMINAL POLICY EVALUATION

The future of Nordic criminal policy evaluation may well lie in exploiting the merits of policy context, policy content and transparency, and excellent data even further. What we have is unique if not exceptional, and we have every reason to keep producing criminal policy evaluations along the lines we have been for years. Such policy evaluations are invaluable to public policy.

But we also have reason to expand the scope of our evaluations. With linkable data on so many domains of people's lives and a context of policy reform and transparency, we have the chance to move beyond criminal *policy evaluation* and in addition use criminal policies for *behavior evaluation*. What I mean by this is twofold. First, adding data that traditionally falls outside the criminological realm enables us to show that criminal policy evaluation *is* social policy evaluation. Quite simply, we should look beyond criminal recidivism and focus on several domains of life. Many studies already do so, and I will only here applaud the effort and invite more studies to follow. Second, if we can use detailed knowledge on which margins change in what manner with a given criminal policy reform, we may have the chance to tie these margins of change to behavioral changes. This effectively focuses more on the mechanisms that drive behavioral change than the fact that "policies as packages" may or may not matter. Doing so would isolate the active ingredients of the policies, knowledge of which could then be used in crime prevention even outside of criminal policy.

Moving from evaluating the behavioral effects of policies to studying the mechanisms that drive the behavioral effects is no easy task, however. This is because although the

implementation of policy reforms can – if well implemented – provide variation in pre and post policy regimes that can often be shown to be exogenous to individuals' choices and characteristics, the same needs to be true for each margin the policy affects. Analyzing whether it is an income effect or simply avoiding going to prison that drives down recidivism rates among persons serving at prison sentence at home under electronic monitoring, for example, is not straightforward. At first, we might want to think about comparing criminal recidivism among those under electronic monitoring, split by whether the person holds a job or not, to similar persons before the reform, who would thus all have to serve the sentence in prison (because the alternative was just not possible at that point). But because employment or program participation is a prerequisite for this noncustodial alternative, the expansion of the policy might have employment effects, pushing marginal persons, who without the reform would not have a job. We now face a comparability challenge because whereas we wanted to compare those with a job after the reform to those with a job prior to the reform, the two groups are no longer comparable (unless we are willing to assume that marginal persons are in all relevant (observed as well as unobserved) ways identical to non-marginal persons; a quite strong assumption). In this way, reforms can produce compound effects along several margins (the reform effect) without offering the chance to analyze the mechanisms that drive the effects.

The chance to break down compound effects of policies thus hinges on the provision of exogenous variation in the various margins of behavior that the policies might affect. To reach this end, there are essentially two strategies that could make sense: exploiting existing data sources even better and actively engaging in the implementation of the policies.

Open the data treasuries even more

As was already discussed, access to high quality administrative data is a unique feature of Nordic criminal policy evaluation, and most international evaluators are likely to be envious of what we have. But this does not mean that we have access to all the relevant data that is being recorded. In fact, in my experience the various types of agencies and institutions that people encounter record much more data than what they are required to submit to the national statistical agencies. The Danish Prison and Probation Service, for example, records almost any thinkable type of information they can on people who are under the purview of the criminal justice system – and all it is mandated to report to Statistics Denmark concerns spells of incarceration (admission dates, transfer dates, release dates, type of facility, arrest / pretrial detainment / post-conviction sentence, and the like). Luckily, the Danish Prison and Probation Service knows the value of evaluation and is often willing to share specific information from their databases, pending formal approval and data safety precautions. Examples include detailed information on the use of disciplinary sanctions for in-prison behavior, which has led to two recent contributions to research on the consequences of conditions of confinement: one focusing on punishment cell placement and post-release mortality (Wildeman & Andersen, 2020a) and one focusing on punishment cell placement and trajectories of crime and employment (Wildeman & Andersen, 2020b). Indeed, organizational willingness to cooperate and share data obviously makes life as a policy evaluator easier, and we should do what we can to ease such cooperation.

Policy planners and implementors, give us a call!

Another and more proactive way of obtaining the type of data and variation at the margins of interest lies in direct collaboration with policy planners and implementors. If only they would reach out to us when designing and implementing new policies, our endeavors for pushing the evaluation frontier would be easier. Easier, but still not easy; sometimes it could be possible to assist the implementation of policies in ways that improve our chances of obtaining variation on margins we have an interest in. This, for example, could be obtained by not implementing every moving part of a policy at once, not implementing it for everyone at once, or – what we as evaluators would be the most appreciative of – provide explicitly random variation in the rollout of relevant features of the policies.

Deliberately providing variation in specific parameters of interest when developing or implementing policies can be controversial, and concern often arises over whether randomization implies the deliberate withholding of something good (the policy) from people, based not on the merits of those people or policies but simply on chance. The concern is reasonable if we are willing to assume that all new policies are always good for everyone. However, for most new policies, we have little to no empirical base to lean on, and we really have no way of knowing whether they are good, bad, or neither prior to their implementation. It is therefore our job as evaluators to explain how treatment allocation by chance is, by definition, fair from the individual's point of view, and how random variation offers dramatic improvements to our chances of producing evaluations of the highest standards. At the end of the day, policy planners and implementers often do have an interest in increasing the evaluative potential of policies, they just may not necessarily know how to do so.

CONCLUSION

Nordic criminal policy evaluation is in a good place. We have access to excellent data, and we live in a context with many reforms that can be exploited for evaluation; reforms and policies that are well-documented because of the high degree of bureaucratic transparency in our countries. Increases in research from our context speak to this positive story. Meanwhile, to lay out an even brighter future for Nordic criminal policy evaluation, we (at least in my opinion) need to take on tasks that are not straightforward, such as aiming to tie behavioral mechanisms to policy effects to gain deeper understanding of why we observe the effects that we do, and tie criminal policy evaluation more directly to social policy evaluation. This task is not easy and requires meticulous attention to the details of data and reforms/policies. In some instances, we have what we need in existing data. In other instances, we can dig up the data from some of the data treasuries that organizations within our bureaucracies sit on. And in still other instances, we should consider collaborating directly with policy planners and implementors to obtain variation that can meaningfully be used to answer some of the more fundamental questions about the etiology of criminal behavior.

REFERENCES

- Aebi, M. F., & Tiago, M. M. (2020). *Prisons and prisoners in Europe 2019: Key findings of the SPACE I report*. Council of Europe and University of Lausanne.
- Andersen, L. H. (2018). Danish register data: flexible administrative data and their relevance for studies of intergenerational transmission. In E. V. I & S. G. van de Weijer (Eds.), *Intergenerational continuity of criminal and antisocial behavior: an international overview of*

- studies*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315102788-3>
- Andersen, L. H. (2020). Using a natural experiment to measure the impact of swifter punishment on criminal recidivism. *Journal of Experimental Criminology*, 16(2), 289-298. <https://doi.org/10.1007/s11292-019-09355-4>
- Andersen, L. H., & Andersen, S. H. (2014). Effect of electronic monitoring on social welfare dependence. *Criminology & Public Policy*, 13(3), 349-379.
<https://doi.org/10.1111/1745-9133.12087>
- Andersen, S. H. (2015). Serving time or serving the community? Exploiting a policy reform to assess the causal effects of community service on income, social benefit dependency and recidivism. *Journal of Quantitative Criminology*, 31, 537-563. <https://doi.org/10.1007/s10940-014-9237-2>
- Andersen, S. H., & Wildeman, C. (2014). The effect of paternal incarceration on children's risk of foster care placement. *Social Forces*, 93(1), 269-298.
<https://doi.org/10.1093/sf/sou027>
- Bačák, V., Andersen, L. H., & Schnittker, J. (2019). The effect of timing of incarceration on mental health: Evidence from a natural experiment. *Social Forces*, 98(1), 303-328.
<https://doi.org/10.1093/sf/soy102>
- Dunning, T. (2012). *Natural experiments in the social sciences: A design-based approach*. New York City: Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9781139084444>
- Fallesen, P., & Andersen, L. H. (2017). Explaining the consequences of imprisonment for union formation and dissolution in Denmark. *Journal of Policy Analysis and Management*, 36(1), 154-177.
<https://doi.org/10.1002/pam.21933>
- Jørgensen, T. T. (2011). *Afsoning i hjemmet. En effektevaluering af fodlænkeordningen*. Report from the Danish Ministry of Justice. Copenhagen, Denmark: Ministry of Justice.
- Klement, C. (2015). Comparing the effects of community service and imprisonment on reconviction: results from a quasi-experimental Danish study. *Journal of Experimental Criminology*, 11, 237-261.
<https://doi.org/10.1007/s11292-015-9231-1>
- Larsen, B. Ø. (2016). Educational outcomes after serving with electronic monitoring: Results from a natural experiment. *Journal of Quantitative Criminology*, 33, 157-178. <https://doi.org/10.1007/s10940-016-9287-8>
- Lyngstad, T. H., & Skardhamar, T. (2011). Nordic register data and their untapped potential for criminological knowledge. *Crime and Justice*, 40(1), 613-645.
<https://doi.org/10.1086/658881>
- Marklund, F., & Holmberg, S. (2009). Effects of early release from prison using electronic tagging in Sweden. *Journal of Experimental Criminology*, 5, 41-61.
<https://doi.org/10.1007/s11292-008-9064-2>
- Pratt, J. (2008). Scandinavian exceptionalism in an era of penal excess part I: The nature and roots of Scandinavian exceptionalism. *British Journal of Criminology*, 48(2), 119-137.
<https://doi.org/10.1093/bjc/azm072>
- Smith, P. S. (2012). A critical look at Scandinavian exceptionalism: Welfare state theories, penal populism, and prison conditions in Denmark and Scandinavia. In T. Ugelvik & J. Dullum (eds.): *Penal exceptionalism? Nordic prison policy and practice* (pp. 38-57). London: Routledge.
- Wildeman, C. & Andersen, L. H. (2020a). Solitary confinement placement and post-release mortality risk among formerly incarcerated individuals: a population-based study. *The Lancet Public Health*, 5(2), e107-e113.

[https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(19\)30271-3](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(19)30271-3)

Wildeman, C. & Andersen, L. H. (2020b). Long-term consequences of being placed in disciplinary segregation. *Criminology*, 58(3), 423–453.

<https://doi.org/10.1111/1745-9125.12241>

Wildeman, C., & Andersen, S. H. (2017). Paternal incarceration and children's risk of being charged by early adulthood: Evidence from a Danish policy shock. *Criminology*, 55(1), 32-58.

<https://doi.org/10.1111/1745-9125.12124>

Lectio praecursoria

Henkirikokseen johtavat kehityspolut: rekisteritutkimus vakavan väkivallan tekijöistä Suomessa

KAROLIINA SUONPÄÄ

Karoliina Suonpään väitöskirja ”Pathways to Homicide: Social Disadvantage and Criminal Careers of Lethal and Non-Lethal Violent Offenders” tarkastettiin Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa 19.11.2021. Vastaväittäjänä toimi tohtori Aulikki Ahlgrén-Rimpiläinen Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta ja kustoksena professori Janne Kivivuori Helsingin yliopistosta. Väitöskirjan yhteenveto on luettavissa verkko-osoitteessa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0687-2>.

Viime vuonna Suomessa ilmoitettiin poliisille yli 33 000 pahoinpitelyrikosta (Näsi & Kolttola, 2021). Se tarkoittaa yli 600 väkivallantekoa viikossa, yli 90 väkivallantekoa päivässä. Tiedämme, että nämäkin luvut ovat aliarvioita, koska suuri osa väkivallasta ei koskaan tule viranomaisten tietoon. Vakavimmissa tapauksissa väkivalta johtaa uhrin pitkäaikaiseen vammautumiseen tai jopa kuolemaan. Henkirikos merkitsee ihmiselämän päättymistä ja mittaamatonta tuskaa uhrin läheisille. Pelkästään Suomessa kuoli viime vuonna 95 ihmistä tahallisen väkivallan seurauksena ja poliisin tietoon tuli lähes neljäsataa tapon tai murhan yritystä (Näsi & Kolttola, 2021; Suonpää, 2021).

Yksi kirjallisuuden kuuluisimmista henkirikoksista on kuvattu **Fjodor Dostojevskin** (1964) romaanissa *Rikos ja rangaistus* – teos muuten täytti 150 vuotta samana vuonna, kun itse aloitin oman väitöskirjani. Kirjassa nuori ylioppilas Raskolnikov murhaa kylmäverisesti vanhan naisen, koronkiskurin. Teko on

suunnitelmallinen ja täyttäisi murhan tunnusmerkit. Itse rikostapahtumaa kuvaillaan vain muutaman sivun verran, suurin osa tekstistä kuvaa päähenkilön tietä tunnustukseen.

Mutta palataan vielä itse rikostapahtumaan. Koronkiskuri on romaanin kuuluisin uhri, mutta samassa tilanteessa tapahtuu myös toinen surmatyö, jonka uhri on koronkiskurin sattumalta paikalle saapunut sisar. Vaan mitä olisi tapahtunut, jos paikalle ei olisikaan sattunut koronkiskurin hento ja vanha sisar vaan hänen nuori ja vahva poliisiveljensä? Ja mitä jos tämä tulija olisi – toisin kuin Dostojevskin romaanissa – saapunut paikalle muutamia minuutteja aiemmin, riistänyt kirveen säikähäneeltä Raskolnikovilta ja pelastanut vanhan naisen hengen? Olisiko Raskolnikovin nimi tässä tapauksessa enää pahimman mahdollisen teon symboli – vaikka hänen *aikomuksensa* eivät olisi muuttuneet mihinkään?

Kun jopa Raskolnikovin suunnitelmallinen teko olisi voinut sattuman vuoksi jäädä yritykseksi, on luonnollista pohtia, minkälainen

rooli sattumalla on suomalaisissa henkirikoksissa, jotka monin tavoin eroavat kirjassa kuvattusta koronkiskurin murhasta. Tyypillisen suomalaisen henkirikoksen tekijä ja uhri ovat molemmat miehiä, useimmiten keski-ikäisiä, työelämän ulkopuolella (Lehti, 2020). Osapuolilla on usein aiempaa rikostaustaa sekä päihdeongelmia ja usein he ovat päihteiden vaikutuksen alaisia myös itse tapahtumatilanteissa. Itse rikostapahtuma saa yleensä alkunsa tuttavien välillä syttyneestä, verrattain mitättömästä ristiriidasta. Tyypillinen suomalainen henkirikos ei ole salapoliisityötä vaativa murhamysteeri vaan syrjäytymiseen liittyvä tragedia, jonka tekijän poliisi selvittää nopeasti.

Tekonsa jälkeen Raskolnikov tuomitaan kahdeksaksi vuodeksi pakkotyöhön Siperiaan. Suomessakin rikoslaki määrää taposta vähintään kahdeksan vuotta vankeutta, murhasta elinkautisen vankeustuomion. Koska suurin osa vangeista ei suorita koko tuomiota vankilassa, vankeustuomiot ovat käytännössä lyhyempiä. Emme tiedä, minkälainen tuomio Raskolnikoville olisi langennut, jos teko olisikin jäänyt yritykseksi. Useimmissa oikeusjärjestelmissä rikosteon seuraamuksilla on merkitystä: toteutuneista teoista rangaistaan ankarammin kuin yritykseksi jääneistä. Yrityksen ja aikomuksen merkitystä on pohdittu pitkään. Jo 1700-luvulla elänyt filosofi, **Cesare Beccaria** (1998: s. 108) kirjoittaa:

Vaikka lait eivät rankaisekaan aikomuksesta, ansaitsee teko, jolla rikokseen on ryhdytty ja joka antaa ilmi tahdon tehdä rikos, kuitenkin rangaistuksen, joskin lievemmän kuin jos rikos olisi kokonaan tehty. Koska on tärkeää ehkäistä rikoksen yritystä, on oikeutettua rangaista siitä.

Myös Suomen oikeuskäytäntö heijastaa rikoksesta koituvien seurausten merkitystä. Henkirikoksesta langetettava vankeustuomio on keskimäärin yli kaksi kertaa niin pitkä

kuin henkirikoksen yrityksestä seuraava vankeus (Kuusisto Mäkelä & Lappi-Seppälä, 2019).

HENKIRIKOSTUTKIMUSTA JA ELÄMÄNKAARIKRIMINOLOGIAA

Henkirikostutkimuksen pioneeri **Marvin Wolfgang** (1957) on todennut, että sattumalla on merkityksensä henkirikostapahtumissa. Hänen mukaansa joissakin tapauksissa kaksi potentiaalista rikosentekijää kohtaa toisensa – ja sattuma määrittelee sen, kumpi päättyy uhriksi ja kumpi tekijäksi. Tämä saattaa kuvata erityisen hyvin suomalaista henkirikollisuutta.

Yksi tapa pohtia satunnaisuuden merkitystä henkirikoksissa on verrata toteutuneen henkirikoksen tekijöitä niihin väkivaltarikollisiin, joiden teko on jäänyt yritykseksi. Eroavatko toteutuneen henkirikoksen tehneet muista vakavan väkivallan tekijöistä *ennen* rikostekoa? Havaitaanko henkirikoksen tekijöiden elämässä negatiivisia kehityskulkuja: luonnehtiiko heidän elämäänsä kiihtyvä väkivaltaisuus ja heikkenevä tulokehitys? Vai muistutavatko henkirikoksen tekijät taustatekijöiltään muita vakavan väkivallan tekijöitä – ja onko henkirikoksen tekijä poikkeuksellinen vain teon seuraamusten kannalta tarkasteltuna? Entä rikosteon *jälkeen*: tekevätkö henkirikoksesta tuomitut, suoritettuaan merkittävästi pidempiä vankeustuomioita kuin muut vakavan väkivallan tekijät, uusia rikoksia enemmän kuin muut väkivaltarikolliset tai syrjäytyvätkö he useammin yhteiskunnasta?

Näiden kysymysten kautta tutkimukseni asemoituu rikosuratutkimuksen ja elämänkaarikriminologian teemojen alle. Näissä 70- ja 80-luvuilla alkaneissa tutkimussuuntauksissa on perinteisesti seurattu samoja ihmisiä ja tarkasteltu, miten rikoskäyttäytyminen muuttuu ikävuosien karttuessa (Farrington, 2003). Vaikka elämänkaarikriminologiasta ja pitkit-

täisaineistojen käytöstä on tullut osa määrällisen kriminologian valtavirtaa, niitä ei ole juuri hyödynnetty henkirikostutkimuksessa. Niin ikään aikaisempi tutkimus ei juuri ole verrannut henkirikoksen tekijöitä muihin vakavaa väkivaltaa tehneisiin.

Henkirikostutkimus on kehittynyt osin irrallaan muusta väkivaltatutkimuksesta. Osittain tämä jako heijastelee rikosten tilastoitumiseen liittyvää epävarmuutta. Uhrin kuolemaan johtavissa rikoksissa piilorikollisuuden ongelma on pieni; Suomessa lähes kaikki henkirikokset tulevat poliisin tietoon, suurin osa myös selvitetään nopeasti tapahtuman jälkeen. Samaa ei voida sanoa muista väkivaltarikoksista, joiden kohdalla esimerkiksi ilmoitusalttiuden, poliisikontrollin tai oikeusjärjestelmän muutokset vaikuttavat ilmoittamiseen. Henkirikostilastot ovatkin saavuttaneet korkean aseman: niitä on usein pidetty kaikkein luotettavimpana väkivallan mittarina, erityisesti, jos halutaan vertailla eri aikakausien tai eri valtioiden rikostasojia (Kivi-vuori, 2011).

Toinen seikka henkirikostutkimuksen erillisyyteen ja elämäntutkimuksen näkökulmien vähäiseen suosioon henkirikostutkimuksessa liittyy kuolemaan johtavan väkivallan suhteelliseen harvinaisuuteen. Alkuvaiheessa elämäntutkimus tarkoitti käytännössä tietyn kohortin seuraamista kyselytutkimusten avulla. Koska suurin osa väkivallasta ei johda uhrin kuolemaan, on ymmärrettävää, ettei näissä aineistoissa voinut olla kuin kourallinen ihmisiä, jotka päätyivät tekemään henkirikoksen seurannan aikana. Oli siis yksinkertaisesti pragmaattisempaa keskittyä tutkimaan muuta kuin kuolemaan johtanutta väkivaltaa.

Rikoksentehtäjän elämäntutkimuksen tarkastelun sijaan henkirikostutkimus onkin perinteisesti keskittynyt tarkastelemaan itse rikostilannetta. Keskeinen rikostilanteeseen liittyvä ilmiö on uhrin ja tekijän välinen vuorovaikutus. Edellä mainittu Marvin Wolfgang (1957)

on kirjoittanut niin sanotusta *uhrin myötävaikutuksesta* (*victim precipitation*), joka viittaa tilanteisiin, joissa uhrin oma toiminta kasvat-
taa rikoksen todennäköisyyttä. Uhri voi esimerkiksi käyttää väkivaltaa tekijää kohtaan, tai uhata väkivallalla. Uhrin myötävaikutusta on tutkittu erityisesti parisuhdeväkivaltaan liittyen. Wolfgangin mukaan uhrin myötävaikutuksella on erityisen suuri rooli niissä tapauksissa, joissa nainen surmaa parisuhdekumppaninsa, mutta aiempi tutkimus ei ole yksiselitteisesti tukenut tätä näkemystä.

Omassa tutkimuksessani pyrin yhdistämään elämäntutkimuksesta versovia, rikoksentehtäjien rikosuria ja elämäntutkimusta tarkastelevia näkökulmia henkirikostutkijoiden korostamaan uhrin ja tekijän sosiaalista vuorovaikutusta tarkastelemaan lähestymistapaan.

TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TULOKSET

Ovatko henkirikoksen tekijät siis poikkeuksellinen ryhmä? Etsin tähän kysymykseen vastauksia kolmessa osatutkimuksessa. Kahdessa osatutkimuksessa väkivaltarikollisten taustatehtäjiä tutkittiin rekisteriaineistolla, joka sisälsi yli 26 000 henkilöä, joita epäiltiin jostakin väkivallan lajista: lievistä pahoinpitelyistä, perusmuotoisesta pahoinpitelystä, törkeästä pahoinpitelystä, henkirikoksen yrityksestä tai toteutuneesta henkirikoksesta. Näille ihmisille yhdistettiin muista lähteistä tietoa rikosta edeltäneeltä ajalta: esimerkiksi koulutus- ja tulotasosta, aikaisemmista rikoksista sekä heidän omistaan ja heidän vanhempiensa vankeustuomioista. Kolmannessa osatutkimuksessa tutkin pelkästään vankeustuomion saaneita väkivaltarikollisia. Aineisto sisälsi noin kolmetuhatta henkirikoksesta ja muusta vakavasta väkivallasta tuomittua ja heitä seurattiin rekisterien avulla vapautumista seuranneiden kolmen vuoden ajan.

Näin saatiin tietoa vankeuden jälkeisestä uusintarikollisuudesta ja yhteiskuntaan kiinnittymisestä.

Kuinka usein suomalaista henkirikosta edeltää uhrin aggressiivinen käytös? Onko tämä uhrin myötävaikutus erityisen yleistä naisten tekemissä parisuhdetapoissa? Näihin kysymyksiin etsin vastauksia väitöskirjan neljännessä eli viimeisessä osatutkimuksessa, jossa tarkastelin ainoastaan henkirikoksesta epäiltyjä. Vertasin erilaisia henkirikostyyppiä toisiinsa – esimerkiksi naisten tekemää parisuhdeväkivaltaa, miesten tekemää parisuhdeväkivaltaa ja yleisintä henkirikostyyppiä eli miesten välisiä henkirikoksia – ja tarkastelin uhrin aggressiivisen käyttäytymisen yleisyyttä eri tekotyypeissä.

Tulokset kertovat karua kieltä vakavan väkivallan tekijöiden elämänkulusta. Useampi kuin joka kolmas henkirikoksen tekijä on saanut tuomion väkivaltarikoksesta ja vielä useampi omaisuusrikoksesta viiden henkirikosta edeltävän vuoden aikana. Useammalla kuin joka toisella ei ole peruskoulun jälkeistä tutkintoa ja keskimääräiset vuosiansiot jäävät huomattavan niukoiksi. Useammalla kuin yhdellä kymmenestä on vankeustuomion saanut isä tai äiti. Edellä kuvatut seikat erottavat henkirikoksen tekijät suomalaisesta keski-vertoväestöstä sekä niistä väkivaltarikollisista, joita epäiltiin lievistä tai perusmuotoisesta pahoinpitelystä. Tältä osin voimme siis todeta, että henkirikoksen tekijöiden kohonnut rikosalttius ja huono-osaisuus on nähtävissä jo vuosia ennen uhrin kuolemaan johtanutta väkivaltatekoa. Toisaalta henkirikoksen tekijät eivät näyttäyty erityisen rikosalttiina ja huono-osaisena ryhmänä, kun heitä verrataan muihin vakavaa väkivaltaa tehneisiin eli niihin väkivaltarikollisiin, joita epäiltiin törkeästä pahoinpitelystä tai henkirikoksen yrityksestä.

Henkirikoksen tekijöiden kehityskulkuja ennen henkirikosta luonnehti vähittäisesti lisääntyvä väkivalta ja heikko, hitaasti laskeva

tulotaso. Parhaiten näitä kehityspolkuja kuvasi eräänlainen staattisuus: aineistosta ei löytynyt tukea tulkinnoille, että henkirikosta edeltäisi äkillinen köyhtyminen tai nopeasti syvenevä rikoskierre, vaan rikollisuus ja huono-osaisuus olivat tasaisesti läsnä henkirikoksen tekijöiden elämässä jo vuosia ennen rikostekoa. Tässä mielessä he erosivat jälleen lievää väkivaltaa tehneistä, mutta eivät juurikaan muista vakavaa väkivaltaa tehneistä. Toisin sanoen: näyttää siltä, että tulevan väkivallan seuraamuksia on vaikea ennustaa.

Tässä kohden voimme jälleen palata Raskolnikoviin. Kuinka eri tavoin päähenkilön elämä olisikaan jatkunut, jos sattuma olisi puuttunut peliin ja raaka teko jäänyt yritykseksi. Rikostuomion ankaruuteen vaikuttaa siis tuomiosta aiheutunut haitta. Toteutuneesta henkirikoksesta tuomitut olivat keskimäärin lähes kuusi vuotta vankilassa. Ne väkivaltarikolliset, joiden teko oli jäänyt yritykseksi, selvisivät yli puolet lyhyemmällä tuomiolla, ja törkeästä pahoinpitelystä tuomitut vielä lyhyemmällä.

Vankeustuomiota seuranneiden kolmen vuoden aikana joka toinen henkirikoksesta tuomittu sai tuomion uudesta rikoksesta. Joka neljännen kohdalla uusi tuomio tuli väkivaltarikoksesta. Valtaosa tuomituista jäi työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolelle. Toisin sanoen uusintarikollisuus ja syrjäytyminen oli valitettavan yleistä. Henkirikoksesta tuomittujen uusintarikollisuus tai syrjäytyminen ei kuitenkaan ollut yleisempää kuin teon yrityksestä tai törkeästä pahoinpitelystä tuomittujen.

Tulokset kuvastavat elämänkaarinäkökulman kiistattomia hyötyjä henkirikollisuuden tutkimuksessa. Vaikka itse teko on seuraamuksiensa valossa vakavin, tekoon syyllistyneet eivät näyttäyty poikkeuksellisen rikosalttiina ryhmänä ennen tekoa eivätkä myöskään sen jälkeen. On todennäköistä, että väkivaltaisen konfliktin lopputulemaan vaikuttavat monet tekijän ulkopuoliset seikat. Joka

kolmannessa suomalaisessa henkirikoksessa havaittiin merkkejä uhrin myötävaikutuksesta: tekijä saattoi turvautua väkivaltaan itsepuolustuksen vuoksi tai uhri oli uhannut tekijää väkivallalla tai kohdistanut tekijään väkivaltaa jo ennen henkirikokseen johtanutta rikostilannetta.

Vaikka näitä uhrin myötävaikutuksen tunnusmerkkejä ei suinkaan havaittu kaikissa naisten tekemissä parisuhdetapoissa, ne olivat kuitenkin naisten tekemissä parisuhdetapoissa yleisempiä kuin missään muussa henkirikostyyppissä – yleisempiä kuin esimerkiksi muissa naisten tekemissä henkirikoksissa tai miesten tekemissä parisuhdetapoissa. Myös tämä tulos kuvastaa tilannetekijöiden tutkimisen tarpeellisuutta. Väkiältä alkaa usein pienestä konfliktista. Mutta kaikki riidat eivät äidy fyysiseksi väkivalaksi eikä suurin osa fyysisestä väkivallasta johda uhrin kuolemaan. Miten väkivallan uhri tai mahdolliset silminnäkijät reagoivat tilanteessa? Mihin kohtaan veitsi tappelun tiimellyksessä osuu? Onko lähistöllä ihmisiä, jotka hälyttävät apua? Kuinka nopeasti ensihoitajat saadaan paikalle? Mikä on rikoksen uhrin fyysinen kunto ennen tekoa? On helppo kuvitella lukuisia seikkoja, jotka saattavat vaikuttaa siihen, johtaako teko uhrin kuolemaan.

LOPUKSI

Mitä tutkimukseni tulokset tarkoittavat väkivallan tutkimisen kannalta? Henkirikokseen johtavat kehityspolut näyttävät hyvin samankaltaisina kuin muuhun vakavaan väkivaltaan johtavat kehityspolut. Henkirikostutkimuksen erillisyys muusta väkivaltatutkimuksesta vaikuttaa siten heikosti perustellulta. Erityisesti väkivallan korrelaatteja ja syitä tarkastelevissa tutkimuksissa on hyödyllistä tutkia vakavaa väkivaltaa tehneitä mahdollisimman laajasti – ei pelkästään niitä

tapauksia, joissa väkivalta on johtanut uhrin kuolemaan.

Pohjoismaisella rekisteritutkimuksella on paljon annettavaa henkirikollisuuden ja muun vakavan väkivallan tutkimukselle. Pohjoismainen hyvinvointivaltio kerää meistä jokaisesta suuret määrät informaatiota syntymästämme lähtien – tai oikeastaan jo ennen syntymää, jos odottava äiti osallistuu neuvolakäynneille. Viranomaisten keräämiä tietoja hyödyntävä rekisteritutkimus mahdollistaa suuren ihmisjoukon seuraamisen verrattain pienillä kustannuksilla eikä tiedonsaanti ole kiinni tutkittavien omasta aktiivisuudesta. Erityisesti syrjäytyneitä vastaajaryhmiä on vaikea tavoittaa kyselytutkimuksella eikä tämäkään tutkimus olisi ollut mahdollinen ilman viranomaisrekistereitä.

Mitä tulokset tarkoittavat väkivallan ehkäisemisen kannalta? Kun kuolemaan johtavaa väkivaltaa halutaan vähentää, toimenpiteitä tulisi kohdistaa vakavan väkivallan tekijöihin laaja-alaisesti. Koska väkivallan seuraamuksiin vaikuttavat monet, tekijään nähden ulkoisetkin seikat, niin sanottujen mahdollisten henkirikoksen tekijöiden määrä on huomattavasti suurempi kuin henkirikoksesta tuomitujen määrä. Uhrin myötävaikutusta käsitelleen tutkimuksen tulokset korostavat sitä, että henkirikollisuus on heterogeeninen ilmiö: uhrin myötävaikutuksella näytti olevan erityisen suuri merkitys naisten tekemissä parisuhdetapoissa, mutta muissa henkirikostyypeissä sitä havaittiin vähemmän. Erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa tapahtuvilla henkirikoksilla voi olla osittain erilaisia riskitekijöitä ja ne voivat vaatia erilaisia ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä.

Mutta mitkä toimenpiteet sitten ovat tehokkaita? Tutkimukseni on luonteeltaan kuvaileva eikä siten tarjoa suoria vastauksia tähän kysymykseen. Verrattain pitkiä vankeustuomioita suorittavien henkirikoksen tekijöiden vertailu lyhyempiä tuomioita suorittaviin,

henkirikoksen yrityksestä tai törkeästä pahoinpitelystä tuomittuihin, on kuitenkin tästä näkökulmasta kiinnostava. Kriminologinen tutkimus on perinteisesti korostanut rangaistusten haitallisia seuraamuksia: esimerkiksi vankilaa on kutsuttu rikollisuuden korkeakouluksi. Siksi on huomionarvoista, että omassa tutkimuksessani väkivaltarikollisen suorittaman tuomion pituus ei ennustanut tuomion jälkeisiä lopputulemia.

Myös tuoreet pohjoismaiset, niin kutsuttuja luonnollisia koeasetelmia hyödyntäneet vaikuttavuustutkimukset ovat haastaneet aikaisempia käsityksiä ja esittäneet, että pidemmällä vankeudella voi olla myös myönteisiä seuraamuksia rikoksenteikijälle (Bhuller ym. 2020; Hjalmarsson & Lindquist, 2020; Landersø, 2015). Tuore yhdysvaltalainen katsausartikkeli esittääkin, että pohjoismaisten vankiloiden menestyksen avain on kuntoutusajattelussa (Loeffler & Nagin, 2022). Pohjoismaissa vankilan tavoite ei ole tuottaa teikijälle kärsimystä vaan lisätä valmiuksia rikoksettomaan elämään; vankilassa järjestetään päihdekuntoutusta ja tarjotaan mahdollisuuksia osallistua opiskeluun tai työharjoitteluun. Tässä mielessä suomalaisen vangin kokemukset eroavat suuresti Raskolnikovin elämästä siperialaisella pakkotyöleirillä.

Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa rikoksesta seuraa rangaistus – niin henkirikoksesta kuin muustakin väkivallasta. Mutta mitä seuraa rangaistuksesta? Mitkä rangaistuksen osatekijät ovat omiaan tukemaan rikosuralta irtautumista – ja mitkä taas heikentämään sitä? Uskon, että kun näihin kysymyksiin etsitään vastauksia, elämänkaarikriminologinen näkökulma ja pohjoismaainen rekisteritutkimus ovat tulevaisuudessakin avainasemassa.

KIRJALLISUUS

- Beccaria, C. (1998). *Rikoksesta ja rangaistuksesta* (käänt. K. Heikkilä, suom. toim. A. Koskela & M. Kempas). Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 8/98. Helsinki: Edita. Alkuperäisjulkaisu 1764.
- Bhuller, M., Dahl, G.B., Løken, K.V., & Mogstad M. (2020). Incarceration, Recidivism, and Employment. *Journal of Political Economy*, 128(4), 1269–324. <https://doi.org/10.1086/705330>
- Dostojevski, F. (1964). *Rikos ja rangaistus* (5. painos, käänt. J.A. Hollo). Porvoo, Helsinki: WSOY. Alkuperäisjulkaisu 1866.
- Farrington, D. P. (2003). Developmental and life-course criminology: Key theoretical and empirical issues. The 2002 Sutherland Award address. *Criminology*, 41(2), 221–225. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2003.tb00987.x>
- Hjalmarsson, R. & Lindquist, M. J. (2020). *The Health Effects of Prison*. Työpaperi. <https://ssrn.com/abstract=3688168>
- Kivivuori, J. (2011). *Discovery of hidden crime. Self-report delinquency surveys in criminal policy context*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:osobl/9780199639199.001.0001>
- Kuusisto Mäkelä, F. E. & Lappi-Seppälä, T. (2019). Rangaistukset ja rangaistuskäytäntö. Teoksessa F. E. Kuusisto Mäkelä (toim.), *Seuraamusjärjestelmä 2020: Kontrollijärjestelmä tilastojen ja tutkimusten valossa* (s. 49–134). Katsauksia 45/2021. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0690-2>
- Landersø, R. (2015). Does incarceration length affect labor market outcomes? *The Journal of Law & Economics*, 58(1), 205–234. <https://doi.org/10.1086/682911>

- Lehti, M. (2020). *Henkirikoskatsaus 2020*. Katsauksia 41/2020. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0674-2>
- Loeffler, C. E. & Nagin, D. S. (2022). The Impact of Incarceration on Recidivism. *Annual Review of Criminology*, 5(1), 133–152. <https://doi.org/10.1146/annurev-criminol-030920-112506>
- Näsi, M. & Koltola, I. (2021). Pahoinpitely- ja ryöstörikkokset. Teoksessa I. Koltola (toim.), *Rikollisuustilanne 2020: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa* (s. 35–66). Katsauksia 49/2021. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/337259>
- Suonpää, K. (2021). Henkirikkokset. Teoksessa I. Koltola (toim.), *Rikollisuustilanne 2020: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa* (s. 9–34). Katsauksia 49/2021. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/337259>
- Wolfgang, M. E. (1957). Victim precipitated criminal homicide. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 48, 1–11. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-4883-3_19

Jyri Paasonen: Yksityisen turvallisuusalan historia

MIKKO AALTONEN

Jyri Paasonen: Yksityisen turvallisuusalan historia. Jyri & Laura Paasonen, Mikkeli. 2021, 127 s., ISBN 978-952-945-119-7.

OTT Jyri Paasonen teos *Yksityisen turvallisuusalan historia* käsittelee yksityisen turvallisuusalan kehitysvaiheita Suomessa keskityen erityisesti muutokseen 1970-luvun alusta nykyyhetkeen. Olennaisilta osin kirja perustuu turvallisuusalan työuransa tehneiden henkilöiden haastatteluihin, jotka on tehty vuosien 2020–2021 aikana. Turvallisuusalan kehittämisen kannalta keskeiseksi tiedetyt henkilöt valittiin haastatteluihin yhteistyössä Turvallisuusmuseon henkilöstön kanssa. Turvallisuusmuseon arkistoja on hyödynnetty muutenkin kirjan kuvituksessa ja taustoituksessa.

Kirja jakautuu neljään lukuun. Johdannon jälkeen seuraa tiivis yleiskatsaus yksityisen turvallisuusalan kasvun selitykseksi tarjottuihin teorioihin sekä toimialan kansainväliseen historiaan, minkä jälkeen siirrytään suomalaisen kehityksen kuvaamiseen. Suomen ensimmäinen yksityisen turvallisuusalan yritys, Friedrich Thelenin perustama Suomen Vartiointi ja Sulkemis Oy aloitti toimintansa vuonna 1922, mutta varsinaisesti vartiointiliikkeiden määrä lähti kasvamaan vasta 1950-luvulla. 1970-luvun lopulla vartiointiliikkeitä oli jo noin 150 kappaletta. Toinen luku käsittelee lyhyesti myös yksityisen turvallisuusalan sääntelyn kehitystä ja näiltä osin aiheesta kiinnostuneille sopivaa oheislukemistoa tarjoavat muun muassa Timo Kerttulan (2010) ja Paasonen (2014) oikeustieteelliset väitöskirjat.

Kirjan kolmannessa luvussa ääneen pääsevät 22 haastateltavaa. Pääosa haastateltavista on aloittanut työuransa turvallisuusalanalla 1960- ja 1970-luvuilla. Merkittävä osa henkilöistä on työskennellyt uransa alkuvaiheessa vakuutusyhtiöiden omistamassa, myöhemmin Securitakselle myydyssä Suomen Teollisuuden Vartiointi Oy:ssä (STV), tai Oy Klinkmann Ab:ssa, joka puolestaan maahantoi pääosin saksalaista turvallisuusalan tekniikkaa. Muita merkittäviä yrityksiä olivat Hengren ja Inter Marketing, ja tärkeitä asiakaina 1970- ja 1980-luvuilla erityisesti pankit, jotka olivat ensimmäisten joukossa hankkimassa uutta ja tuohon aikaan varsin kallista turvallisuustekniikkaa.

Moni haastateltavista kertoo ajautuneensa turvallisuusalanalle alun perin sattumalta, mikä ei ole yllättävää ottaen huomioon toimialan jäsentymättömän luonteen noihin aikoihin. Vastaavasti monessa haastattelussa käy ilmi, että alan maine koettiin 1970-luvulla huonoksi ja esimerkiksi järjestelmällistä henkilöstön koulutusta annettiin vain edellä mainitun STV:n teollisuusvartiokoulussa. Nuoremmat vartijat opastettiin työhön yleensä vanhempien kollegoiden toimesta ja kirjassa on useampia värikkäitä kuvauksia toimintatavoista, jotka eivät liene kestäneet päivänvaloa silloinkaan, saati sitten tänä päivänä. Vaikka yksityisen turvallisuusalan legitimitetistä suhteessa viranomaisiin käydään edelleen keskustelua (Saarikkomäki, 2017), kirjasta nousee kiinnostavana havaintona se,

että moni haastatelluista koki turvallisuusalan maineen parantuneen merkittävästi ajan saatossa, muun muassa lisääntyneen sääntelyn ja koulutuksen ansiosta. Poliisin kanssa tehtyä yhteistyötä koskevat maininnat haastatteluissa ovat voittopuoleisesti myönteisiä.

Kirjan haastattelut osoittavat konkreettisesti, että yksityisen turvallisuusalan tehtävien kirjo on laajempi kuin äkkiseltään ajattelisi: perinteisen vartiointitoiminnan lisäksi haastateltavat ovat selvittäneet myymälöiden henkilökunnan tekemiä varkauksia tekemällä koeostotoimintaa, tehneet yksityisetsivän töitä, ja mukana on myös pitkän linjan ravintolavahtimestari. Tänä päivänä näkyvin ja keskustelluin osa yksityisen turvallisuusalan toimintaa ovat valvontatyötä julkisissa tiloissa suorittavat vartijat, mutta kiinnostavaa on, että kirjan haastatteluista suurin osa on itse asiassa toiminut teknistä osaamista vaativissa tehtävissä tekemässä laiteasennuksia tai suunnittelemassa jopa kokonaisia turvallisuusjärjestelmiä. Haastatteluiden perusteella vaikutelmaksi jää, että turvallisuustekniikan rooli – esimerkiksi kulunvalvonnan, murtohälyttimien ja kameravalvonnan muodossa – kasvoi toimialalla merkittäväksi jo 1970-luvulla, ja suomalaiselle osaamiselle oli kysyntää myös ulkomailla. Voi tietysti olla, että haastateltaviksi on valikoinut nimenomaan teknisiä osaajia, mutta joka tapauksessa havainto suomalaisen turvallisuusalan yritysten teknologiavetoisesta historiasta saattaa yllättää lukijan.

Kriminologisen tutkimuksen näkökulmasta kirjan kiinnostavinta antia ovatkin juuri kerromukset uusien turvallisuusteknologioiden käyttöönotosta. Vaikka rikosten tilannetorjunta on jo pitkään ollut suomalaisen rikosensorjunnan ytimessä (Kinnunen, 2020), yksityisen sektorin käyttöön ottamien turvallisuusteknologioiden rikollisuusvaikutuksia ei

ole Suomessa juurikaan tutkittu. Olisi mielenkiintoista esimerkiksi tietää, miten turvallisuusalan palveluiden varhaisten käyttäjien, eli pankkien, turvallisuustilanteeseen uudet teknologiat vaikuttivat. Esimerkiksi ajonestolaitteiden autovarkauksia vähentäneestä vaikutuksesta on luotettavaa tutkimusnäyttöä (van Ours & Vollaard, 2016; Farrell ym., 2011), mutta monien muiden teknologioiden vaikutuksista ei vastaavaa näyttöä ole kansainvälisestikään.

Kirjassa on ilmeisen tarkoituksellisesti haluttu antaa ääni haastateltaville, eikä siinä tehdä tutkijavetoista synteesiä esiinnoukseista keskeisimmistä teemoista tai sidota haastatteluiden löydöksiä esimerkiksi kansainväliseen akateemiseen tutkimukseen turvallisuusalan kehityksestä. Kirjan neljännen luvun yhteenvetoa olisikin voinut laajentaa tähän suuntaan verraten haastattelujen antamaa alan sisäistä näkökulmaa akateemisessa tutkimuksessa esille tulleisiin löydöksiin ja myös kriittisiin puheenvuoroihin yksityisen turvallisuusalan kasvusta.

Kirja herättää myös useita jatkokysymyksiä ja ajatuksia mahdollisista jatkotutkimuksen aiheista. Olisi esimerkiksi mielenkiintoista nähdä systemaattinen kuvaus keskeisten Suomessa toimineiden turvallisuusalan yritysten elinkaarista, tehdyistä yrityskaupoista ja alan keskittymisestä muutamiin suuryrityksiin. Vastaavasti kiinnostava olisi tutkimus siitä, milloin keskeiset uudet turvallisuusteknologiat tulivat Suomessa käyttöön ja miten laajasti niitä otettiin käyttöön erilaisissa kohteissa. Vaikka kansainvälisen vertailun toteuttaminen tällä lähestymistavalla vaatisikin paljon aikaa ja kärsivällisyyttä, olisi kiinnostavaa tietää, vastaako suomalaisen yksityisen turvallisuusalan kehityskulku esimerkiksi naapurimaidemme vastaavaa, vai onko historiassamme jotain Suomelle ominaisia erityispiirteitä.

Kokonaisuutena kirjan haastattelut osoittavat, että yksityinen turvallisuusala on muuttunut perinteisestä ja käytännöiltään kirjavasta vartioimistoiminnasta kasvavassa määrin turvallisuusteknologiaa hyödyntäväksi ja kehittäväksi monikansalliseksi alaksi, jota hallitsevat isot kansainväliset toimijat kuten Securitas ja G4S. Yksityisen turvallisuusalan toiminta on ammattimaistunut, ja suomalaisiinkin yrityksiin on syntynyt turvallisuus- ja riskienhallintatehtävissä toimiva ammattikunta, jonka lisäksi turvallisuusalan konsultointia tekevien toimijoiden määrä on kasvanut. Jos vastaava tutkimus joskus toteutetaan uudestaan, haastateltavina voisivat seuravalla kerralla olla suomalaiset tietoturva-alan pioneerit, ja tarkempaan käsittelyyn voitaisiin ottaa myös alati yleistyvät kotien turvajärjestelmät.

Valtaosa rikoksantorjuntaa koskevasta kriminologisesta tutkimuksesta ja keskustelusta keskittyy viranomaisten toimintaan tai laajemmin kriminaali- ja sosiaalipoliittisiin toimiin. Vaikka eräät tutkijat ovat korostaneet yksityisen turvallisuusalan ja teknologian roolia rikollisuuden viime vuosikymmenten laskuun vaikuttavana tekijänä, katvealueita tällä tutkimuskentällä on paljon. Juuri siksi tällainen yksityisen sektorin toimijoihin ja erityisesti yksityisen turvallisuusalan kehityskuluihin keskittyvä teos on hyvä lisä rikoksantorjunnan lähihistoriaa koskevaan tutkimukseen.

KIRJALLISUUS

- Farrell, G., Tseloni, A., & Tilley, N. (2011). The effectiveness of vehicle security devices and their role in the crime drop. *Criminology & Criminal Justice*, 11(1), 21-35.
<https://doi.org/10.1177/1748895810392190>
- Kerttula, T. (2010). *Vartijat ja järjestyksenvalvojat julkisen vallan käyttäjinä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-5547-8>
- Kinnunen, A. (2020). Kriminaalipolitiikan muutokset ja Haasteen viimeinen paperiversio. *Haaste*, 1-2, 38-39.
- van Ours, J. C. & Vollaard, B. (2016). The Engine Immobiliser: A Non-starter for Car Thieves. *The Economic Journal*, 126, 1264-1291.
<https://doi.org/10.1111/ecoj.12196>
- Paasonen, J. (2014). *Yksityisen turvallisuusalan sääntelyn toimivuus – empiirisiä oikeustutkimuksia yksityisestä turvallisuus-alasta*. Helsinki: Suomen Turvallisuusosaaminen Oy. ISBN 978-952-93-3341-7.
- Saarikkomäki, E. (2017). *Trust in public and private policing : Young people's encounters with the police and private security guards*. Helsinki: University of Helsinki.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0638-4>

Lehdessä kirjoittaneet

Valtiotieteiden maisteri **Jari Taponen** toimii väitöskirjatutkijana Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa. jari.taponen@helsinki.fi

Valtiotieteiden tohtori **Mikko Aaltonen** toimii kriminologian professorina Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitoksella. mikko.e.aaltonen@uef.fi

Terveystieteiden maisteri **Laura Mielityinen** toimii tutkijana Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoksella. laura.mielityinen@tuni.fi

Yhteiskuntatieteiden maisteri **Eeva Kalliokoski** työskentelee Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoksella. kalliokoski.eeva@gmail.com

Yhteiskuntatieteiden maisteri **Sari Hautamäki** toimii tutkijana Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoksella. sari.hautamaki@tuni.fi

Yhteiskuntatieteiden kandidaatti **Venla Hakala** toimii tutkimusavustajana Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoksella. venla.hakala@tuni.fi

Oikeustieteen tohtori, dosentti **Jyri Paasonen** toimii tutkijana Vaasan yliopistossa. jyri.paasonen@uwasa.fi

Hallintotieteiden maisteri **Jesse Vainio** toimii väitöskirjatutkijana Vaasan yliopistossa. jesse.vainio@uwasa.fi

Filosofian tohtori **Katariina Parhi** toimii tutkijatohtorina Tampereen yliopistossa Suomen Akatemian Kokemuksen historian huippuyksikössä. katariina.parhi@tuni.fi

Yhteiskuntatieteiden tohtori **Noora Ellonen** toimii yliopistonlehtorina Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoksella. noora.ellonen@tuni.fi

Lars Højsgaard Andersen toimii tutkimusjohtajana ROCKWOOL-säätiön tutkimusyksikössä Kööpenhaminassa, Tanskassa. lha@rff.dk

Valtiotieteiden tohtori **Karoliina Suonpää** toimii tutkijatohtorina Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutissa. karoliina.suonpaa@helsinki.fi